Rekenkameronderzoek Duurzaamheidsbeleid gemeente Molenlanden

januari 2025

Rekenkamer Molenlanden

Inhoud

Bestuurlijke nota 3
Inleiding 3
1.2 Conclusies en aanbevelingen 5
1.3 Reactie College van B&W 17
Bijlagen 23
Bijlage 1 Lijst met geïnterviewden 23
Bijlage 2 Factsheet, opgesteld door onderzoeksbureau SME 24
Bijlage 3 Rapport onderzoeksbureau SME ‘Duurzaamheid Molenlanden’ 24

Bestuurlijke nota

Inleiding

In het vierde kwartaal van 2023 heeft de rekenkamer aangekondigd onderzoek in te stellen naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gevoerde duurzaamheids-beleid zoals neergelegd in het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat 2022 - 2025. In het daarvoor gepresenteerde onderzoeksprogramma van de reken-kamer is er ruimte opgenomen voor een groter onderzoek. Daarbij is duurzaamheid als één van de mogelijk te onderzoeken thema's genoemd. Met het beleid zijn substantiële middelen gemoeid.

Onderzoeksvragen

De rekenkamer heeft de volgende vragen bij de doorlichting van het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Molenlanden centraal gesteld:

1. Welke overkoepelende doelstellingen hanteert de gemeente in haar duurzaamheidsbeleid?
2. Welke strategie wordt gehanteerd om de doelstellingen te realiseren?
3. Welke (financiële) middelen worden als beleidsinstrument ingezet voor het duurzaamheidsbeleid?
4. Welk inzicht is er in de realisaties (in de afgelopen jaren) en prognoses (t/m 2050) op elk van deze doelstellingen?
5. Welk inzicht in de effectiviteit en efficiëntie is er voorhanden? Hoe worden de middelen ingezet en welk effect op het doelbereik heeft deze inzet?

In dit rapport wordt verslag gedaan van de bevindingen van de rekenkamer, de op basis daarvan getrokken conclusies alsmede de aanbevelingen die naar aanleiding daarvan aan het College worden gedaan.

Onderzoeksverantwoording

De rekenkamer heeft de doelen zoals geformuleerd in Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat 2022 - 2025 als uitgangspunt genomen. Aan het terzake deskundige bureau SME is opdracht verstrekt om de doelen, ingezette beleidsinstrumenten en de resultaten op elk van die doelen in beeld te brengen. Daarbij is ook de opdracht gegeven om op basis van de beschikbare financiële gegevens inzichtelijk te maken wat de kosten zijn van de verschillende onderdelen van het Uitvoeringsprogramma.

De aan de rekenkamer ter beschikking gestelde onderzoeksresultaten gaven aanleiding tot de conclusie dat de kosten voor het uitvoeringsprogramma niet (geheel) gedekt worden door subsidies en regelingen. In combinatie met het gegeven dat het bereiken van de doelen vooralsnog niet in het zicht is, heeft de rekenkamer aanleiding gegeven om in de tweede fase van het onderzoek vervolgvragen te stellen. Om deze vragen te kunnen beantwoorden, zijn naast de analyse van documenten een aantal gesprekken gevoerd door de rekenkamer met:

- onderzoekers van SME over de conclusies en aanbevelingen
- opstellers van het uitvoeringsprogramma voor de gemeente (bureau Rebel)
- uitvoerders van de analyse ten behoeve van de jaarlijkse actualisatie (CE Delft)
- opstellers van de monitoringsrapportage van het uitvoeringsprogramma (Omgevingsdienst)
- ambtenaren van de gemeentelijke dienst
- de verantwoordelijk wethouder

De onderzoeksbevindingen zijn voor een verificatie op de feitelijkheid voorgelegd voor ambtelijk wederhoor. Vervolgens is de complete rapportage met conclusies en aanbevelingen voorgelegd voor bestuurlijk wederhoor.

1.2 Conclusies en aanbevelingen

1. Samenhangend beleid

Duurzaamheid is een thema dat speelt in Nederland en ook in Molenlanden. In december 2021 heeft de raad van Molenlanden unaniem het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat 2022-2025 vastgesteld. In dit Uitvoeringsprogramma is bij elkaar gebracht welke doelstellingen de raad heeft vastgesteld om als gemeente in 2050 (nagenoeg) CO2-neutraal, aardgasvrij en klimaatbestendig te zijn. In december 2021 heeft de raad unaniem ingestemd het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat 2022-2025. In dit uitvoeringsprogramma is een overzicht gemaakt welke doelstellingen er zijn en welke aanpak wordt gevolgd om als gemeente in 2050 (nagenoeg) CO2-neutraal, aardgasvrij en klimaatbestendig te zijn. De rekenkamer heeft dit Uitvoeringsprogramma als uitgangspunt van het onderzoek genomen.

Het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat richt zich op het samenbrengen van de volgende transitiethema's:
1. de Regionale Energiestrategie (RES)
2. (Lokale) Warmtetransitie
3. (Lokale) Klimaatadaptatie en Bodemdaling
4. Circulaire Economie
5. Veenweidestrategie.[1]

Aan de raad is toegezegd dit Uitvoeringsprogramma jaarlijks te actualiseren. Inmiddels hebben twee actualisaties plaatsgevonden en wordt gewerkt aan een derde actualisatie. In deze actualisaties wordt gekeken naar wat in het voorliggende jaar is gerealiseerd en vooruit geblikt welke activiteiten de komende jaren opgepakt zullen worden om de doelstellingen te realiseren.

CE Delft is bij deze actualisatie door de gemeente gevraagd het Uitvoeringsprogramma door te rekenen en het effect te bepalen op de uitstoot van broeikasgassen in de gemeente. Daarnaast monitort de Omgevingsdienst ZHZ een aantal resultaten van het Uitvoeringsprogramma. Ook geeft het college in een terugblik op het afgelopen jaar inzicht in de activiteiten die in het kader van het Uitvoeringsprogramma zijn ontplooid. Deze documenten worden met de raad gedeeld.

Het Uitvoeringsprogramma helpt om scherper afgebakend te krijgen wat binnen de gemeente wordt aangemerkt als onderdeel van het duurzaamheidsbeleid. Het lijkt er op dat het concept duurzaamheid iets in zich heeft waardoor het al snel diffuus zou kunnen worden en tot verwarring zou kunnen leiden. Met het Uitvoeringsprogramma wordt een serieuze aanzet gedaan dit te ondervangen door het duurzaamheidsbeleid meer samenhang en inkadering te geven. Met het bieden van dit kader is een noodzakelijke voorwaarde voor het scheppen van helderheid aan de raad ingevuld.

Tegen de achtergrond van deze bevinding was het de verwachting van de rekenkamer dat het eenvoudig zou moeten zijn om een integraal overzicht te hebben in de voortgang, resultaten en kosten van het beleid. Om daar vervolgens ook effectief op te kunnen (bij)sturen zoals met de adaptieve opzet van het programma met een jaarlijkse actualisatie wordt beoogd.

[1] De veenweidestrategie maakt geen onderdeel uit van het unaniem genomen raadsbesluit, maar wel van het uitvoeringsprogramma en de monitoring zoals bijvoorbeeld door CE Delft plaatsvindt.

Met die vooronderstelling is de rekenkamer van start gegaan met het opstellen van overzicht van de stand van zaken om helder te krijgen of de gemeente op koers ligt met het behalen van de geformuleerde doelen en of dit gebeurt op een wijze die kostenefficiënt is. Hiervoor heeft de rekenkamer zich laten ondersteunen door een extern bureau: SME (Stichting Milieu Educatie). De inventarisatie van het bureau SME is opgenomen in de bijlage als feitenrapportage.[2]

Bij het inzoomen op de mate van doelbereik en de kostenefficiëntie van de aanpak heeft de rekenkamer zich laten motiveren door het belang dat de raad hier zelf aan hecht. Dit blijkt uit de unanieme vaststelling van het Uitvoeringsprogramma om zo overzicht te krijgen op de doelen en de realisatie daarvan langs verschillende lijnen. En daarbij om op deze manier overzicht te krijgen op de met het beleid gepaard gaande kosten.

Er is bij de vaststelling van het Uitvoeringsprogramma expliciet aandacht geweest voor de kostenkant en het punt dat de kosten voor het duurzaamheidsbeleid geen 'open einde' zouden moeten hebben. Zie hiervoor het Uitvoeringsprogramma zelf en ook de aanvullende notitie van 30 november 2021 die door het college met de raad is gedeeld.

De scope van het duurzaamheidsbeleid is (nog) niet op alle punten even scherp. Zo is het bijvoorbeeld de positie van de aanpak van veenweide minder eenduidig. Deze aanpak maakt wel onderdeel uit van het Uitvoeringsprogramma, maar niet van het raadsbesluit uit 2021. Hoewel de resultaten onderdeel zijn van de monitoring door CE Delft, maken deze geen onderdeel uit van de opgenomen informatie uit de klimaatmonitor van het Rijk waar de gemeente op haar website naar verwijst. Daarnaast zijn de maatregelen die worden aangekondigd in het Uitvoeringsprogramma, zoals ophoging waterpeil, niet opgenomen in het monitoringsrapport van de Omgevingsdienst, terwijl de strategie voor een veenweideaanpak volgens de inhoudelijk deskundigen een belangrijke bijdrage kan leveren aan het overkoepelende doel.

Conclusie 1:
De rekenkamer concludeert dat met het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat 2022-2025 een belangrijke stap is gezet in het bij elkaar brengen en in het verkrijgen van overzicht op verschillende onderdelen van het duurzaamheidsbeleid. Daarmee is een basis gelegd voor integraal duurzaamheidsbeleid in de gemeente.

De rekenkamer formuleert tegen de achtergrond van deze bevindingen en conclusie de volgende aanbeveling aan het college:

Aanbeveling 1:
Borg en versterk de gezette stappen in de integratie van beleid op het terrein van duurzaamheid.

[2] Daarbij is in gesprek met de ambtelijke organisatie door de rekenkamer vastgesteld dat de gevoerde administratie onvoldoende basis biedt om tot een financieel overzicht te komen dat een verband legt tussen doelen, ingezette beleidsinstrumenten en kosten. Hoewel SME een poging heeft ondernomen, heeft dit niet kunnen leiden tot het door de rekenkamer gevraagde eenduidige feitelijke inzicht dat ook door de gemeentelijke organisatie kon worden onderschreven. Dit financiële overzicht is om die reden ook niet bijgevoegd.

2. Monitoring van beleidsuitvoering

Het Uitvoeringsprogramma als integraal overzichtskader van het duurzaamheidsbeleid is als zodanig nog geen voldoende voorwaarde voor een helder overzicht van de effectiviteit en de kosten van het beleid. Daarvoor is ook een integrale monitoring van de beleidsinspanningen én de beleidseffecten noodzakelijk.

De rekenkamer heeft onderzocht of het mogelijk is om een totaaloverzicht te maken van de resultaten en kosten(effectiviteit) van het Uitvoeringsprogramma. Daarvoor is in een eerste fase door het bureau SME een overzicht opgesteld van alle doelen uit het uitvoeringsprogramma, de ingezette maatregelen op die doelen, en de geboekte resultaten. Het resultaat daarvan treft u in de factsheet die in de bijlagen is toegevoegd. Omdat ook na herhaalde pogingen het niet mogelijk bleek om een eenduidig kostenoverzicht op te stellen op basis van de beschikbaar gestelde gegevens, heeft de rekenkamer deze achterwege gelaten (zie daarover hieronder meer).

Veel doelstellingen en/of resultaten zijn onvoldoende voorzien van gegevens. Hierdoor kan er op verschillende punten geen inhoudelijke beoordeling plaatsvinden wat betreft de effectiviteit van de beleidsmaatregelen van de gemeente Molenlanden bij het bevorderen van duurzaamheid. Zo worden diverse doelen niet in de monitoring meegenomen, omdat de indicator er niet was of omdat de data voor de indicator niet beschikbaar is.

Uitgaande van de doelen uit het Uitvoeringsprogramma is gesignaleerd waar het aan informatievoorziening aan de raad over de bereikte resultaten ontbreekt (zie geel gearceerde cellen in tabel 1 op de pagina's 9-11). Dit is op diverse punten aan de orde zoals blijkt uit de overzichtstabel.

De rekenkamer wijst op het belang van deze informatie voor de beoordeling van de effectiviteit van de gevolgde aanpak. Ook als het gaat om thema's waar de gemeente beperkte verantwoordelijkheden en bevoegdheden heeft bij de implementatie van een effectieve aanpak, is het van belang om de informatiepositie zowel op gemeentelijk niveau alsook op regionaal en landelijk niveau goed op orde te hebben. Deze informatie is in het netwerk van verantwoordelijke/bevoegde partijen van betekenis, zodat het de mogelijkheid biedt om het belang van de gemeente in het beleidsnetwerk stevig te agenderen en van daaruit te acteren.

Daar waar de informatie op de bereikte resultaten wel voorhanden is, is dat niet steeds op een even geïntegreerde wijze als waarop het Uitvoeringsprogramma zelf is opgesteld. Zo zijn er op z'n minst drie verschillende overzichten: de rapportage van CE Delft, de monitoring van de Omgevingsdienst en een terugblik van de gemeente over het afgelopen jaar met inzicht in wat er gedaan is (met een accent op de beleidsinput).

Op basis van de uitgevoerde inventarisatie heeft de rekenkamer vastgesteld dat:

Conclusie 2:
De informatievoorziening niet compleet is en beperkt geïntegreerd, waardoor de invulling van de monitoring op de door de raad vastgestelde doelen niet toereikend is om tot een volledig overzicht van de voortgang in de realisatie van de beleidsdoelen te komen.

De rekenkamer formuleert tegen de achtergrond van deze bevindingen en conclusie de volgende aanbevelingen aan het college.

Aanbeveling 2a:
Maak bij de doelstellingen inzichtelijk waar het beoogde beleid aan bijdraagt en breng aan de hand daarvan de feitelijke situatie en prestaties in beeld.

Aanbeveling 2b:
Vul de informatie aan op de onderdelen waar die nu ontbreekt in de monitoring (zie overzichtstabel voor de ontbrekende onderdelen) en actualiseer die periodiek.

Aanbeveling 2c:
Maak het beleid en de monitoring toekomstvast door vooruit te kijken om te bepalen of redelijkerwijs verwacht mag worden dat de voor de toekomst vastgestelde doelen gehaald gaan worden. Hanteer hiervoor prognoses en/of scenario-analyses om inzicht te geven in de toekomstige ontwikkelingen en hun effect op de beleidsdoelen én de daarvoor benodigde beleidsinzet. De wijze waarop dat methodisch door CE Delft reeds gedaan wordt bij de monitoring van de CO2-ontwikkeling kan daarbij als voorbeeld worden gehanteerd.

Aanbeveling 2d:
Bundel de informatie over de voortgang op de geformuleerde doelen in het Uitvoeringsprogramma in één integraal en actueel overzicht. Bewaak de consistentie van deze integrale monitor over de jaren heen zodat ook inzichtelijk is welke ontwikkeling er is in de voortgang op de doelen.

3. Gerealiseerde effecten van beleid

Uit de rapportage die is opgesteld door SME in opdracht van de rekenkamer is af te leiden dat de gestelde doelen niet worden behaald. Dit is eveneens af te leiden uit de beschikbare informatie behorend bij de twee inmiddels opgeleverde actualisaties van het Uitvoeringsprogramma, in november 2022 respectievelijk november 2023.

De rapportages van CE Delft laten op de hoofdambitie – de reductie van CO2-emissies – een groot gat zien tussen de doelstelling en de realisatie van CO2-reductie die met het gevoerde beleid verwacht mag worden in 2030. Dit gat is in het jaar tussen de twee actualisaties (2022 en 2023) bovendien nog groter geworden. Dat tussen de eerste en de tweede actualisatie het doelbereik verder uit beeld raakt wat betreft de overkoepelende doelstelling van CO2-reductie, wijst er op dat de adaptieve strategie, met de mogelijkheid om jaarlijks bij te sturen op basis van de geboekte resultaten, (vooralsnog) geen zichtbaar resultaat heeft.

In onderstaande tabel zijn, met input van SME, de doelen uit het Uitvoeringsprogramma en de resultaten door de rekenkamer samengevat:

Tabel 1 – Overzicht van doelen en resultaten

(In de kolommen onder de titel ‘efficiënt/effectief’ en conclusies duiden de oranje gearceerde cellen er op dat de gestelde doelen op basis van de beschikbare informatie niet gehaald gaan worden; de geel gearceerde cellen duiden er op dat er te weinig informatie is om een conclusie te kunnen trekken over het wel of het niet behalen van de gestelde doelen)

Doelstelling	Resultaat	Efficiënt/ effectief	Conclusie	Beleidsoptie
***Doel**: In 2050 (nagenoeg) CO2-neutraal. Voor 2030 wordt gestreefd naar 49% CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 1990.*	49% wordt niet gehaald; in 2021 uitstoot gestegen. Sinds 1990 nu 13% reductie; trend zit op 26%.	Onvoldoende	Om 49% in 2030 te behalen moet er meer gebeuren	Landbouw en mobiliteit hebben groot aandeel. Zoek mogelijkheden om daar uitstoot terug te dringen.
Opwek duurzame Energie				
***Doel**: In de Regionale Energiestrategie (RES) is de ambitie bepaald dat in 2050 de energie voor 100% uit hernieuwbare bronnen moet komen. In Alblasserwaard moet in 2030 1.150 TJ (0,32 TWh) aan duurzame elektriciteit worden opgewekt, met verdeelsleutel van 51% zon (588TJ) en 49% (562TJ) wind.*	Hernieuwbare bronnen is 64% nog niet gerealiseerd of concreet ingepland. Doel wordt zo niet gehaald	Te weinig capaciteit wind	Besluit minder windmolens leidt tot onvoldoende capaciteit.	Heroverweeg het besluit tot het beperken van het aantal windturbines per locatie. Of als capaciteit wind ontoereikend is, overweeg dan mogelijkheid van een groter aandeel zonenergie.
***Doel**: In 2030 is 35% van de elektriciteit duurzaam opgewekt.*	Nu 22,6 % gerealiseerd, doel wordt in deze trend in 2028 behaald		Beleid lijkt toereikend te zijn.	
Lokale warmtetransitie				
Doel: *in 2030 is 20% van de gebouwde omgeving verduurzaamd aardgasvrij-ready) / van het aardgas af.*	Gestegen van 0,6% in 2020 naar 1,5% in 2021, moet 2% per jaar stijgen.	Te vroeg om te beoordelen	Doelen worden in huidige trend niet behaald.	Beleid formuleren inzake aantal en welke wijken die van aardgas afgaan om doel te behalen.
Doel: *In de gebouwde omgeving besparen we tot 2030 30% aardgas ten opzichte van 2020*	Licht gestegen door bedrijven, woningen iets gedaald.			Beleid bedrijven verduidelijken, bijvoorbeeld: mogelijkheden koppelkansen op één terrein.
Energiebesparing				
Doel: *In de gebouwde omgeving besparen we vanaf 2020 2% energie per jaar tot 2030.*	Energieverbruik Licht gestegen in zowel publieke dienstverlening, commerciële dienstverlening als woningen.		Doel 2% besparen per jaar wordt niet gerealiseerd. Beleid besparing nog onvoldoende effectief.	Breng beleid aan dat zich tot het gedrag van inwoners richt.
***Doel**: Het gemeentelijk vastgoed is energieneutraal in 2030*	Geen gegevens	Geen gegevens om te kunnen beoordelen.		Voorbeeldfunctie gemeente. Communiceer meer over de stappen die gezet worden.
Circulaire economie				
***Doel:** maximaal 100kg restafval per inwoner per jaar in 2025*	Doel volgens huidige trend niet haalbaar (afname van	Diftar is recent (2024) ingevoerd. Nog geen	Tempo afval per inwoner daalt te langzaam, nieuw beleid/maatregelen	Monitor de impact van het Diftar beleid voor de komende

Doelstelling	Resultaat	Efficiënt/ effectief	Conclusie	Beleidsoptie
	230kg/inwoner in 2018 naar 207 kg/inwoner in 2021)	data in effectiviteit en efficiency beschikbaar.	noodzakelijk om doel te behalen	jaren en stimuleer het scheiden van afval.
Klimaatadaptatie				
***Doel hittestress**: De afstand tot verkoelende plekken verkleinen.* Dit uit zich in indicatoren zoals het oppervlakte percentage groen en oppervlakte percentage verharding. De gemeente heeft hiervoor <20% respectievelijk >70% gesteld. Ook wordt de afstand tot koele plek meegenomen: iedere woning behoort een koele plek binnen 300 meter te hebben.	In 2020 zijn er 4 buurten binnen de gemeente die <20% groen hebben en 16 die >70% verhard zijn. In de gemeente is 32% van de panden gesitueerd op meer dan 300 meter afstand van een verkoelende plek. Onvoldoende gegevens om een trend uit af te leiden.	Onvoldoende gegevens om te kunnen beoordelen.	Een derde van de panden ligt te ver van een verkoelende plek. Hittestress zal vaker voorkomen in de toekomst.	Breng groengebieden aan in de buurten waar veelal hittestress wordt ervaren.
***Doel extreme droogte:** rond de kernen minimaal 50% water vasthouden voor gebruik in droge perioden.*	Geen data gevonden voor het percentage water dat rond de kernen kan worden vastgehouden.	Idem	Geen conclusie mogelijk	Meer inzicht in situatie en daaruit volgend beleid.
***Doel wateroverlast:** Bij extreme neerslag van 90mm in één uur komen voor een korte periode één of meerdere kernen onder water (ongeveer 20cm). De gemeente wil hierbij de mogelijke schade beperken en een eventuele wederopbouw efficiënt laten verlopen.*	In 2020 is 25% van de panden in Molenlanden als kwetsbaar ten tijde van extreme neerslag bestempeld.	De gevonden gegevens tonen geen trend.	Een kwart van de panden in Molenlanden zijn kwetsbaar ten tijde van extreme neerslag. Dergelijke omstandigheden zullen vaker voorkomen in de toekomst.	Verstevig de 'kwetsbare' panden.
***Doel overstromingsgevaar:** Rekening houden met de gevaren van overstromingen. Hierbij gelden dezelfde wensen voor kwetsbare panden als tijdens een extreme regenbui.*	Alleen binnen de uiterwaarden van de Lek zijn er gebieden die 'grote kans op overstroming' hebben ten tijde van hoogwater.	Idem	Beperkt inzicht in trendmatige ontwikkelingen.	Overweeg voor het gebied bij de Lek genoeg ruimte voor de rivier te hanteren om kwetsbaarheid te reduceren.
***Doel bodem:** Tegengaan bodemdaling.*	Er is geen data gevonden wat betreft het tegengaan van bodemdaling.	Idem	Geen conclusie mogelijk.	Versterk de informatiebasis.
Veenweidestrategie				
***Doel CO2:** 2500 ton minder CO_2 emissie*	Er is een dalende trend in de CO2 uitstoot.	Er zijn geen gegevens over het	Geen conclusie mogelijk.	Ontwerp monitor om de effectiviteit van

Doelstelling	Resultaat	Efficiënt/ effectief	Conclusie	Beleidsoptie
per jaar door inzet waterinfiltratie.		effect van het infiltratie-systeem.		waterinfiltratie te kunnen aantonen.
Doel biodiversiteit: *Versterken biodiversiteit en vergroten van natuurwaarde*	Doelstelling niet gekwantificeerd; en geen gegevens beschikbaar.	Geen gegevens beschikbaar	Geen conclusie mogelijk.	Versterk informatiebasis.

Op basis van de informatie die beschikbaar is over de bereikte resultaten op de vastgestelde doelen, die is geordend door het bureau SME, heeft de rekenkamer de volgende conclusie geformuleerd.

Conclusie 3a:
De gestelde doelen worden met de gevolgde aanpak op basis van de best beschikbare gegevens en inzichten die ook met de raad zijn gedeeld niet bereikt.

Uit de door de rekenkamer gevoerde gesprekken blijkt voorts dat de gemeente heeft nagelaten de in het Uitvoeringsprogramma opgenomen doelen vooraf te toetsen op hun realiteitsgehalte. Zowel wat betreft de mogelijke consequenties die de beleidsinstrumenten hebben voor het te verwachten doelbereik als voor de uiteindelijke kosten van het programma om de doelen wel te bereiken.

In lijn hiermee zijn ook geen scenario's uitgewerkt of terugschaalopties in beeld gebracht. Ondanks de onzekerheden is vastgehouden aan de hoge ambities. Wel is in het Uitvoeringsprogramma een adaptieve strategie vastgesteld waarbij er ruimte is om bij de uitrol van het Uitvoeringsprogramma 'de hand aan de kraan te houden' en beleidsinspanningen en/of doelen bij te stellen.

Nu het 'realiteitsgehalte' van de ingezette beleidsdoelen en -instrumenten uit het Uitvoeringsprogramma niet ex ante is getoetst, komt het aan op het scherp monitoren en volgen van de vastgelegde adaptieve benadering in het Uitvoeringsprogramma.

Het is de rekenkamer onvoldoende duidelijk geworden hoe geborgd wordt dat de adaptieve strategie zo wordt gehanteerd dat voorkomen wordt dat het beleid een 'open einde' heeft qua kosten maar ook qua doelbereik en gevolgde maatregelen. De rekenkamer legt daarom de vraag op tafel of tegen elke prijs aan de hoge ambities wordt vastgehouden en waar er een grens getrokken wordt om te voorkomen dat er een 'open einde'-situatie ontstaat.

Conclusie 3b:
Doordat niet helder is welke beleidsmatige en financiële inspanningen vereist zijn om de gestelde doelen alsnog te halen en ook niet duidelijk is gemaakt tot welke prijs aan die doelen wordt vastgehouden, is er een reëel risico dat de gemeente bij het niet halen van de gestelde doelen steeds weer nieuwe financiële verplichtingen aangaat waarvoor het rendement in termen van doelbereik onzeker is.

Het valt de rekenkamer op dat – tegen de verwachting bij een adaptieve benadering in – er een verslechtering optreedt in de beleidsresultaten tussen het eerste en het tweede moment van actualisatie. De rekenkamer heeft daarom verkend waarom de verwachte emissiereductie in de analyse van 2023 is afgenomen ten opzichte van het jaar daarvoor.

Uit het gesprek met CE Delft is naar voren gekomen dat de belangrijkste reden van de waargenomen verslechtering van het beleidsresultaat het gevolg is van de nadere uitwerking van de Transitievisie Warmte (TVW). In eerdere berekeningen waren er in de berekeningen optimistischer uitgangspunten over de uitwerking van de TVW gehanteerd. Na de invulling van de TVW blijkt de gekozen uitwerking minder op te leveren dan dat aanvankelijk was verondersteld.

Dit voorbeeld van het effect van concretisering van de TVW laat daarmee zien dat aanpassingen in het ingezette beleidsinstrumentarium door de gemeente vrij direct doorwerkt in de effectberekeningen van CE Delft. De resultaten van de berekeningen zijn daarmee in ieder geval op het punt van realisatie van de hoofdambitie en de verwerking van de effecten van de gemeentelijke beleidsinstrumenten naar het oordeel van de rekenkamer adequaat. Daar waar actuele ontwikkelingen in rijksbeleid (nog) niet zijn meegenomen, zou dit naar de in het gesprek geuite verwachting van CE Delft niet tot een positieve bijstelling op de te verwachten effecten hebben geleid.

Conclusie 3c:
Hoewel CE Delft de conclusie heeft getrokken dat de realisatie van de doelstelling over CO2-reductie op basis van het thans gevoerde beleid van gemeente (en derden) niet gehaald wordt, is het de rekenkamer naar aanleiding hiervan **niet** gebleken dat de gemeente inmiddels een met feiten en cijfers onderbouwde strategie heeft ontwikkeld, waarmee het grote verschil tussen realisatie (26% CO2-reductie) en doelstelling (49% CO2-reductie) alsnog overbrugd wordt in 2030.

Op basis van deze bevindingen en conclusies komt de rekenkamer tot de volgende aanbevelingen aan het college:

Aanbeveling 3a:
Actualiseer het beleid in het kader van de vastgestelde adaptieve strategie en verwerk daarbij de inhoudelijke suggesties die zijn gedaan voor beleidsopties.

Aanbeveling 3b:
Reflecteer ook expliciet bij de actualisering op de bijdrage van elk van de genomen maatregelen (input) aan het gestelde doel (output) om op basis daarvan de toegevoegde waarde voor het voortzetten van maatregelen voor de raad inzichtelijk te maken en te kunnen afwegen tegen de kosten van deze maatregelen (zie hieronder).

Aanbeveling 3c:
Maak eveneens duidelijk bij de actualisering op welke punten bijgestuurd wordt om de resultaten van het beleid te verbeteren. Ga daarbij expliciet in op de inhoudelijke aanbevelingen die in de monitoring door bijvoorbeeld CE Delft worden gedaan om tot een groter doelbereik te komen en betrek voorbeelden uit referentiegemeenten om de effectiviteit van het beleid te versterken.

Aanbeveling 3d:
Maak scherper duidelijk in de periodieke integrale monitoring wat de bijdrage is van het gemeentelijke beleid aan het doelbereik en welk deel beïnvloed wordt door derden (zoals het Rijk). Dit maakt het voor de raad meer transparant wat de (relatief beperkte) rol is van het gemeentelijke maatregelen in het doelbereik.

Aanbeveling 3e:
Geef met feiten en cijfers onderbouwd aan in welke mate verwacht mag worden dat aan de gestelde doelen in de aangegeven zichtjaren wordt voldaan en hoe daarbij

het gat tussen de door CE Delft aangegeven realisatie van 26% in 2030 en de gemeentelijke doelstelling van 49% in 2030 wordt gedicht.

4. Kosten van het beleid

De kosten die met de gevolgde aanpak in het beleid gemoeid zijn, zijn aanzienlijk. Om te kunnen starten met de uitvoering van dit Uitvoeringsprogramma heeft de raad voor het jaar 2022 een bedrag van € 1.485.000 beschikbaar gesteld uit de Algemene Reserve. Dit bedrag was bedoeld als overbrugging, totdat duidelijk zou worden hoeveel middelen het Rijk op basis van het Klimaatakkoord meerjarig uitkeert aan gemeenten.

Om de activiteiten uit het Uitvoeringsprogramma voort te kunnen zetten en te intensiveren voor het jaar 2023 is door de raad eind 2022 unaniem een bedrag van € 750.000 beschikbaar gesteld uit de Algemene Reserve (na de € 1.485.000 voor het jaar daarvoor). Eind 2023 wordt aan de raad gecommuniceerd dat er voor de jaren 2024 en 2025 behoefte is aan een totaalbedrag van € 3.261.200 om het Uitvoeringsplan te implementeren. Een deel daarvan wordt gedekt uit subsidies en regelingen van andere partijen dan de gemeente. Omdat dit niet het gehele benodigde bedrag dekt, wordt aan de raad het besluit voorgelegd om € 719.485 op te nemen op de begroting om de kosten van het Uitvoeringsplan gedekt te krijgen.

De rekenkamer heeft onderzocht of de raad over informatie beschikt dat inzicht verschaft in de totale omvang van de gerealiseerde uitgaven per doelstelling of activiteit, zoals uiteengezet in het Uitvoeringsprogramma. De rekenkamer stelt vast dat er in de raadsstukken rond de financiële onderbouwing veelvuldig cijfers worden genoemd, maar dat een helder overzicht op dit punt ontbreekt. Het is het door de rekenkamer ingeschakelde bureau ook niet gelukt op basis van de beschikbare administratie een gedragen overzicht te reconstrueren.

Eerder is ook in de raad een poging gedaan (bij de eerste actualisatie) om meer inzicht te krijgen in de financiële situatie. Toen zijn naar aanleiding daarvan – lopende het debat in de raad – de gerealiseerde kosten in het eerste jaar bijgesteld van ruim € 1,4 miljoen naar € 1,0 miljoen. De rekenkamer heeft op basis van de beschikbare gegevens moeten vaststellen dat ook die cijfers niet correct zijn.

Daarmee constateert de rekenkamer dat door de gevolgde wijze van administratie er een onvoldoende robuuste basis is voor een adequate informatievoorziening van het college aan de raad. Dit weegt des te meer omdat de raad op basis van deze niet adequate informatievoorziening gevraagd wordt om besluiten te nemen. Zo is eind 2022 aan de raad gevraagd om een extra budget van € 750.000 te fiatteren “om de activiteiten uit het Uitvoeringsprogramma te kunnen voortzetten en intensiveren voor het jaar 2023”. Bij de onderbouwing wordt erop gewezen dat er voor 2022 € 1.485.000 ter beschikking was gesteld, maar “[d]it bedrag zal eind van het jaar nagenoeg op zijn”. Deze onderbouwing wordt na het stellen van vragen vanuit de raad in het raadsbesluit op 10 november 2022 vervangen door “Van dit bedrag is op dit moment ca 1 miljoen besteed”. Uit de gegevens die de rekenkamer heeft ontvangen, blijkt dat na de jaarafsluiting 2022 daadwerkelijk € 664.000 is uitgegeven.

Eind 2023 wordt opnieuw een beroep gedaan op de algemene reserves, ditmaal voor het jaar 2024 en 2025. In het raadsbesluit 2022 is nog expliciet vastgesteld dat vanaf 2024 de tekorten worden gedekt vanuit rijksgelden en derdengelden: “Vanaf 2024 zullen we geen beroep meer doen op de Algemene Reserve voor de financiering van het Uitvoeringsprogramma. Naast de (extra) rijksmiddelen willen we inzetten op externe financiering”. In het raadsbesluit dat het daaropvolgende jaar wordt

voorgelegd, wordt evenwel gesteld dat er een budgetaanvraag van ruim € 719.000 resteert en vervolgens: “In de begroting 2024 hebben we daarom voorzien in een Onttrekking aan de Algemene reserve ten gunste van de Reserve duurzaamheids-projecten waar vervolgens die lasten uit gedekt worden (…)”.

Eerder in deze rapportage (voetnoot 2) is reeds vermeld dat het bureau SME door de rekenkamer gevraagd is om op basis van de beschikbare informatie zo goed mogelijk inzicht te geven voor de jaren 2022 en 2023 in de aanwending van de (o.a. door de gemeente) beschikbaar gestelde middelen ten behoeve van het Uitvoerings-programma. De gevoerde administratie over het Uitvoeringsprogramma maakte dit echter niet mogelijk, waardoor het door de rekenkamer gewenste beeld niet in kaart kon worden gebracht.

Door de onoverzichtelijke financiële administratie die op het Uitvoeringsprogramma gevoerd wordt, blijft het verder voor de rekenkamer, ook na het intensief onder-zoek, moeilijk om vast te stellen hoe het budget wordt benut voor de verschillende ingezette instrumenten van beleid. Het is namelijk niet duidelijk vast te stellen welke kosten aan de aanpak worden toegerekend, met name waar het gaat om de koppe-ling aan de verschillende onderdelen en doelstellingen van het Uitvoeringsprogram-ma.

Voor de rekenkamer is dit inzicht van essentieel belang als
a. onderbouwing van de afweging om de gevraagde middelen voor de ingezette maatregelen beschikbaar te stellen.
b. de kosteneffectiviteit van de ingezette maatregelen voor het bereiken van de gestelde doelen. Zeker in het licht van conclusie 3a. De in het Uitvoeringspro-gramma geformuleerde en door de raad vastgestelde adaptieve aanpak heeft er alle reden om op dit punt scherp aan de wind te zeilen.

Conclusie 4:
De onderbouwing van de voorgelegde raadsbesluiten voor onttrekkingen aan de Algemene Reserve ten gunste van duurzaamheidsprojecten is niet toereikend voor een transparant inzicht ten behoeve van de raad. Verder is het op basis van de gevoerde financiële administratie niet mogelijk scherp inzicht te verkrijgen in de kosten van de verschillende ingezette beleidsinstrumenten in de aanpak van de duurzaamheid, waardoor ook geen stellige conclusies over de kosteneffectiviteit van die instrumenten getrokken kunnen worden in de gevolgde adaptieve strategie.

De bovenstaande bevindingen en conclusie geven de rekenkamer aanleiding tot de volgende aanbevelingen aan het college:

Aanbeveling 4a:
Maak de relatie tussen beleidsdoelen en kostenposten scherp.
Om een duidelijk beeld te schetsen van de kosteneffectiviteit van de ingezette maat-regelen is het van belang dat de benaming van de kostenposten op een inzichtelijke manier te verbinden zijn met de informatie in het uitvoeringsprogramma.
Geef alsnog dit inzicht aan de raad conform logica van de vastgestelde adaptieve strategie voor de periode 2022-24 en borg dat dit inzicht ook in de toekomst gegeven wordt. Geef in het kader van de vastgestelde adaptieve strategie ook aan welke beleidslessen op basis van dit inzicht zijn of worden getrokken.

Uit de overzichten die door de rekenkamer zijn ingezien, signaleert de rekenkamer nog een inhoudelijk aandachtspunt. De middelen die aangewend worden voor over-head/beleid/personeel kan als relatief omvangrijk overkomen in verhouding tot de (beperkte) omvang van de middelen die terechtkomen bij de beleidsadressant (de

burger, het bedrijf of de instelling op wie het beleid is gericht). De rekenkamer formuleert op dit punt geen algemene conclusie, omdat de rekenkamer geen feitelijk inzicht heeft in de verhouding. Wel vraagt de rekenkamer in de aanbevelingen proactief aandacht voor dit punt.

Aanbeveling 4b:
Bevorder het scherp inzichtelijk maken van de overheadkosten bij de ingezette maatregelen. Neem die verhouding mee in de beoordeling van de kosteneffectiviteit van de ingezette maatregelen.

5. Adaptieve benadering

Tot slot herhaalt de rekenkamer de noodzaak van een zorgvuldige invulling van de vastgestelde adaptieve strategie in het licht van het ontbreken van een ex ante beoordeling van de beleidsdoelen en -instrumenten. Daarbij is het van belang om op basis van de inzichten in de doelen, instrumenten, resultaten en kosten de ruimte te nemen om te reflecteren op elk van deze vier genoemde elementen. In de gegeven situatie van het geconstateerde gat tussen doel en realisatie heeft deze reflectie urgentie.

Om de gestelde doelen te kunnen halen, lijken er extra inspanningen verricht te moeten worden, hetgeen geld kost. Maar de vraag is ook of de meest kosteneffectieve maatregelen zijn gekozen in de aanpak, zoals neergelegd in het Uitvoeringsprogramma, of de maatregelen het meest efficiënt worden uitgevoerd en of de doelen niet te ambitieus zijn en bijstelling behoeven.

De rekenkamer wijst in dit verband op de aanvullende notitie die eind 2021 is opgesteld in antwoord op het zorgpunt dat met de besluitvorming over het Uitvoeringsprogramma een ‘open regeling’ wordt geschapen. In de aanvullende notitie is aan de raad aangegeven dat daar geen sprake van is en worden de knoppen aangegeven waar aan gedraaid kan worden.

In deze context wijst de rekenkamer ook op de raadsinformatiebrief van november 2023 waarin wordt gesteld:

“Door het jaarlijks bij de actualisatie van het uitvoeringsprogramma strak te monitoren op CO2-indicatoren en reductie, volgen we de effecten en houden we scherp in hoeverre Molenlanden de reductiedoelen haalt en waar bijstelling/meer nodig is”.

De rekenkamer heeft in het onderzoek geconstateerd dat hier terecht wordt gesteld dat scherp wordt gemonitord op de CO2-indicatoren en -reductie. Ook wordt in de raadinformatiebrief terecht ingegaan op de beperkte rol van de gemeente. Niet scherp wordt echter gemaakt welke bijstelling precies wordt doorgevoerd, gegeven het gesignaleerde gat tussen doel en realisatie, wat daarvan redelijkerwijs verwacht mag worden, of dat de rol van de gemeente is en of de kosten opwegen tegen het te verwachten effect van deze bijstelling.

En juist dat is wel noodzakelijk om daadwerkelijk invulling te geven aan twee belangrijke elementen die in het beleid en in het gesprek daarover met de raad zijn vastgelegd:
1. er wordt een adaptieve benadering gevolgd (zie Uitvoeringsprogramma)
2. er is geen sprake van een open einde-regeling (zie aanvullende notitie)

Tegen de achtergrond van bovenstaande bevindingen komt de rekenkamer tot de volgende conclusie:

Conclusie 5:
De vastgestelde adaptieve strategie is een waardevol onderdeel van het Uitvoeringsprogramma, maar krijgt vooralsnog onvoldoende invulling.

De laatste aanbeveling van de rekenkamer aan het college sluit daarop aan.

Aanbeveling 5a:
Neem in het kader van de vastgestelde adaptieve strategie nadrukkelijk de ruimte om te reflecteren op het ambitieniveau van de gestelde (gemeentelijke) doelen, ingezette instrumenten, behaalde resultaten en de daarmee gemoeide kosten in het licht van wat de gemeente moet, kan en wil in het duurzaamheidsbeleid.

Aanbeveling 5b:
Overweeg een presentatie van bijvoorbeeld PBL of CE Delft ten behoeve van de raad, waarbij een toelichting wordt gegeven op a) de status van de doelstellingen en de ruimte die er is om daarvan op gemeentelijk niveau af te wijken en b) de methodiek en actualiteit van de monitoring zoals die voor de gemeente Molenlanden wordt uitgevoerd.

Met de hierboven geformuleerde aanbeveling bepleit de rekenkamer om de uitvoering van twee waardevolle uitgangspunten in het vastgestelde beleid te borgen: een adaptieve benadering die geen ‘open einde’ kent.

1.3 Reactie College van B&W

Aan: Rekenkamer Molenlanden

Datum:	17 december 2024
Zaaknummer:	1230467
Voor informatie:	Minke Regenboog minke.regenboog@jouwgemeente.nl
Onderwerp:	Bestuurlijke reactie rekenkameronderzoek Duurzaamheidsbeleid Molenlanden

Geachte leden van de Rekenkamer Molenlanden,

Allereerst dank voor de onderzoeksrapportage Duurzaamheidsbeleid Molenlanden. Het onderzoek heeft zich gericht op de doeltreffendheid en doelmatigheid van het tot op heden actuele duurzaamheidsbeleid, gebaseerd op de doelen zoals opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat 2022 -2025. Hierbij is ook gekeken naar de kosten toegekend aan de uitvoering van dit beleid. In deze brief geven wij een reactie op conclusies en bevindingen van de rekenkamer.

Algemene reactie
Duurzaamheidsthematiek is van internationaal en nationaal belang en daarmee ook van de gemeente Molenlanden. Als gemeente onderschrijven wij de uitdagingen en mogelijkheden die alle ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en klimaat onze samenleving en daarmee ons als gemeente geven. Het is in een ieders belang om hier middels een adaptieve strategie en gedegen uitvoering op te anticiperen. Het gaat om een aantal transities; de energietransitie (RES), de warmtetransitie, klimaatadaptie en de landbouw transitie. Deze transities zijn onderhevig aan dynamische externe actoren, welke ook niet altijd allemaal in de beïnvloedingsfeer van de gemeente liggen. Daar waar dit wel het geval is, hebben we bij transities te maken met de bekendheid van de richting en de eindopgave, maar de weg er naartoe ontdekken we gaandeweg. Het rekenkamerrapport laat deze zoektocht ook zien.

Als gemeente volgen wij (met name) de Rijksdoelstellingen welke via nationale programma's bij gemeenten zijn belegd, denk hierbij aan de Warmtetransitie, Regionale Energie Strategie ed.
We onderschrijven deze en maken, mede op verzoek van de raad, de vertaalslag naar het uitvoeringsprogramma. Dat uitvoeringsprogramma bevat gemeentelijke doelstellingen en opgaven, alsook landelijke doelstellingen en opgaven. Aan deze landelijke doelstellingen zijn ook de rijksfinanciën gekoppeld voor de dekking van de gemeentelijke uitvoering van de doelstellingen op lokaal niveau. Deze middelen zijn een belangrijke drager van de activiteiten in het uitvoeringsprogramma. Het betreft daarbij veelal lange termijn doelstellingen waarbij ingezet wordt op een exponentiele groei, hetgeen resulteert dat er eerst geïnvesteerd moet worden om

een bepaalde versnelling te bereiken. Dit model past bij een van de meest complexe transities waar de overheid voor heeft gestaan. Daarbij komt dat de data waar vanuit daadwerkelijk gemeten wordt, twee jaar achterloopt. We missen in de algemene beschouwing van dit onderzoeksrapport deze context die naar ons inzien relevant is voor het totale beeld. Een deel van de conclusies van de rekenkamer lijkt meer van een lineair model uit gaan. Vanuit dat lineaire model zijn de conclusies logisch en begrijpelijk.

Bestuurlijk is het wel de vraag of dat het juiste debat oplevert, omdat we in de fase waarin we nu zitten, opstarten. Als we eenmaal het hoe te pakken hebben is, is de verwachting dat er inderdaad sprake zal zijn van exponentiële toegroei naar de doelstellingen. We zoeken nog wel naar een monitoringsinstrument dat recht doet aan de aard van de transitie: niet lineair, maar traag beginnend en daarna exponentieel. Het rekenkameronderzoek geeft daar vooralsnog geen handvatten voor.

Reactie op de conclusies en aanbevelingen

Conclusie 1:
De rekenkamer concludeert dat met het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat 2022-2025 een belangrijke stap is gezet in het bij elkaar brengen en in het verkrijgen van overzicht op verschillende onderdelen van het duurzaamheidsbeleid. Daarmee is een basis gelegd voor integraal duurzaamheidsbeleid in de gemeente.

Aanbeveling 1:
Borg en versterk de gezette stappen in de integratie van beleid op het terrein van duurzaamheid.

Reactie:
Wij onderschrijven de conclusie en vinden herkenning in de aanbeveling daar wij hier ook continu naar streven in lijn met het uitvoeringsprogramma en bovenliggende visies en strategieën.

Conclusie 2:
De informatievoorziening niet compleet is en beperkt geïntegreerd, waardoor de invulling van de monitoring op de door de raad vastgestelde doelen niet toereikend is om tot een volledig overzicht van de voortgang in de realisatie van de beleidsdoelen te komen.

Aanbeveling 2a:
Maak bij de doelstellingen inzichtelijk waar het beoogde beleid aan bijdraagt en breng aan de hand daarvan de feitelijke situatie en prestaties in beeld.
Aanbeveling 2b:
Vul de informatie aan op de onderdelen waar die nu ontbreekt in de monitoring (zie overzichtstabel voor de ontbrekende onderdelen) en actualiseer die periodiek.
Aanbeveling 2c:
Maak het beleid en de monitoring toekomst vast door vooruit te kijken om te bepalen of redelijkerwijs verwacht mag worden dat de voor de toekomst vastgestelde doelen gehaald gaan worden. Hanteer hiervoor prognose en/of scenarioanalyses om inzicht te geven in de toekomstige ontwikkelingen en hun effect op de beleidsdoelen én de daarvoor benodigde beleidsinzet. De wijze waarop dat methodisch door CE Delft reeds gedaan wordt bij de monitoring van de CO2-ontwikkeling kan daarbij als voorbeeld worden gehanteerd.
Aanbeveling 2d:

Bundel de informatie over de voortgang op de geformuleerde doelen in het Uitvoeringsprogramma in één integraal en actueel overzicht. Bewaak de consistentie van deze integrale monitor over de jaren heen zodat ook inzichtelijk is welke ontwikkeling er is in de voortgang op doelen.

Reactie:
In het onderzoeksrapport wordt als onderbouwing op deze conclusie genoemd dat na herhaalde pogingen het niet mogelijk bleek om een eenduidig kostenoverzicht op te stellen op basis van de beschikbaar gestelde gegevens. En dat hierdoor een overzicht als dit is achterwege gelaten. Echter in bijlage 3 is een overzicht bijgevoegd van deze weergave. Per thema (lees: Warmtetransitie, RES, Klimaatadaptatie, etc.) is een (financieel) overzicht aangeleverd, gelijk aan het uitvoeringsprogramma. De administratie is gecategoriseerd per thema.

Het onderzoek heeft zich gericht op een andere manier van administreren, waardoor het maken van een vergelijk als ook een conclusie lastig is. Hierdoor herkennen wij ons niet geheel in de opgenomen conclusie.
Laat onverlet dat wij de aanbevelingen voortvloeiend uit deze conclusie wel ter harte nemen, want ook bij het administreren op thema hechten wij waarde aan kwalitatieve monitoring. Daar waar mogelijk zullen wij de methodiek als toegepast door CE Delft bij de monitoring van de CO2- ontwikkeling overnemen, dan wel naar maatwerk toepasbaar maken.

Conclusie 3a:
De gestelde doelen worden met de gevolgde aanpak op basis van de best beschikbare gegevens en inzichten die ook met de raad zijn gedeeld niet bereikt.
Conclusie 3b:
Doordat niet helder is welke beleidsmatige en financiële inspanningen vereist zijn om de gestelde doelen alsnog te halen en ook niet duidelijk is gemaakt tot welke prijs aan die doelen wordt vastgehouden, is er een reëel risico dat de gemeente bij het niet halen van de gestelde doelen steeds weer nieuwe financiële verplichtingen aangaat waarvoor het rendement in termen van doelbereik onzeker is.
Conclusie 3c:
Hoewel CE Delft de conclusie heeft getrokken dat de realisatie van de doelstelling over CO2-reductie op basis van het thans gevoerde beleid van gemeente (en derden) niet gehaald wordt, is het de rekenkamer naar aanleiding hiervan niet gebleken dat de gemeente inmiddels een met feiten en cijfers onderbouwde strategie heeft ontwikkeld, waarmee het grote verschil tussen realisatie (26% CO2-reductie) en doelstellingen (49% CO2-reductie) alsnog overbrugd wordt in 2030.

Aanbeveling 3a:
Actualiseer het beleid in het kader van de vastgestelde adaptieve strategie en verwerk daarbij de inhoudelijke suggesties die zijn gedaan voor beleidsopties.
Aanbeveling 3b:
Reflecteer ook expliciet bij de actualisering op de bijdrage van elk van de genomen maatregelen (input) aan het gestelde doel (output) om op basis daarvan de toegevoegde waarde voor het voortzetten van maatregelen voor de raad inzichtelijk te maken en te kunnen afwegen tegen de kosten van deze maatregelen (zie hieronder).
Aanbeveling 3c:
Maak eveneens duidelijk bij de actualisering op welke punten bijgestuurd wordt om de resultaten van het beleid te verbeteren. Ga daarbij expliciet in op de inhoudelijke aanbevelingen die in de monitoring door bijvoorbeeld CE Delft worden gedaan om tot een groter doelbereik te komen en betrek voorbeelden uit referentiegemeenten

om effectiviteit van het beleid te versterken.
Aanbeveling 3d:
Maak scherper duidelijk in de periode integrale monitoring wat de bijdrage is van het gemeentelijke beleid aan het doelbereik en welk deel beïnvloed wordt door derden (zoals het Rijk). Dit maakt het voor de raad meer transparant wat de (relatief beperkte) rol is van het gemeentelijke maatregelen in het doelbereik.
Aanbeveling 3e:
Geef met feiten en cijfers onderbouwd aan in welke mate verwacht mag worden dat aan de gestelde doelen in de aangegeven zichtjaren wordt voldaan en hoe daarbij het gat tussen de door CE Delft aangegeven realisatie van 26% in 2030 en de gemeentelijke doelstelling van 49% in 2030 wordt gedicht.

Reactie
We onderschrijven dat er meer integraliteit nodig is tussen de verschillende sectoren om in lijn van de 49% CO-reductie doelstelling in 2030 en later in 2050 te kunnen handelen, deze goed te kunnen monitoren en hier goede toekomst prognoses op los te kunnen laten. Het uitvoeringsprogramma waar u nu onderzoek naar doet richt zich voornamelijk op de sector ‘gebouwde omgeving’.
De gebouwde omgeving is één van de sectoren waar vanuit een bijdrage aan de CO2-reductie verwacht wordt, in lijn met de landelijke opgaven en doelstellingen. Relevante overige sectoren met impact op de CO2-reductie zijn de sectoren mobiliteit, landbouw en industrie. Er liggen kansen in het verstevigen van de integraliteit in beleidsopties, uitvoeringsprogramma’s en monitoring op het gebied van de CO-reductie binnen onze gemeente. De aanbevelingen in dit onderzoeksrapport onderschrijven deze kansen. Belangrijke kanttekening hierbij is wel dat goed gezocht moet worden naar de haalbaarheid in balans met de beschikbare capaciteit en mogelijkheden.
Tweede kanttekening is dat de rekenkamer uit lijkt te gaan van een logical framework achtige aanpak waarbij kosten en effect voorspelbaar zijn. In de transities waarin we nu zitten is een dergelijke planmatige logica vooralsnog niet mogelijk. De door de raad gevraagde doorkijk naar projecten die bijdragen aan de opgaven kunnen wel meer een doorkijk geven. Wellicht is dat een model om monitoring in transitieopgaven mogelijk te maken.

Conclusie 4:
De onderbouwing van de voorgelegde raadsbesluiten voor onttrekkingen aan de Algemene Reserve ten gunste van duurzaamheidsprojecten is niet toereikend voor een transparant inzicht ten behoeve van de raad. Verder is het op basis van de gevoerde financiële administratie niet mogelijk scherp inzicht te verkrijgen in de kosten van de verschillende ingezette beleidsinstrumenten in de aanpak van de duurzaamheid, waardoor ook geen stellige conclusies over de kosteneffectiviteit van de instrumenten getrokken kunnen worden in de gevolgde adaptieve strategie.

Aanbeveling 4a:
Maak de relatie tussen beleidsdoelen en kostenposten scherp. Om een duidelijk beeld te schetsen van de kosteneffectiviteit van de ingezette maatregelen is het van belang dat de benaming van de kostenposten op een inzichtelijke manier te verbinden zijn met de informatie in het uitvoeringsprogramma. Geef alsnog dit inzicht aan de raad conform logica van de vastgestelde adaptieve strategie voor de periode 2022-2024 en borg dat dit inzicht ook in de toekomst gegeven wordt. Geef het kader van de vastgestelde adaptieve strategie ook aan welke beleidslessen op basis van dit inzicht zijn of worden getrokken.
Aanbeveling 4b:
Bevorder het scherp inzichtelijk maken van de overheadkosten bij de ingezette

maatregelen. Neem die verhouding mee in de beoordeling van de kosteneffectiviteit van de ingezette maatregelen.

Reactie:
We onderschrijven de wens om de relatie tussen de doelen en kosten te verbeteren. En zullen daarvoor ook de verdere mogelijkheden verkennen.
We betreuren de opgenomen veronderstelling dat de adequate informatievoorziening van het college aan de raad in twijfel wordt getrokken. Evenals de veronderstelling dat het niet mogelijk is om de cijfers inzichtelijk te krijgen. Waarbij wij concluderen dat er een andere methodiek, systematiek en terminologie wordt gebruikt dan waar met dit onderzoek naar gezocht is.
Als gemeente hebben wij een bredere maatschappelijke taak dan enkel het uitvoeringsprogramma duurzaamheid, wat maakt dat de financiële verantwoording en monitoring dient plaats te vinden in de daarvoor gebruikelijke (verantwoording) systematiek van onze gemeente.
Bij het voor elk uitvoeringsprogramma anders te organiseren financiële administratie is zeer kostbaar, inefficiënt en onverantwoord. We zullen dus met de methodieken en systematiek als beschikbaar dienen zorg te dragen voor de juiste informatievoorziening.
Zowel schriftelijk als mondeling zijn de verschillen verklaard. Het enkele hiaat wat wordt uitgelicht is in de raadsbehandeling onderkend en door de portefeuillehouder geadresseerd. Verder is tijdens het onderzoek verwezen naar het vaststellingsproces van de jaarrekening en zijn de jaarrekeningen met relevante cijfers voor dit onderzoek aangeleverd en toegelicht. Wij zien deze feiten niet meegenomen zijn in het feitenrelaas.

Conclusie 5:
De vastgestelde adaptieve strategie is een waardevol onderdeel van het Uitvoeringsprogramma, maar krijgt vooralsnog onvoldoende invulling.

Aanbeveling 5a:
Neem in het kader van de vastgestelde adaptieve strategie nadrukkelijk de ruimte om te reflecteren op het ambitieniveau van de gestelde (gemeentelijke) doelen, ingezette instrumenten, behaalde resultaten en de daarmee gemoeide kosten in het licht van wat de gemeente moet, kan en wil in het duurzaamheidsbeleid.
Aanbeveling 5b:
Overweeg een presentatie van bijvoorbeeld PBL of CE Delft ten behoeve van de raad, waarbij een toelichting wordt gegeven op a) de status van de doelstellingen en de ruimte die er is om daarvan op gemeentelijk niveau af te wijken en b) de methodiek en actualiteit van de monitoring zoals die voor de gemeente Molenlanden wordt uitgevoerd.

Reactie:
We onderschrijven het belang en hebben de wens om verder door te ontwikkelen en visies, strategieën, uitvoeringsprogramma's en monitoring dichter bij elkaar te brengen en dan ook nog gezien over verschillende beleidsthema's. Door de onderdelen te monitoren waarvan we data beschikbaar hebben vergaren we inzicht in wat wel en niet goed werkt, iets effectief of minder effectief blijkt. De afgelopen periode is er ervaring opgedaan met de monitoringsystematiek en dragen de aanbevelingen van dit rapport bij aan de reflectie om te komen tot een verdere doorontwikkeling. Verder hebben we kunnen ondervinden wat de effecten zijn van bijvoorbeeld geopolitieke spanningen op uitvoeringsprogramma's op lokaal niveau zoals deze. Denk hierbij aan de energiecrisis. Dit versterkt het belang wat wij zien in het hebben van een adaptieve strategie en omarmen daarmee het belang van de

verdere ontwikkeling en invulling daarvan als opgenomen in deze conclusie en aanbevelingen.

Tot slot
Wat wij nog missen in het onderzoeksrapport is een relatie met de benchmark met andere vergelijkbare gemeenten, zoals die in de bijlage (rapportage van SME) is opgenomen. Zo ontstaat er een beeld van hoe ook andere gemeente opereren binnen dezelfde algemene context voor de duurzaamheids- en klimaatopgaves.

Verder zijn we verheugd dat de rekenkamer met dit onderzoek en de daaruit volgende aanbevelingen erkenning geeft aan het gestelde uitgangspunt om vanuit het vastgestelde beleid te streven naar een adaptieve benadering die geen 'open einde' kent. Graag blijven we gezamenlijk met de raad optrekken om de verantwoordelijkheid die wij als gemeente hebben voor het bieden van adaptie en innovatie met betrekking tot de duurzaamheidsopgave naar goede uitvoering te brengen. Hierbij zijn we ons bewust van de uitdagingen op het gebied van informatievoorziening en administratie. We ervaren het rekenkamer onderzoek als een steun in de rug om blijvend kritisch naar de meer systeemkant van de problematiek te kijken en systemen zo in te richten dat goede monitoring mogelijk gemaakt wordt.

We onderschrijven dit en gaan hier verder mee aan de slag. Concreet betekent dit dat we bijvoorbeeld in lijn met de aanbevelingen verder verkennen op welke duidelijke wijze we de drie monitoringsdocumenten samen kunnen brengen tot één overzichtelijk document.

Burgemeester en wethouders van de gemeente Molenlanden,

de secretaris, de burgemeester,

Marko Does Theo Segers

Bijlagen

Bijlage 1 Lijst met geïnterviewden

1. Beleidsambtenaren duurzaamheid
2. Beleidsambtenaren financiën
3. Portefeuillehouder duurzaamheid
4. Vertegenwoordiger CE Delft
5. Vertegenwoordiger Rebelgroup
6. Vertegenwoordiger Omgevingsdienst ZHZ

Bijlage 2 Factsheet, opgesteld door onderzoeksbureau SME

Bijlage 3 Rapport onderzoeksbureau SME ‘Duurzaamheid Molenlanden’

Thema	Doelstelling 2022 **H4** (Uitvoeringsplan duurzaamheid en Klimaat 2022-2025)	Actuele doelstelling H4 (uitvoeringsplan duurzaamheid en klimaat 2024-2025)	Strategie **H5** (Uitvoeringsplan duurzaamheid en Klimaat 2022-2025)[1]	Instrument 2023 **H6** Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat. 2023-2026)[2]	Begrote kosten 2022[3] (Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat. 2022-2025)	Begrote kosten 2023[4] (Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat. 2023-2026)	Begrote kosten 2024 (Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat. 2024-2025)	Realisatie **H7** (Meerdere bronnen van toepassing, zie blokken)
Algemeen[5]	D1: Aansluiten bij- en stimuleren van inwoner en bedrijven initiatieven.	Geen wijzigingen	Communicatie strategie zit in de thematische strategieën gewoven.	Geen bekende gegeven.	Communicatie adviseur, centraal digitaal platform, en monitoring: €128.000,-	Adviseur bewustwording en communicatie: €88.000,-	Adviseur bewustwording en communicatie: €136.600,-	Website duurzaamheid wordt actueel gehouden. Tevens is er een regelmatige nieuwsbrief duurzaamheid die wordt gepromoot. Uitvoeringsplan Duurzaamheid en klimaat. 2024-2025
	D2: Inwoners en bedrijven moeten bewust worden van mogelijk, wenselijk en noodzakelijk ander gedrag.					Centraal digitaal platform: €8.000,-	Centraal digitaal platform: €8.000,-	
	D3: Positieve boodschap uitstralen.					Monitoring: €17.500,-	Monitoring: €17.500,-	
Energie transitie RES	D1, Zon: 588TJ in 2030	Geen wijzigingen	S1: Zon op dak	Verduurzamings-abonnementen	D1: 210.300,-	D1: 122.800,-	D1: € 70.000,-	D1: 155 TJ (2023) Voortgangsrapportage RES Alblasserwaard)
			S1: Zon op veld					
	D2, Wind: 562 TJ in 2030		S2: Wind op land		D2: €97.250,-	D2: €80.000,-	D2: €200.000,-	D2: 102TJ (2023) Voortgangsrapportage RES Alblasserwaard)
	D3, Innovatie: stimuleren lokale projecten en programma's		S3: Verbinden en ondersteunen actoren[6]		D3: €71.750,-	D3: €77.300,-	D3 €40.000,-	D3: geen waarde
	D4: warmte: Afstemmen (boven) regionaal vraag en aanbod warmte. Voorkomen dubbel gebruik van bronnen.	D4, Energie systeem van de toekomst. (Bewustwording)	S4:		D4: €189.000,-[7]	D4: €161.000,-	D4: €65.000,-	D4: 22,6% duurzaam opgewekte energie (2022) CO2-rapport CE Delft[8]
	D5, Actualisatie RES met actoren.	Geen wijzigingen	S5:		D5: geen kosten in beeld[9]	D5: €263.00,-	D5: €196.000,-	D5: geen waarde
	D6: Energie besparing inwoners[10]	Geen wijzigingen	S6: Ondersteunen inwoners.	Regeling reductie energieverbruik	D6: €290.280	D6: €562.000,-	D6: €186.500,-	D6: 1279 TJ verbruikt in 2021 in de gebouwde omgeving. Monitoringsrapportage duurzaamheid 2023
				Nationaal isolatieprogramma				
				Regeling energiearmoede				
	D7: Energie besparing bedrijven		S7: Ondersteunen bedrijven.		D7: €71.341,-	D7: €102.441,-	D7: €25.000,-	D7: Geen waarde
Energie transitie TVW	D1: monitoren en herijken TVW	Geen wijzigingen.	S1:		D1:	D1: €0,-	D1: €0,-	D2 & D3: 1.5% van de woningen is aardgasvrij Monitoringsrapportage duurzaamheid 2023
	D2: Invullen regie rol gemeente.		S2: Aanpak Startbuurt (2021-2026)	verduurzamings-abonnementen	D2: €893.500,-	D2: €337.000,- [11]	D2: €263.800,-	
			S2: Aanpak nieuwbouwwijken uit na 2005 (2021-2026)					
			S2: Aanpak overige buurten (doorlopend)					
	D3: Gebiedsuitvoeringsplannen		S3: Uitvoeren gebiedsplan opgesteld vanuit verkenning.		D3: uitvoeringsplan nog niet van toepassing.	D3: Uitvoeringsplan nog niet van toepassing.	D3: €202.200,-[12]	D2 & D3: 39,2 m3 gebruikt in 2021 Monitoringsrapportage duurzaamheid 2023
	D4: gerichte aanpak bewustwording en stimuleren tot verduurzamen		S4: Opzetten en uitvoeren van een aanpak gericht op bewustwording.	verduurzamings-abonnementen	D4: €62.500,-	D4: €62.500,-	D4: €0,-	

[1] De strategie zoals beschreven in originele uitvoeringsplan is weergegeven. Als een actie in een actueler uitvoeringsplan is toegevoegd dan staat dit los vermeld.
[2] Met 'instrument' wordt een regeling bedoelt die inwoners ondersteund of stimuleert tot duurzamer handelen. Zodoende zijn er velden leeg daar deze niet door inwoners uitgevoerd en/of bekostigd worden.
[3] Alle genoemde kosten bestaan uit personele kosten én werkbudget.
[4] Er is gekozen om voor de jaren 2022, 2023, en 2024 de verwachte kosten weer te geven. Dit omdat de financiële administratie van de gemeente ontoereikend is gebleken voor een weergave op meer detail. Verder uitleg is gegeven aan het begin van hoofdstuk 5 van het bijbehorende rapport.
[5] De rij 'Algemeen' omschrijft het overkoepelende werk dat de gemeente uitvoert ten behoeve van de verschillende thema's. In het uitvoeringsplan worden deze doelstellingen en activiteiten in het laatste hoofdstuk beschreven.
[6] In 2022 werd gefocust op de RSW 2.0.
[7] Voor communicatie en participatie
[8] Bij een jaarlijkse stijging van 2% punten. Deze groei is gemeten tussen de jaren 2021 en 2022.
[9] De actualisatie van de RES 2.0 is nog niet aan de orde.
[10] Energie besparing wordt door de gemeente als losstaand thema gehanteerd. Dit omdat er veel overlap, betreffende de ondersteuning en middelen de beschikbaar komen, met de 'energie transitie TVW' is. Daarom is deze met een donkere tint aangeven.
[11] Verkenning collectieve systemen.
[12] Uitvoerenplan collectieve systemen & aanpak individuele systemen, (€116.100,- & €86.100,- respectievelijk)

Thema	Doelstelling 2022 **H4** (Uitvoeringsplan duurzaamheid en Klimaat 2022-2025)	Actuele doelstelling H4 (uitvoeringsplan duurzaamheid en klimaat 2024-2025)	Strategie **H5** (Uitvoeringsplan duurzaamheid en Klimaat 2022-2025)[13]	Instrument 2023 **H6** Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat. 2023-2026)	Begrote kosten 2022[14] (Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat. 2022-2025)	Begrote kosten 2023[15] (Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat. 2023-2026)	Begrote kosten 2024 (Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat. 2024-2025)	Realisatie **H7** (Meerdere bronnen van toepassing, zie blokken)
Klimaat adaptatie LAS[16]	D1: Essentiële elementen/ infrastructuur blijven droog bij een overstroming vanuit het hoofdwatersysteem.	Geen wijzigingen	S1: Adaptief handelen en reguleren wordt geborgen in beleid		S1: **geen** gegevens	S1: geen gegevens	S1: geen gegevens	Geen waarde
	D2: Vitale functies blijven functioneren bij extreem weer		S2: Risico dialogen voeren		S2: €10.000,-	S2: geen gegevens	S2: €2000,-	
	D3: 50% schaduw in het plangebied bij hoogste zonnestand		S3: mee koppel kansen benutten		S3: €250.000,-	S3: €100.000,-	S3: €100.000,-	
	D4: 40% oppervlakte wordt verkoelend ingericht		S4: Kennis en vaardigheden op orde binnen de gemeente		S4: €7.500,-	S4: €7.000,-	S4: €15.000,-	
	D5: Koeling gebouwen leid niet tot verwarmen omgeving		S5: inwoners hebben de juiste kennis en vaardigheden		S5: €112.500,-[17]	S5: €0,-	S5: €45.000,-	
	D6: 50% neerslag wordt in de kernen vastgehouden.		S6: Calamiteiten plannen worden vertaald naar maatregelen		S6: geen gegevens	S6: geen gegevens	S6: €0,-	
	D7: Inwoners en ondernemers zijn bewust in 2024							
	D8: inwoners en organisaties hebben toegang tot kennis en financiële bijdrage in 2025		S7: Monitoren (Uitvoeringsprogramma Klimaat en duurzaamheid. 2024-2025)	D8: Subsidieregeling groene daken.[18]	S7: €10.000,-	S7: €10.000,-	S7: €0,-	
Circulaire economie[19]	D1: Inzetten van afval preventie	D1: Aandacht voor preventie	S1: inzameling verbeteren	Invoeren gedifferentieerd tarief (DIFTAR)[20]	Werkbudget: €25.000	D1: €25.000,-	D1: €12.500,-	D2: 194,2 kg restafval per inwoner per jaar.[21] Monitoringsrapportage duurzaamheid 2023[22]
	D2: Invoeren 'omgekeerd inzamelen' met als doel om restafval tot 100kg per inwoner per jaar in 2025	D2: Circulair netwerk	S2: restafval inzameling reguleren			D2: -	D2: €5.000,-[23]	
		D3: Kosten beheersing				D3: -	D3: -	
	D3: stimuleren en faciliteren circulaire initiatieven	D4: Goede dienstverlening	S3: Afval scheiden belonen.			D4: -	D4: -	
Veenweide strategie	D1: inzet impulsgelden	Geen wijzigingen	S1: Realiseren van 500ha pomp gestuurde waterinfiltratie.	S1: €1500,- per hectare die gerealiseerd wordt.[24]	Geen gegevens	Impuls regeling: €343.637,-[25]	D1: €33.247,-[26]	Geen waarde
	D2: veenweidestrategie ontwikkelen		S2: toekomstschets Alblasserwaard					

[13] De strategie zoals beschreven in originele uitvoeringsplan is weergegeven. Als een actie in een actueler uitvoeringsplan is toegevoegd dan staat dit los vermeld.
[14] Alle genoemde kosten bestaan uit personele kosten én werkbudget.
[15] Er is gekozen om voor de jaren 2022, 2023, en 2024 de verwachte kosten weer te geven. Dit omdat de financiële administratie van de gemeente ontoereikend is gebleken voor een weergave op meer detail. Verder uitleg is gegeven aan het begin van hoofdstuk 5 van het bijbehorende rapport.
[16] De strategie omschreven voor het thema 'klimaatadaptatie LAS' draagt bij aan de gestelde doelstelling. Deze zijn echter niet één op één vertaald, de verschillende strategieën dragen cumulatief bij aan de doelstellingen. In het uitvoeringsplan zijn de kosten per strategie opgenomen in plaats van de doelstelling.
[17] €75.000,- geraamd voor 'klimaat adaptatie. Hier komt nog €37.500,- bij voor personeel en communicatie bij.
[18] De regeling loopt tot en met 31 december 2023 en heeft een subsidieplafond van € 35.000,-.
[19] De strategieën genoemd dragen gezamenlijk bij aan de doelstellingen gesteld in het uitvoeringsprogramma 2024-2025.
[20] Het invoeren van DIFTAR ligt direct in lijn met D2 (2022) maar draagt ook bij aan de doelstellingen D3 en D4 (2024). Verder is het een uiting van strategieën S2 en S3.
[21] scheidingspercentage is 64,1% in 2022. dit was 230kg en 69.8%
[22] Diftar is dit jaar ingevoerd. De impact daarvan kan dus niet worden meegenomen.
[23] Budget is gesteld voor het stimuleren van inwoner initiatieven.
[24] De provincie vraagt hier een eigen investering (€500,-/ ha) van de grondbezitter.
[25] De impuls regeling valt niet onder het 040 project nummer van duurzaamheid. Daarom komt dit bedrag ook niet terug in het budget- en uitgave overzicht op de volgende pagina. €2.073.541,- + €343.637,- = €2.417.178,-
[26] Impuls regeling voor periode 2024-2027

Duurzaamheid Molenlanden

Rapport

Colofon

In opdracht van

Rekenkamer Molenlanden

Opgesteld door

SME
Thijs van der Meulen en Jurgen Broeders
meulen@sme.nl / broeders@sme.nl
(030) 635 89 00

Utrecht, Maart 2024

Dit rapport is opgesteld door SME in opdracht van de Rekenkamer Molenlanden.

Inhoud

1. Leeswijzer 5

2. Inleiding 6

2.1 Aanleiding 6

2.2 Doelstellingen van het onderzoek 6

2.3 Afbakening 6

2.4 Onderzoeksvragen 7

2.5 Onderzoekmethode 7

3. Onderzoekscontext: gemeentelijk duurzaamheidsbeleid 8

3.1 Afbakening van het begrip duurzaamheid 8

3.2 Invloed van gemeente op verduurzaming 10

4. Doelstellingen en ambities voor duurzaamheid in Molenlanden 12

4.1 Doelstellingen duurzaamheid Molenlanden 12

4.2 Relevante beleidsstukken 13

5. Strategie 15

5.1 Opwek duurzame energie (RES) 15

5.2 Energiebesparing (RES) 16

5.3 Lokale warmtetransitie (Transitievisie Warmte) 17

5.4 Lokale Adaptatie strategie 17

5.5 Circulaire economie 18

5.6 Veenweidestrategie 19

6. (Financiële) middelen als beleidsinstrument 20

6.1 Energietransitie 20

6.2 Groen en klimaatadaptatie 21

6.3 Circulaire economie 21

6.4 Veenweidestrategie 22

7. Realisatie 23

7.1 Ontwikkeling CO_2-uitstoot 23

7.2 Opwek duurzame energie 23

7.3 Lokale warmtetransitie 25

7.4 Energiebesparing 26

7.5 Circulaire economie 28

7.6 Klimaatadaptatie 29

8. Effectiviteit en efficiëntie 33

8.1 Inzicht in effectiviteit en efficiëntie 33

9. Indicatoren en vergelijking met andere gemeenten 36
9.1 Energietransitie 36
9.2 Klimaatadaptatie 39
9.3 Circulaire economie 40
9.4 Veenweidestrategie 41
9.5 Niet meetbare duurzame ontwikkeling 41
10. Samenwerking 42
10.1 Samenwerkingsverbanden 42
Bijlage I. Uitgebreide doelenboom 45
Bijlage II. Strategie 49
Bijlage III. Overzicht monitoring rapportages 52
Bijlage IV. Overzicht samenwerking verbanden per thema 53
Bijlage V. Verantwoording 55

1. Leeswijzer

Dit rapport dient ter ondersteuning van het als bijlage bij deze rapportage geleverde factsheet van de doelstellingen en vorderingen rondom het uitvoeringsprogramma duurzaamheid en klimaat van de gemeente Molenlanden.

Leeswijzer factsheet

De factsheet is, net als dit rapport, gebaseerd op het uitvoeringsplan 2022-2025. De meest actuele wijzingen, welke afkomstig zijn uit het uitvoeringsplan 2024-2025, zijn los aangegeven. Voorafgaand is er een rij 'algemeen' toegevoegd. Deze rij omschrijft de overkoepelende doelstellingen en gerelateerde strategie en begrootte kosten, welke overeenkomt met het laatste hoofdstuk van de uitvoeringsplannen. De thema's die weergegeven worden zijn daarmee (in lijn met de in de uitvoeringsplannen gevolgde indeling): Algemeen, Energie transitie RES, Energie transitie TVW, Klimaat adaptatie LAS, Circulaire economie en Veenweidestrategie.

Per thema leest men van links naar rechts: de vastgestelde doelstellingen, welke strategie hiervoor aangehouden wordt, en het financiële instrument dat de gemeente inzet om haar bewoners te ondersteunen en te stimuleren tot duurzaam gedrag. Kolommen 6, 7 en 8 duiden de verwachte kosten voor de jaren 22, 23 en 24, opgedaan uit hun meest actuele uitvoeringsplan. Onder aan de factsheet is een losse rij toegevoegd met de totaal begrootte kosten.

De laatste kolom van de factsheet (realisatie) geeft de meest recent bekende cijfers weer. Deze is voorzien van de kleuren van een 'stoplicht' om aan te geven of de gezette doelstellingen naar verwachting behaald zullen worden op basis van de vastgestelde trends. Hoofdstuk 7 geeft een toelichting op de waarde die in de factsheet vernoemd staat. Enkele velden zijn wit gelaten daar er geen informatie beschikbaar is.

2. Inleiding

2.1 Aanleiding

Duurzaamheid staat prominent op de agenda's van de overheden, van 'Brussel' tot en met Molenlanden. Het is een thema dat ook de komende jaren blijft spelen. In december 2021 heeft de raad van Molenlanden unaniem het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat 2022-2025 vastgesteld. In dit uitvoeringsprogramma is bij elkaar gebracht welke doelstellingen de raad heeft vastgesteld om als gemeente in 2050 (nagenoeg) CO_2-neutraal, aardgasvrij en klimaatbestendig te zijn en wat op basis daarvan de komende jaren wordt opgepakt. Aan de raad is toegezegd dit uitvoeringsprogramma jaarlijks te actualiseren. De eerste actualisatie van het uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat heeft in 2023 plaatsgevonden.

Op aanvraag van de rekenkamer heeft SME een factsheet opgesteld in een poging om de feiten en cijfers voor het thema duurzaamheid in Molenlanden op hoofdlijnen in kaart te brengen.

2.2 Doelstellingen van het onderzoek

De rekenkamer wil in dit rapport de feiten en cijfers rond het duurzaamheidsbeleid van gemeente Molenlanden in beeld brengen: wat is relevant in voor het lokale duurzaamheidsbeleid? De factsheet vormt de basis voor interviews die de rekenkamer Molenlanden afneemt om vervolgens een oordeel te vellen over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het duurzaamheidsbeleid in de gemeente. De feiten en cijfers worden aan de hand van de vastgestelde onderzoeksvragen (zie 2.4) inzichtelijk gemaakt.

2.3 Afbakening

Thematische afbakening

In dit onderzoek richten we ons op de relevante feiten en cijfers voor de transitiethema's, zoals die in het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat van de gemeente zijn opgenomen:

1. De regionale Energie strategie (RES)
2. (Lokale) warmte transitie
3. (Lokale) klimaat adaptatie en bodemdaling
4. Circulaire economie
5. Veenweide strategie

Het onderzoek richt zich op de duurzaamheidsdoelen die de gemeente zelf heeft vastgesteld voor deze thema's.

Afbakening in tijd

Het onderzoek heeft zich (hoofdzakelijk) gericht op de beleidsstukken na het verschijnen van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat.

2.4 Onderzoeksvragen

De volgende onderzoeksvragen worden in dit rapport beantwoord:

1. Welke overkoepelende **doelstellingen** hanteert de gemeente in haar duurzaamheidsbeleid?
2. Welke **strategie** wordt gehanteerd om de doelstellingen te realiseren?
3. Welke **(financiële) middelen** worden **als beleidsinstrument** ingezet voor het duurzaamheidsbeleid?
4. Welk **inzicht is er in de realisaties** (in de afgelopen jaren) en prognoses (t/m 2050) op elk van deze doelstellingen?
5. Welk **inzicht in de effectiviteit en efficiëntie** is er voorhanden?
6. Kan er een **objectiveerbare en (met andere gemeenten) vergelijkbare indicatie** worden gegeven hoe Molenlanden presteert op duurzaamheidsindicatoren?
   a. *Welke doelen/indicatoren lenen zich hiervoor?*
   b. *Welke definitie geldt voor elke van deze doelen/indicatoren?*
   c. *Zijn deze doelen/indicatoren terug te vinden in het beleid van de gemeente? En worden ze conform de geldende definitie toegepast?*
   d. *Is aan te geven hoe Molenlanden scoort op deze indicatoren?*
7. Hoe is de **samenwerking** met stakeholders vormgegeven
   a. Op welke gebieden vindt samenwerking plaats?
   b. Welke stakeholders (lokale duurzaamheidsinitiatieven, regionale samenwerkingspartners) zijn relevant voor het duurzaamheidsbeleid van gemeente Molenlanden?
   c. Hoe is deze samenwerking momenteel vormgegeven?

2.5 Onderzoekmethode

De bevindingen zijn opgehaald door middel van een bureaustudie. Tijdens deze studie zijn beleidsdocumenten geanalyseerd en zijn data verzameld uit landelijke en provinciale dashboards, waaronder de Klimaatmonitor van Rijkswaterstaat. In bijlage III is een overzicht gegeven van de documenten die geanalyseerd zijn. Het gaat onder andere om uitvoeringsprogramma's, sectoraal beleidsgerichte documenten, akkoorden en begrotingen. Om een vergelijking te maken met vergelijkbare gemeenten is er gebruik gemaakt van monitoringsinformatie uit de Klimaatmonitor, de klimaateffectenatlas en waarstaatjegemeente.nl van de VNG.

3. Onderzoekscontext: gemeentelijk duurzaamheidsbeleid

Dit rapport bevat de resultaten van een bureauonderzoek naar het duurzaamheidsbeleid van gemeente Molenlanden. Duurzaamheid of duurzame ontwikkeling is echter een breed begrip dat specificering behoeft. In dit hoofdstuk bakenen we het begrip af en gaan we in op de rol van een gemeente bij duurzame ontwikkeling.

3.1 Afbakening van het begrip duurzaamheid

Definitie duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder de behoeften van toekomstige generaties (zowel hier als in andere delen van de wereld) in gevaar te brengen. Die definitie gebruikte de VN-commissie Brundtland in 1987 in het rapport 'Our common future'. Daarin legde de toenmalig Noorse premier Gro Harlem Brundtland een verbinding tussen economische groei, milieuvraagstukken en armoede- en ontwikkelingsproblematiek.

Sustainable Development Goals (SDG's)

Het begrip 'duurzame ontwikkeling' is in 2015 door de Verenigde Naties vertaald naar zeventien wereldwijde hoofddoelen, de Sustainable Development Goals (SDG's) voor 2030. Deze 'duurzame ontwikkelingsdoelen' omvatten de zeventien grote opgaven waar we als wereld voor staan. Ze vormen een internationale leidraad voor duurzame ontwikkeling in de sociale en fysieke aspecten van onze omgeving.

De SDG's vormen een breed kader om de wereld tot 'een betere plek te maken in 2030'. De SDG's bevatten zowel doelstellingen op economisch, sociaal, als op ecologisch gebied. Ook voor gemeenten ligt er een verantwoordelijkheid om te werken aan het realiseren van deze doelen. Lokale overheden verkeren in de beste positie om de mondiale doelen te koppelen aan wat er lokaal moet gebeuren.

In Nederland heeft de VNG in een handreiking[1] in beeld gebracht hoe de ontwikkelingsdoelen binnen de Nederlandse context verbonden zijn met de opgaven van gemeenten. Vervolgens zijn de SDG's ingedeeld naar vier domeinen van het gemeentelijke beleid.

Sociaal Domein	
Domein duurzame economie, infrastructuur en werkgelegenheid	
Fysiek domein	
Domein veiligheid, goed bestuur en partnerschappen	

Indeling SDG's naar de vier VNG-domeinen

Bovenstaand overzicht maakt duidelijk dat duurzame ontwikkeling betrekking heeft op alle domeinen van de gemeente.

Afbakening tot fysieke duurzaamheid

Wanneer we het hebben over gemeentelijk duurzaamheidsbeleid, dan wordt echter meestal gedoeld op het duurzaamheidsbeleid in het fysieke domein: het beleid voor verduurzaming binnen het fysieke domein en in mindere mate beleid binnen het domein duurzame economie.

Gemeentelijk duurzaamheidsbeleid richt zich meestal op de volgende SDG's:
6 – schoon water
7 – Betaalbare en duurzame energie
11 – Duurzame steden en gemeenschappen
12 – Verantwoorde consumptie en productie
13 – Klimaatactie (verminderen van klimaatverandering en de nadelige effecten)
14 – Leven in het water
15 – Leven op het land

Deze SDG's komen terug in de thema's waaruit veel gemeentelijke duurzaamheidsprogramma's zijn opgebouwd: energietransitie, afval en circulaire economie, klimaatadaptatie, groen en biodiversiteit, en duurzame mobiliteit.

[1] Zie de brochure *De Global Goals in het gemeentelijk beleid. Een handreiking voor Nederlandse gemeenten* (2018).

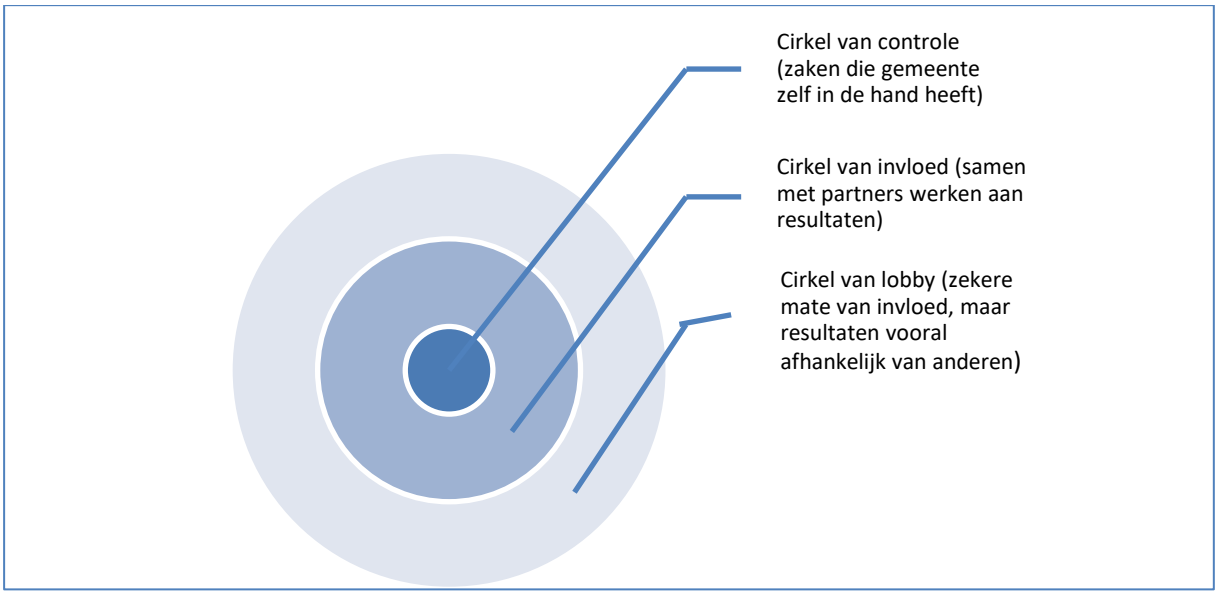
Ook gemeente Molenlanden hanteert de afbakening van het duurzaamheidsbeleid tot fysieke duurzaamheid. Het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat van de gemeente richt zich op de thema's energietransitie (Regionale Energiestrategie en lokale warmtetransitie), Klimaatadaptatie en bodemdaling, Circulaire economie, en tenslotte op de Veenweidestrategie. Dat laatste thema is vooral relevant voor de regio waarin Molenlanden ligt; in veel andere gemeenten is dit geen thema.
In dit rapport volgen we de afbakening die de gemeente Molenlanden heeft gemaakt.

3.2 Invloed van gemeente op verduurzaming

Duurzame ontwikkeling als gezamenlijke opgave

Duurzame ontwikkeling is een gezamenlijke opgave van (lokale) overheden, organisaties, bedrijven en inwoners. De gemeente heeft daarin een eigen (voorbeeld)rol, maar samenwerking met partners is nodig om echte duurzame ontwikkeling te bewerkstelligen. Uiteindelijk moeten immers alle inwoners, organisaties en bedrijven aan de slag om hun woningen, panden, tuinen en omgeving te verduurzamen. Een rekenkameronderzoek naar duurzaamheid moet zich ons inziens dan ook richten op zowel inhoudelijke aspecten (resultaten en prestaties) als op de manier waarop de gemeente acteert (zelf en in samenwerking met andere partijen binnen de gemeente).

De eigen (voorbeeld)rol van de gemeente en de samenwerking met partners komen beide ook terug in het bestuurskundige model van de cirkel van invloed. Die cirkel van invloed biedt een duidelijk kader om de rollen van de gemeente Molenlanden in de energietransitie te evalueren. Daarbij is er onderlinge afhankelijkheid van de verschillende cirkels.

Duurzame dingen doen of dingen duurzaam doen?

Binnen de cirkel van controle kijken we hoe duurzaam en CO_2-neutraal de gemeente haar taken uitvoert. Is duurzaamheid integraal onderdeel van de bedrijfsvoering? Bijvoorbeeld door verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed, openbare verlichting, en het gemeentelijk wagenpark, etc. Met andere woorden, hoe vult de gemeente de voorbeeldrol in?

Samenwerking en participatie is noodzaak

Hoewel de gemeente ontwikkelingen binnen de cirkel van controle volledig in eigen hand heeft, is de duurzame impact die gemaakt kan worden binnen de cirkel van invloed vaak groter. Daarvoor is participatie en samenwerking met partners een must. Binnen deze cirkel is de gemeente immers afhankelijk van input van en samenwerking met partners. Daaronder verstaan we organisaties (verenigingen, scholen, bedrijven, energiecoöperaties, etc) waarmee de gemeente samenwerkt en invloed op heeft. Om duurzame ontwikkeling binnen de cirkel van invloed op gang te brengen is het juiste klimaat – ofwel een participatiecultuur – onontbeerlijk. In een ontwikkelde participatiecultuur worden partners door de gemeente gefaciliteerd om hún duurzaamheidsambities te realiseren.

In dit rapport gaan we in op de doelstellingen en de strategie voor verduurzaming binnen de verschillende cirkels. Ook kijken we naar de realisaties en het inzicht in de effectiviteit van het beleid binnen zowel de cirkel van controle en de cirkel van invloed. Vanwege het belang van deze samenwerking om voortgang te boeken komt in hoofdstuk 9 van dit rapport de samenwerking met partners in de regio en binnen de gemeente aan bod.

De cirkel van lobby wordt binnen dit onderzoek buitenwegen gelaten. Deze keuze is gemaakt daar dit een feitelijk onderzoek bedraagt waar het streven is om zo veel mogelijk bij een kwantitatief en feitelijk overzicht te blijven. De activiteiten die binnen de cirkel van lobby plaatsvinden bedragen doorgaans een voorbeeld functie voor de gemeente waardoor derden acties kunnen ondernemen.

4. Doelstellingen en ambities voor duurzaamheid in Molenlanden

Onderzoeksvraag	Welke overkoepelende doelstellingen hanteert de gemeente in haar duurzaamheidsbeleid?

Gemeente Molenlanden wil in 2050 (nagenoeg) CO_2-neutraal, aardgasvrij en klimaatbestendig zijn. Dat is de hoofdambitie. In 2021 zijn door de raad voor verschillende duurzaamheidsthema's visies en strategieën vastgesteld waarin doelstellingen zijn bepaald.

4.1 Doelstellingen duurzaamheid Molenlanden

De ambities en doelstellingen per thema zijn hieronder weergegeven. Een uitgebreidere doelenboom is terug te vinden in bijlage I.

Hoofdambitie[2]	**Molenlanden in 2050 (nagenoeg) CO_2 neutraal, aardgasvrij en klimaatbestendig**
Opwek duurzame energie (RES)	In 2050 komt 100% van de energie uit hernieuwbare bronnen
	In 2030 voor 1.150 TJ aan duurzame elektriciteit uit zonne- of windenergie binnen de regio Alblasserwaard.
Warmtetransitie (TVW)	2030: 20% van de gebouwde omgeving verduurzaamd (aardgasvrij-ready) / van het aardgas af.
	De gemeentelijke organisatie in 2030 CO_2- en energieneutraal
Energie besparen	In 2030 wordt 20% minder energie verbruikt t.o.v. 2020.
Lokale adaptatie en bodemdaling	100% klimaatadaptief in 2050
	- De gemeente kan omgaan met overstromingen vanuit de rivieren of het regionale watersysteem.
	- De gemeente kan omgaan met extreme neerslag
	- De gemeente kan omgaan met extreme hittegolven
	- De gemeente is bestand tegen periodes van extreme droogte
	- Bodemdaling wordt zo veel mogelijk tegengegaan.
	2024: De gemeentelijke organisatie handelt klimaatadaptief
Circulaire economie	100% circulair in 2050
	100kg restafval per inwoner in 2025
Veenweide strategie	95% emissiereductie in 2050
	30-50% emissie reductie in 2030
	2500 ton minder CO_2 emissie per jaar door inzet waterinfiltratie
	Versterken biodiversiteit en vergroten van natuurwaarde

[2] Uitvoeringsplan duurzaamheid en klimaat Molenlanden 2022-2025

4.2 Relevante beleidsstukken

De ambities en doelstellingen zijn vastgelegd in de volgende beleidsstukken: 'Uitvoeringsplan duurzaamheid en klimaat Molenlanden 2022-2025', 'Uitvoeringsplan duurzaamheid en klimaat Molenlanden 2023-2026' en 'Uitvoeringsplan duurzaamheid en klimaat Molenlanden 2024-2025'.

Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid – Klimaat 2023-2026

In dit Uitvoeringsprogramma zijn de doelstellingen van gemeente Molenlanden vastgelegd voor vijf transitiethema's:

- Energietransitie: Regionale Energiestrategie (RES);
- Energietransitie: (Lokale) Warmtetransitie;
- Klimaatadaptatie en Bodemdaling;
- Circulaire Economie;
- Veenweidestrategie.

Ook brengt het Uitvoeringsprogramma de middelen in beeld die nodig zijn om de activiteiten uit te voeren, maar nog niet gedekt zijn vanuit Rijks- of andere budgetten. Elk jaar wordt het uitvoeringsprogramma geactualiseerd. Voor dit onderzoek is de versie voor 2022 – 2025 gebruikt als basis. In de factsheet zijn de meest recente actualisaties aangegeven op basis van het uitvoeringsplan 2024-2025.

Regionale Energie Strategie (RES 1.0)

De gemeenten Molenlanden en Gorinchem, provincie Zuid-Holland en het waterschap Rivierenland en vele andere partners vormen samen de RES-regio Alblasserwaard. In de Regionale Energie Strategie 1.0 (RES) zijn de gemaakte keuzes beschreven voor de opwek van duurzame energie in de regio Alblasserwaard. Daarnaast bevat de RES 1.0, een eerste aanzet tot de Regionale Structuur Warmte met een verdeling van mogelijke warmtebronnen, de mogelijkheden voor energiebesparing en de kansen voor innovatie.

Transitievisie Warmte 1.0

In de Transitievisie Warmte staan de stappen naar een aardgasvrij Molenlanden in 2050. In het stuk wordt een tijdspad geschetst: een indicatie in welke periode Molenlanden gefaseerd aan de slag gaat met het aardgasvrij maken van de diverse buurten, kernen en bedrijventerreinen.
De Transitievisie Warmte is het begin van een proces om Molenlanden stap voor stap aardgasvrij te maken. Per gebied of zelfs per huishouden wordt gekeken wat mogelijk is in een wijkuitvoeringsplan (WUP). De uitvoeringsplannen worden door de gemeente samen met bewoners en andere betrokkenen opgesteld. Hiervoor volgt per gebied een intensief communicatie- en participatietraject. De transitievisie zal ten minste eens in de vijf jaar bijgesteld worden en in de loop van de tijd steeds nauwkeuriger beschrijven welke warmteoplossing het beste past in elke buurt

Lokale adaptatie strategie LAS

In 2021 is de Lokale adaptatie strategie klimaat en bodemdaling voor gemeente Molenlanden vastgesteld, met als titel: *Op naar een klimaatbestendig Molenlanden in 2050*. In dit document worden de risico's, gevolgen en te nemen maatregelen beschreven die nodig zijn om de gemeentelijke ambitie

'klimaatbestendig in 2050' te verwezenlijken. Onder klimaatadaptatie vallen vijf thema's: overstromingen, extreme neerslag, hitte, droogte en bodemdaling. Deze thema's hebben raakvlakken met de thema's die bijdragen aan de het voorkomen van klimaatverandering (klimaatmitigatie).

Circulaire economie: Afval en grondstoffenbeleid

Voor het thema circulaire economie richt de gemeente Molenlanden zich vooral op de verwerking van huishoudelijk afval. Op dat vlak werkt Molenlanden samen met de gemeenten Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam en Vijfheerenlanden. Het afvalbeleid voor de vier Waardlandgemeenten is vastgelegd in de Strategienota nieuw Afval- en grondstoffenbeleid – Samen voor een afvalvrije en schone gemeente, waarmee de gemeenteraad van Molenlanden in 2021 heeft ingestemd.
De doelstellingen liggen in lijn met de landelijke doelstelling van 100% circulair in 2050. Het beleid richt zich op twee aandachtspunten: de productie van restafval minimaliseren en de kwaliteit van hergebruik verhogen. [3]

Aanvullend op de strategienota is de maatregelencatalogus, opgesteld in 2021. Hierin worden 20 mogelijke maatregelen beschreven en de consequenties voor de vier pijlers van het afvalsysteem, Milieu, service, kosten en draagvlak. [4]

Veenweidestrategie: gebiedsplan Alblasserwaard

Het gebiedsplan Alblasserwaard bevat een aanpak om de uitstoot van broeikasgassen uit veenbodems te remmen. Het gebiedsplan bevat twee sporen die voortkomen uit bijeenkomsten van een regiegroep (ondernemers, grondeigenaren, ketenpartijen, terrein- en natuur beherende organisaties en overheden) en bijdragen aan CO_2-reductie in de Alblasserwaard. Het eerste spoor omschrijft de concrete maatregelen die in de periode van 2022 tot en met 2025 genomen moeten worden. Het tweede spoor richt zich op de voorbereiding van maatschappelijke partners en overheden voor het maken van beleidskeuzes voor de periode na 2025. [5]

[3] Strategienota 2021-2025
[4] Catalogus: Mogelijke maatregelen nieuw afval- en grondstoffenbeleid waardlanden-gemeenten
[5] Veenweidestrategie Alblasserwaard en de inzet van impulsgelden klimaatakkoord

5. Strategie

Onderzoeksvraag	Welke strategie wordt gehanteerd om de doelstellingen te realiseren?

In dit hoofdstuk wordt per thema beschreven welke strategie de gemeente Molenlanden hanteert bij het uitvoeren van het duurzaamheidsbeleid. De strategie is hieronder omschreven. Bijlage II bevat een schematische weergave van de strategie en aanpak per thema.

5.1 Opwek duurzame energie (RES)

De aanpak voor opwek van duurzame energie wordt gezamenlijk uitgevoerd binnen de RES-regio, in samenwerking met de gemeente Gorinchem.

Zon op dak

De RES-regio Alblasserwaard hanteert een strategie voor de realisatie van zonne-energiedoelstellingen die in lijn is met de zonneladder. De prioriteit wordt volgens een logische volgorde gelegd op daken en gevels, bebouwd gebied en landelijk gebied, met aandacht voor koppelkansen waar mogelijk.

In 2022 is er een Plan van Aanpak 'Zon op Dak' ontwikkeld, met specifieke aanpakken voor diverse doelgroepen. Voor bedrijven omvat dit onder andere het opzetten van informatievoorziening, energieadvies, een aanpak voor verduurzaming van bedrijventerreinen, en het faciliteren van een werkgroep en innovatietafel voor zon op bedrijfsdaken. Binnen het maatschappelijk vastgoed richt Molenlanden zich op zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed en scholen, middels informatievoorziening en energieadvies. Woningcorporaties zijn betrokken bij het maken en monitoren van prestatieafspraken, terwijl lokale energiecoöperaties zich bezighouden met het verbinden van dak eigenaren en het stimuleren van coöperatieve zonnedaken. Voor woningeigenaren wordt informatievoorziening ingericht en zijn er collectieve inkoopacties voor grondgebonden woningen.[6]

Zon op veld

Er wordt beperkt ingezet op zon op veld omdat deze opwek alleen op niet-agrarische restgronden en op dorpszonneweiden van zo'n maximaal 2h gerealiseerd mag worden.

In de regio is op dit moment op één locatie zon op veld: bij de waterzuiveringsinstallatie van Waterschap Rivierenland in Gorinchem-Oost. Daarnaast wordt gekeken naar de mogelijkheden voor zonnepanelen langs de snelwegen. Dit gebeurt binnen het OER-programma van de rijksoverheid. Een eerste schatting laat zien dat die voor de A15, A27 en Merwede- en Betuwelijn tussen 17 en 51 TJ kan opleveren.

Windenergie

Voor het behalen van winddoelstellingen in de regio Alblasserwaard is een bouwopgave vastgesteld binnen de Regionale Energiestrategie (RES). Een verkennend onderzoek in de Avelingen-regio is afgerond, gevolgd door verdere studie naar mogelijke windlocaties binnen de RES-regio Alblasserwaard. Uiterlijk eind 2023 beoordelen RES-partners gezamenlijk potentiële windlocaties. Bij

[6] Regionale energie strategie (RES) 1.0

succes start het proces voor de RES 2.0, inclusief een plan MER volgens de Omgevingswet vanaf januari 2024. Na goedkeuring in volksvertegenwoordigingen volgt de planologische verankering in de provinciale verordening van Zuid-Holland, waarna initiatiefnemers concrete plannen kunnen ontwikkelen en windparken kunnen realiseren. [7]

Eind 2023 heeft de gemeenteraad van Molenlanden het aantal windmolenlocaties beperkt tot zes reële en haalbare locaties. Wel is hier ook de motie aangenomen dat er maximaal 4 turbines per locatie gerealiseerd kunnen worden. Wethouder Jan Locke stelt dat hier ruimte tot afwijking moet zijn. [8]

Gemeente Molenlanden hanteert voor kleine windmolens een ruimtelijk kader, waarbij bijvoorbeeld lintbebouwing nu toegestaan is bij bedrijven met een maximale as-hoogte van 15m, en dorpsmolens onder voorwaarden binnen bestaand stads- en dorpsgebied op locaties met maatschappelijke of sportbestemming.

5.2 Energiebesparing (RES)

Energiebesparing is zowel relevant binnen de RES als voor de warmtetransitie. Er zijn aparte aanpakken voor energiebesparing bij inwoners en bij bedrijven.[9][10]

Energiebesparing Inwoners

De gemeente pakt een stimulerende rol om inwoners aan te zetten tot energiebesparing en het nemen van energiebesparende maatregelen, zoals isolatie van gebouwen en woningen. De gemeente initieert en stimuleert, terwijl de uitvoering in handen ligt van de inwoners zelf.

Voor het stimuleren van haar inwoners hanteert de gemeente verschillende financieel ondersteunende maatregelen en zorgt de gemeente voor informatievoorziening. Activiteiten omvatten de uitvoering van de Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW) tot 31 juli 2022, met cadeaubonnen, webinars, warmtescans, en collectieve inkoopacties. Andere initiatieven zijn het verstrekken van verduurzamingsleningen, subsidies voor groendaken, samenwerking met het Regionaal Energieloket en Het Nieuwe Wonen, de Duurzaamheidsprijs Molenlanden, en de Week van de Duurzaamheid in mei 2022.

Energiebesparing bedrijven

Voor de het reguleren en stimuleren van de bedrijven en bedrijventerreinen neemt de gemeente vaker een adviserende rol in. Zo worden er met energiepartners gesprekken over het opzetten van energiehubs gevoerd en voert de Omgevingsdienst Zuid-Holland zuid (OZHZ) een energie-agenda uit. Deze agenda omvat het uitvoeren van controles, koplopergesprekken en energiescans waarna de gemeente een breed aanbod aan energieadviezen uitzet gekoppeld met een adviestraject. Activiteiten omvatten bedrijfsbezoeken, branche-aanpakken op regionaal en lokaal niveau, bedrijventerreinenaanpak op lokaal niveau, en de Duurzame Bedrijvenroute in de regio Zuid-Holland Zuid.

[7] Voortgangsrapportage RES Alblasserwaard_2023
[8] Het Kontakt: Meerderheid raad Molenlanden: maximaal 4 windmolens, dan akkoord met zoeken naar locaties
[9] Transitievisie warmte (TVW) 1.0
[10] Voortgangsrapportage RES Alblasserwaard_2023

Voorbeeldrol gemeentelijke organisatie

De gemeente Molenlanden wil zelf het goede voorbeeld geven. Daarvoor moet het vastgoed van de gemeente in 2030 (nagenoeg) energieneutraal zijn. Dit gebeurt door middel van duurzame opwek en energiebesparing.

5.3 Lokale warmtetransitie (Transitievisie Warmte)

De gemeente Molenlanden vervult een regierol in de lokale warmtetransitie, waarbij zij de visie opstelt, partijen verbindt, verkenningen initieert, en de regie voert op gebiedsuitvoeringsplannen. De gemeente neemt besluiten over deze plannen en heeft een voorbeeld- en aanjagende rol om de warmtetransitie te versnellen. De strategie is gebaseerd op de algemene uitgangspunten: samenwerking met inwoners en ondernemers, een betaalbare warmtetransitie, energiebesparing, en het benutten van natuurlijke momenten.

In de Transitievisie Warmte richt Molenlanden zich expliciet op het aardgasvrij maken van woningen en andere gebouwen. Het uitfaseren van aardgas in industriële bedrijfsprocessen wordt niet meegenomen in de Transitievisie Warmte en valt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK).[11]

Het doel van de gemeente is om samen met bewoners een betaalbare, betrouwbare, en duurzame energievoorziening te realiseren. De transitie wordt gefaseerd uitgevoerd volgens de volgende globale planning:

- *Aanpak startbuurten (2021-2026)*: Opstellen buurtuitvoeringsplan met inwoners en lokale partijen.
- *Aanpak Nieuwbouwwijken (na 2005) (2021-2026)*: Gerichte communicatie, inkoopacties, gesprekken met installatiebranche.
- *Aanpak overige buurten (doorlopend)*: Energiebesparing centraal met gemeente brede informatiecampagne, regionaal energieloket, RREW-subsidieactiviteiten, ondersteuning bewonersinitiatieven, pilot stichting boerderij en erf, en gesprekken met de installatiebranche.
- *Aanpak bedrijventerreinen, utiliteit en maatschappelijk vastgoed (2021-2026)*: Gemeente zet stappen met betrekking tot eigen vastgoed, verkenning terreinen Arkel, Giessenburg en Bleskensgraaf voor 2030.
- *Communicatie en informatievoorziening (doorlopend)*: Gerichte informatiecampagnes.
- *Doorontwikkeling transitievisie warmte (2025-2026)*: Actualisatie elke 5 jaar.

De planning omvat korte termijn en natuurlijke momenten (2022-2025), middellange termijn (2025-2040), en lange termijn (2035-2050). Recent gebouwde woningen krijgen speciale aandacht op de korte termijn, gevolgd door verkenningen en gedetailleerd onderzoek voor de rest van de gemeente op de middellange en lange termijn. Uiterlijk 2050 moeten de laatste buurten aardgasvrij worden.

5.4 Lokale Adaptatie strategie

In 2021 heeft de gemeenteraad de Lokale Adaptatie Strategie klimaat en bodemdaling (LAS) 'Op naar een klimaatbestendig Molenlanden in 2050' vastgesteld. De LAS vormt het lokale beleid voor klimaatadaptatie. Een belangrijk punt daarin is het integreren van klimaat adaptief handelen in gemeentelijke werkprocessen en beleid zodat de gemeente een voorbeeldfunctie kan vervullen. Twee praktische stappen zijn:

[11] Transitievisie warmte (TVW) 1.0

1. Borging van klimaat adaptief handelen in het gemeentelijk Handboek Duurzaamheid, groenbeleid, Gemeentelijk rioleringsplan, vastgoedbeleid, HIOR en het Hitteplan.
2. Integratie van klimaat adaptief handelen in de Omgevingsvisie en omgevingsplannen.

Interne trainingen, kennissessies en inspiratiebijeenkomsten worden georganiseerd om bewustwording en vaardigheden bij ambtenaren en bestuur te vergroten, mogelijk gecombineerd met de veranderopgave van de Omgevingswet.

Parallel is samen met twee provincies (Utrecht en Zuid-Holland), zeven gemeenten[12] en Waterschap Rivierenland de 'Regionale Adaptatie Strategie Alblasserwaard-Vijfheerenlanden'(RAS) opgesteld, om ook regionaal effectief te werken aan klimaatadaptatie. [13]

5.5 Circulaire economie

Het beleid voor circulaire economie richt zich met name op terugdringen van de hoeveelheid huishoudelijk restafval van inwoners van de gemeente. Om het afvalsysteem in Waardlanden te verduurzamen is het volgende 3 stappenplan opgesteld.

- Verbetering grondstoffeninzameling, 2021: harmonisatie van het inzamelsysteem, herinvoering GFT-inzameling bij hoogbouw, verstrekken van GFT-keukenemmertje, extra grondstofbakken voor glas, textiel en papier en voorlichting en controle op het juist scheiden van grondstoffen.
- Restafvalinzameling reguleren, 2021-2022: afsluiting van ondergrondse restafvalcontainers en voorzien van een pasjessysteem, afvalbrengstations (ABS) alleen nog toegankelijk stellen voor inwoners uit het verzorgingsgebied van Waardlanden en aanpak van het afval naast verzamelcontainers (bijgeplaatst) in combinatie met intensivering van voorlichting en handhaving.
- Afvalscheiding belonen, 2023: Invoering van een variabel tarief voor restafval, een tarief voor het laten ophalen van grof huishoudelijk afval en tarieven op het ABS voor (verbouwings-) restafval en grof tuinafval.

Daarnaast pakt de gemeente een stimulerende en aanjagende rol door het opzetten van een circulair netwerk bestaande uit partners en stakeholders te ondersteunen. Dit netwerk moet essentiële bouwstenen samenbrengen voor het primaire afvalverwerkingssysteem. Deze bouwstenen omvatten brengfaciliteiten, sorteer- en demontagecentra, reparatiewerkplaatsen en kringloopwinkels. Deze aanpak moet ook nieuwe mogelijkheden voor lokale economieën aanjagen en een circulaire levensstijl bevorderen. [14]

Naast de transitie in afvalinzameling zet de gemeente sterk in gedragsverandering van inwoners door middel van milieueducatie. Sinds 2015 zijn scholen al bezig met het concept van 'Afvalvrije Scholen', waarbij duurzaamheid een integraal onderdeel is. Speciale aandacht gaat uit naar jonge ouders, waarbij de focus ligt op het creëren van bewustzijn rond duurzame leefgewoonten. De haalbaarheid van een bezoekerscentrum wordt onderzocht, met als doel een plek te creëren waar educatie en

[12] Alblasserdam, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht, Vijfheerenlanden
[13] Regonale adaptatie strategie Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, 2021
[14] Strategienota 2021-2025: Samen voor een afvalvrije en schone gemeente, 2021

bewustwording samenkomen. Om inwoners praktisch te betrekken bij duurzaamheid, worden excursies naar Waardlanden georganiseerd.[15]

Uit de bureaustudie is niet gebleken of en hoe de gemeente de eigen voorbeeldrol invult, bijvoorbeeld door circulair inkopen en circulair beheer van de openbare ruimte.

5.6 Veenweidestrategie

Het gebiedsplan voor de Alblasserwaard heeft verschillende doelstellingen en draagt op meerdere manieren bij aan duurzaamheid en toekomstperspectief. Eén van de belangrijke aspecten is de bijdrage aan CO2-reductie. Met de realisatie van 500 hectare pomp gestuurde waterinfiltratie wordt beoogd de CO2-uitstoot met 2500 ton te verminderen, wat ongeveer 3% van de provinciale doelstelling voor CO2-reductie vertegenwoordigt. Bovendien omvat het plan monitoring van resultaten en het opzetten van een praktijknetwerk waarbij diverse belanghebbenden gegevens verzamelen om de effecten op waterbeheer en natuur te evalueren.

Daarnaast is het gebiedsplan gericht op het toekomstperspectief van de Alblasserwaard, met de ontwikkeling van duurzaam landgebruik en toekomstbestendige landbouw na 2025, en met een vooruitblik naar 2050. Spoor 2 van het plan richt zich op verdere maatregelen voor CO2-reductie, uitbreiding van agrarisch natuurbeheer en een gebiedsproces voor de verdere ontwikkeling van het gebied.

Het gebiedsplan wordt breed gedragen, getuige de instelling van een regiegroep bestaande uit vertegenwoordigers van diverse instanties en organisaties. Deze regiegroep, onder leiding van de gemeente Molenlanden, zorgt voor een brede betrokkenheid en samenwerking bij de uitvoering van het plan. Daarnaast worden de kosten van het gebiedsplan gesubsidieerd door de overheid, met een eigen bijdrage van boeren die wordt verdubbeld en in een gebiedsfonds wordt gestort, waarmee plannen die bijdragen aan klimaatadaptatie, klimaatmitigatie, waterkwaliteit en biodiversiteit worden gestimuleerd. Tot slot past het gebiedsplan in een groter geheel, waarbij de focus ligt op het streven naar vitale veenweiden met een toekomstbestendige landbouw, in lijn met het Nationaal Programma Landelijk Gebied.[16]

[15] Strategienota 2021-2025
[16] Definitief raadsvoorstel gebiedsplan Veenweideaanpak (VWS), 2022

6. (Financiële) middelen als beleidsinstrument

Onderzoeksvraag: Welke (financiële) middelen worden als beleidsinstrument ingezet voor het duurzaamheidsbeleid?

Gemeente Molenlanden hanteert verschillende financiële beleidsinstrumenten in de vorm van subsidies en leningen. De meeste daarvan richten zich op de energietransitie. [17] In de factsheet zijn de begrotingen van het uitvoeringsprogramma toegevoegd voor de jaren 2022, 2023 en 2024. Deze worden hier niet toegelicht daar het losse bedragen gekoppeld aan doelstellingen betreft.

Verder kan er geen gehoor gegeven worden aan de vraag om een uitgave overzicht per activiteit te genereren. Er is een andere systematiek en indeling van financiën toegepast die niet overeenkomt met de uitvraag van het onderzoek. Daarom kan het gewenste detail niveau niet verzorgd worden. Wel is er een koppeling gemaakt tussen de kostenpost en het thema, waar mogelijk. Hiervoor is een aparte tabel toegevoegd aan de factsheet waarin er overzicht wordt gegeven van de beschikbare gelden[18] in 2023 en de totale uitgaven en inkomsten voor het jaar 2022. [19]

Tot slot, verschillende activiteiten haken in op elkaar en genereren daarom ook overlap in de gelden. Om een volledig overzicht te maken zou men alle facturaties van 2022 moeten bestuderen. Dit is een stap die dit onderzoek te buiten gaat.

6.1 Energietransitie

Voor woningbezitters zijn er verschillende financieringsopties die landelijk worden aangeboden voor verduurzaming van de woning. Voorbeelden zijn de Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) en de mogelijkheid voor een lening via het landelijke Warmtefonds, waarmee eigenaar-bewoners energiebesparende investeringen voor hun eigen woning kunnen financieren.

Voor de inwoners van Molenlanden zijn er daarnaast verschillende financiële instrumenten beschikbaar die lokaal door de gemeente worden aangeboden om inwoners te stimuleren tot energiebesparing en het nemen van energiebesparende maatregelen.

Regeling Reductie Energieverbruik (Woningen)

In de afgelopen jaren heeft gemeente Molenlanden uitvoering gegeven aan de landelijke RRE- en RREW-regelingen. Door de Rijksoverheid is hiervoor budget beschikbaar gesteld aan gemeenten om inwoners te helpen bij energiebesparing door kleine maatregelen en door duurzamer gedrag.
Via de 'Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW)' heeft Molenlanden 1.859 woningeigenaren bereikt, waarvan 1.289 eigenaren met een cadeaubon van € 45 voor energiebesparende producten. Bij huurwoningen hebben 1.250 huurders gebruik gemaakt van de regeling. Voornamelijk door het afnemen van een bon van € 45 en advisering door energiecoaches.

[17] Uitvoeringsplan duurzaamheid en klimaat 2024-2025
[18] Deze gelden zijn opgemaakt uit het uitvoeringsprogramma 2022-2025
[19] De koppeling tussen kostenpost en thema is gemaakt aan de hand van de beschrijving van de kostenpost zoals vermeld in het financiële overzicht dat gedeeld is. Hier is dus een aanname van de onderzoeker aan te pas gekomen.

Regeling energiearmoede

Dit betreft gelden vanuit het Rijk voor structurele ondersteuning aan huishoudens tot 120% van sociaal minimum om energie te besparen en daarmee de lasten te verminderen. In 2022 heeft Molenlanden gekozen voor een aanpak bestaande uit 3 onderdelen: het bezoeken van inwoners voor energiebesparingsadvies op maat, een budget van € 450 voor energiebesparende maatregelen en voor korting op aanschaf van duurzaam witgoed (quick wins) en, zo nodig, het inschakelen van een klussendienst om de maatregelen te realiseren. Deze vorm van ondersteuning is eind 2022 gestart en loopt door tot en met 2024.

Aanvullend heeft Molenlanden in 2022 voor de huishoudens tussen 120 en 150% van het sociaal minimum ook een dergelijke regeling opgezet om te voorkomen dat deze groep tussen wal en schip valt.

Verduurzamingsabonnementen

Ook worden 'verduurzamingsabonnementen' ingezet ter stimulering van individuele maatregelen. Met dit abonnement stimuleert de gemeente het nemen van grotere energiebesparende maatregelen (zoals isolatie) aan het huis vanaf minimaal € 5000,- door een aantrekkelijke lening aan te bieden.

Vanaf 2023: Nationaal Isolatieprogramma

Vanaf 2023 ontvangt gemeente Molenlanden budget vanuit de Rijksoverheid uit het Nationaal Isolatieprogramma. Hiermee kunnen woningeigenaren met een slechtgeïsoleerde woning financieel en procesmatig ondersteund worden om hun huis te isoleren en zo energie te besparen.

Afgeschaft: verduurzamingslening

Gemeente Molenlanden heeft de Verduurzamingslening Particulieren, inclusief de Verzilverlening en Verduurzamingslening Zakelijk vanaf 23 mei 2023 afgeschaft. Reden van het besluit is het bestaan van op landelijk niveau aangeboden alternatieven voor de Verduurzamingslening.
In 2022 werden nog 33 leningen verstrekt via de verduurzamingslening.

6.2 Groen en klimaatadaptatie

Subsidie Groene Daken

Gemeente Molenlanden stimuleert de aanleg van groene daken. De gemeente kan via de Subsidieregeling Groene Daken aan de aanleg van een groen dak bijdragen. De regeling loopt tot en met 31 december 2023 en heeft een subsidieplafond van € 35.000,-. In het jaar 2022 zijn in totaal 38 aanvragen voor subsidie ingediend, waarvan er 25 zijn verstrekt.

6.3 Circulaire economie

Invoering gedifferentieerd tarief voor afvalinzameling

In 2024 wordt een gedifferentieerd tarief (DIFTAR) ingevoerd voor de inzameling van huishoudelijk afval. Dat betekent dat inwoners gaan betalen per hoeveelheid ingeleverd restafval. Dit financiële instrument moet gaan bijdragen aan betere scheiding van huishoudelijk afval.

6.4 Veenweidestrategie

Bijdrage vanuit provincie voor waterinfiltratiesysteem

Binnen de veenweidestrategie levert de provincie een financiële bijdrage aan waterinfiltratiesystemen. Kosten voor het waterinfiltratiesysteem in combinatie met een peilopzet tot 40 centimeter drooglegging vraagt een investering van €4000-€6500 per hectare. Hierbij vraagt de provincie €500 eigen inleg per hectare van de boer waarna de provincie dit driemaal verhoogt met €500 per hectare over een tijdsbestek van 3 jaar.

7. Realisatie

Onderzoeksvraag	Welk inzicht is er in de realisaties (in de afgelopen jaren) en prognoses (t/m 2050) op de doelstellingen?

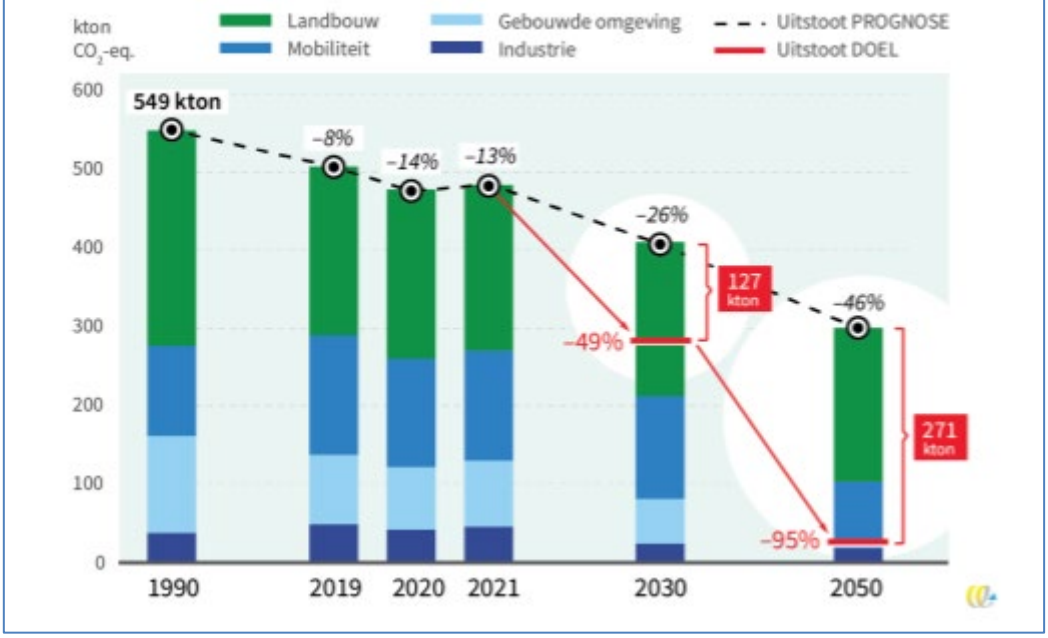
Verschillende monitoringsinstrumenten die gemeente Molenlanden hanteert, geven de volgende inzichten en prognoses in de realisaties van de eigen duurzaamheidsambities. Dit hoofdstuk is onder andere opgebouwd met informatie uit de monitoringsrapportage van CE delft, de voortgangsrapportage van de RES en tools zoals de klimaatmonitor en waarstaatjegemeente.nl.

7.1 Ontwikkeling CO_2-uitstoot

***Doel**: De hoofdambitie van gemeente Molenlanden is om in 2050 (nagenoeg) CO2-neutraal te zijn. Voor 2030 wordt gestreefd naar 49% CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 1990.*

In 2022 heeft CE Delft het uitvoeringsprogramma duurzaamheid doorgerekend en het effect bepaald op de uitstoot van broeikasgassen in de gemeente. De doorrekeningen zijn in 2023 geactualiseerd met de nieuwste emissiecijfers en recente ontwikkelingen in landelijk en gemeentelijk beleid. Uit de doorrekeningen van CE Delft blijkt dat met de huidige activiteiten uit het uitvoeringsprogramma de CO_2-doelstellingen niet worden gehaald. In onderstaande figuur wordt de ontwikkeling van CO2-uitstoot, de prognose, en de doelstelling weergegeven.

Figuur 3 — Ontwikkeling en prognose van de emissies in Molenlanden richting 2030 en 2050

Bron: CO_2-rappport CE Delft.

7.2 Opwek duurzame energie

Voor de opwek van duurzame energie zijn de volgende doelstellingen en realisaties relevant:

***Doel**: In de Regionale Energiestrategie (RES) is de ambitie bepaald dat in 2050 de energie voor 100% uit hernieuwbare bronnen moet komen. Binnen de regio Alblasserwaard moet in 2030 1.150 TJ (0,32 TWh) aan duurzame elektriciteit worden opgewekt, met een verdeelsleutel van 51% zon (588TJ) en 49% (562TJ) wind.*

De voortgangsrapportage van de RES-regio Alblasserwaard uit juli 2023 geeft het volgende beeld van de opwek van duurzame elektriciteit in de regio.

Tabel 1: Voortgang opwekking duurzame elektriciteit

	Zon op dak	Zon op veld	Wind	Totaal	
Bod RES 1.0	588 TJ	0 Tj	562 TJ	1.150 TJ	
Waarvan: Bestaand + gerealiseerd	153 TJ	2 Tj	102 TJ	257 TJ	22%
Pijplijn	89 TJ	0 TJ	71 TJ	160 TJ	14%
Afgevallen	0 TJ	0 TJ	0 TJ	0 TJ	0%
Resterende ambitie	346 TJ	0 TJ (- 2 TJ)[2]	389 TJ	733TJ	64%

Bron: voortgangsrapportage RES Alblasserwaard 2023.

Volgens de rapportage is 64% van de doelstelling nog niet gerealiseerd of nog niet concreet gepland: "*Per ijkmoment 31 december 2022 is 257TJ (22%) van ons totale RES-bod gerealiseerd. Met RES-bod wordt het vastgestelde doel bedoelt, in dit geval is dat 1.150 TJ. Er zit voor 160 TJ (14%) van het totale RES-bod 'in de pijplijn'. Dat wil zeggen dat zicht is op concrete uitvoering, door verleende vergunningen en/of SDE++-subsidie. Voor 733 TJ (64%) van het RES-bod zijn de plannen nog niet zo concreet of bestaan nog geen plannen. Deze voorraad noemen we 'resterende ambitie'.*"[20]

***Doel**: Gemeente Molenlanden heeft in de uitvoeringsprogramma opgenomen dat in 2030 35% van de elektriciteit duurzaam opgewekt is.*

Deze doelstelling wordt gemonitord via de Monitoringsrapportage Duurzaamheid uit augustus 2023 die de Omgevingsdienst voor gemeente Molenlanden heeft opgesteld. Daaruit blijkt dat in 2022 22,6% van de in Molenlanden verbruikte elektriciteit lokaal wordt opgewekt. Ten opzicht van 2021 betekende dat een toename van 2 procentpunt. De Omgevingsdienst concludeert: 'Als het aandeel hernieuwbare elektriciteit jaarlijks met minimaal 2% blijft stijgen, is de gezette doelstelling in 2028 behaald.'[21]

De gewenste verdeelsleutel is niet bekend. Als men de doelstellingen van 588 TJ zon en 562 TJ wind in 2030 als uitgangspunt neemt dan levert 50/50 op. Of 1,046 TJ zon per 1 TJ wind om precies te zijn. De stand van zaken in Augustus 2023 beschrijft echter een verdeling van 1,5 TJ zon per 1 TJ wind. Daarbij loopt de realisatie van wind energie in de RES regio Alblasserwaard stroever dan de realisatie van zon energie.

De RES-rapportage gaat in op het nieuwe beleid voor kleine windmolens in gemeente Molenlanden: "In een motie van de gemeenteraad van Molenlanden (d.d. 13 april 2021) is het college opgeroepen om een ruimtelijk kader voor kleine windmolens op te stellen. Het college van Molenlanden heeft uitvoering gegeven aan deze motie. Onderzocht is hoe, aanvullend op het huidige kader van het

[20] Voortgangsrapportage RES Alblasserwaard 2023. p3
[21] Monitoringsrapportage Duurzaamheid OZHZ 2023. p4

bestemmingsplan, in het buitengebied een breder ruimtelijk kader kan worden ontwikkeld, waarmee een bredere groep bedrijven en (groepen) inwoners ruimtelijk de mogelijkheid geboden kan worden om kleine windmolens te plaatsen." Het beleid voor plaatsing van kleine windmolens is in 2023 vastgesteld. "Op dit moment zijn er nog geen heldere verwachtingen over het aantal kleine windturbines dat tot aan 2030 in Molenlanden gerealiseerd zal worden en van welke aard die zullen zijn."[22]

7.3 Lokale warmtetransitie

Onder de ambitie van de gemeente om in 2050 aardgasvrij te zijn hangen twee doelstellingen.

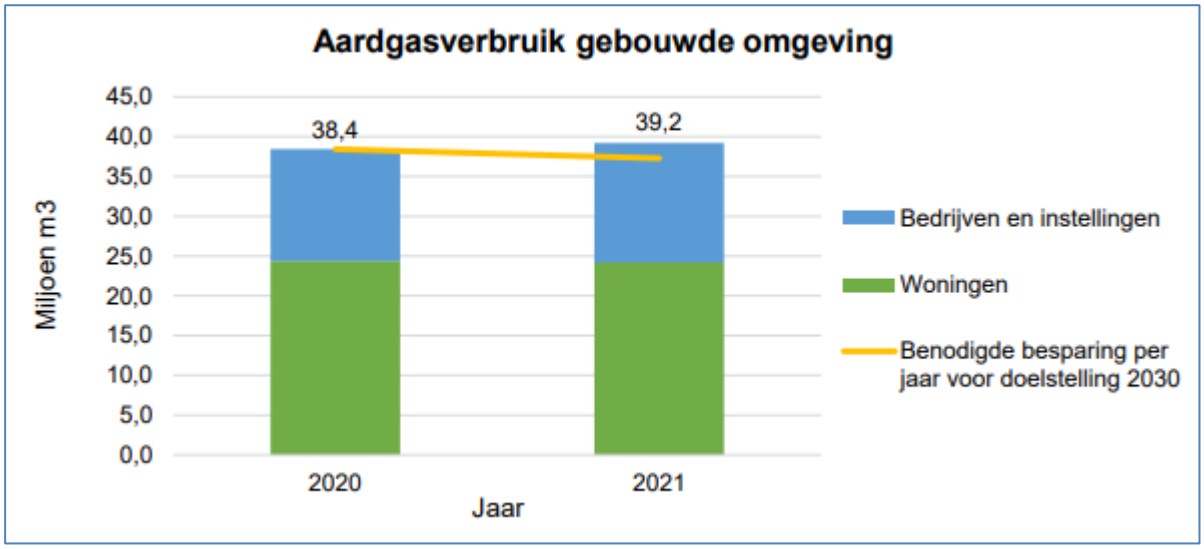
Doel: *in 2030 is 20% van de gebouwde omgeving verduurzaamd aardgasvrij-ready) / van het aardgas af.*

In 2021 is het percentage aardgasvrije woningen in de gemeente Molenlanden met 0,9% gestegen ten opzichte van 2020. De Monitoringsrapportage concludeert dat: 'om in 2030 één vijfde van de woningen volledig aardgasvrij de krijgen moet het percentage aardgasvrije woningen vanaf 2020 per jaar met minimaal 2% toenemen.'

	2020	2021
Percentage aardgasvrije woningen	0,6%	1,5%

Percentage aardgasvrije woningen in Molenlanden. Bron: Monitoringsrapportage duurzaamheid 2023

Doel: *In de gebouwde omgeving besparen we tot 2030 30% aardgas ten opzichte van 2020*

Aardgasverbruik binnen de gebouwde omgeving. Bron: Monitoringsrapportage duurzaamheid OZHZ 2023.

[22] Voortgangsrapportage RES Alblasserwaard 2023, p18

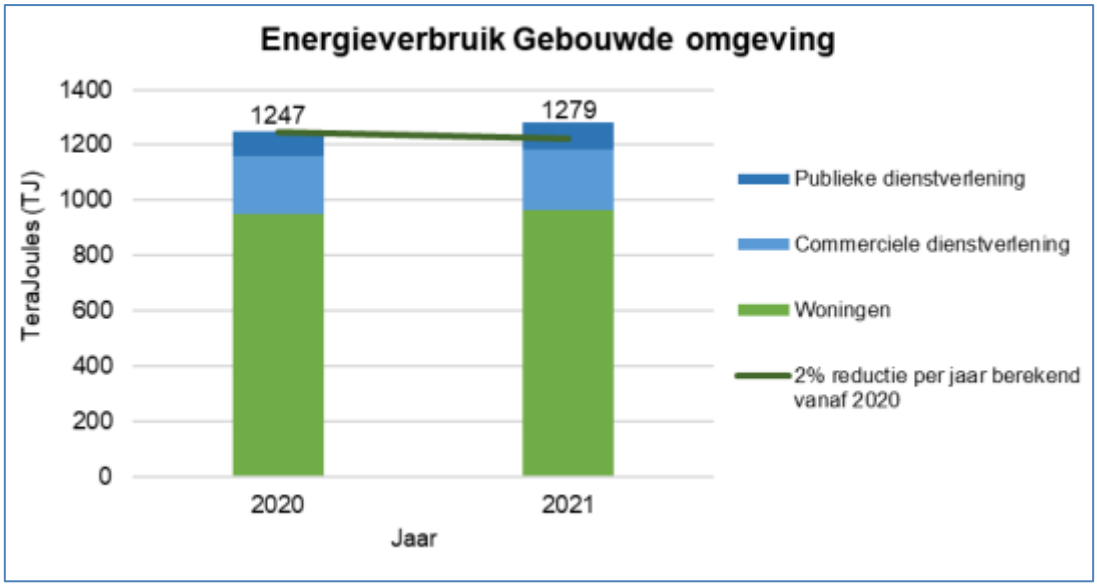
De Monitoringsrapportage duurzaamheid 2023 concludeert dat het aardgasverbruik in de gebouwde omgeving in Molenlanden in 2021 lichtelijk is gestegen ten opzichte van 2020. 'Als deze trend zich voortzet wordt de doelstelling in 2030 niet behaald.'[23]

7.4 Energiebesparing

Doel: *In de gebouwde omgeving besparen we vanaf 2020 2% energie per jaar tot 2030.*

Om de doelstelling te halen moet het energieverbruik in de gebouwde omgeving in 2030 gedaald zijn naar 1019 TJ. In 2021, is het energieverbruik in de gebouwde omgeving met 2,65% gestegen ten opzichte van 2020.

In de monitoringsrapportage wordt de volgende conclusie getrokken: 'als deze trend de komende jaren zo doorzet wordt de doelstelling in 2030 niet behaald. In dit geval zal de doelstelling een negatief resultaat hebben.'[24]

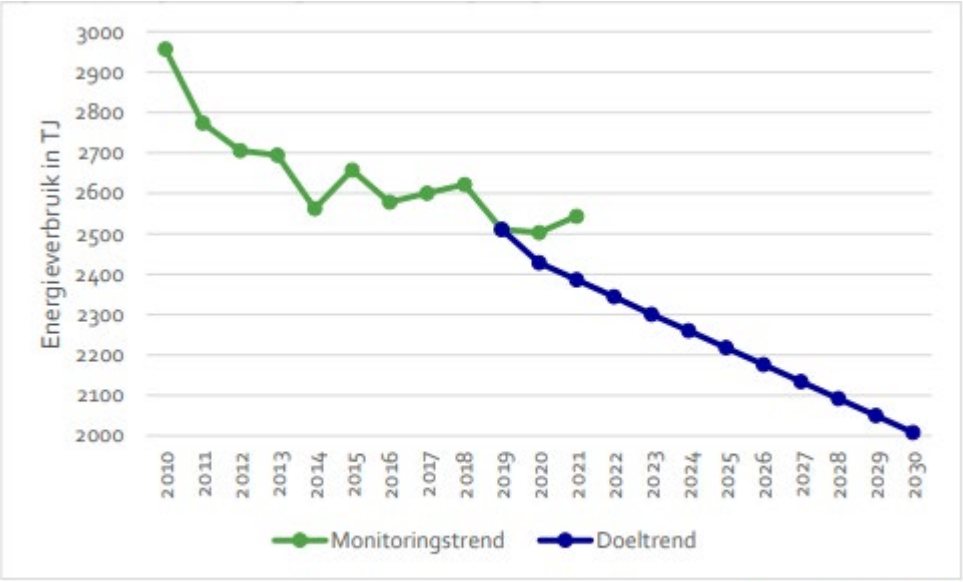

Energieverbruik in de Gebouwde Omgeving in Molenlanden. Bron: monitoringsrapportage duurzaamheid OZHZ 2023.

Ook het totale energieverbruik in de gemeente Molenlanden is in 2021 licht gestegen ten opzichte van 2020. Het verbruik kwam in 2021 uit op 3591 TJ.

Eenzelfde conclusie wordt getrokken in het voortgangsrapport RES Alblasserwaard. Tot en met het vertrekpunt van de RES heeft de RES-regio Alblasserwaard een gestage afname van het energieverbruik gekend in de gebouwde omgeving. De dalende trend laat een afname van 1 a 2% per jaar zien. Echter is er vanaf het referentiejaar 2019 een lichte stijging te zien. Dit is tegendraads de gestelde doeltrend.

[23] Monitoringsrapportage duurzaamheid OZHZ 2023, p6
[24] Monitoringsrapportage duurzaamheid OZHZ 2023, p5

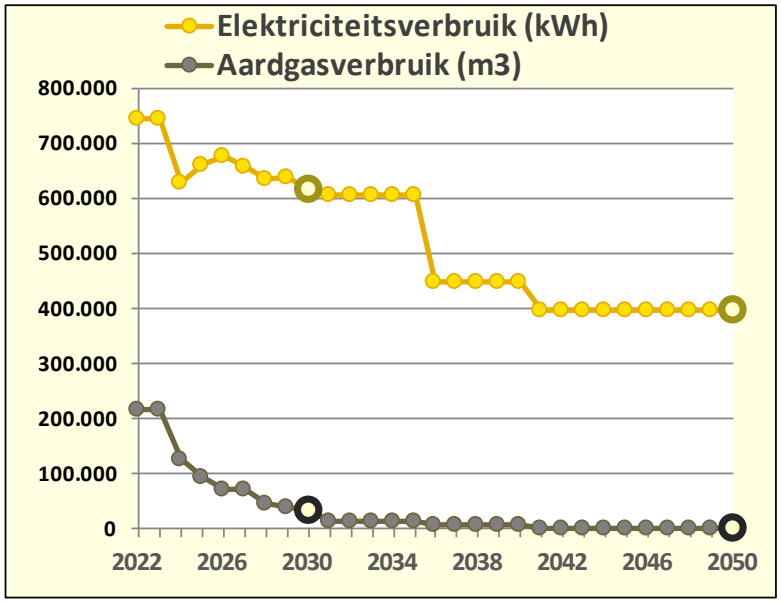
Energieverbruik in de gebouwde omgeving van RES regio Alblasserwaard. Bron: Voortgangsrapportage RES Alblasserwaard, 2023

***Doel**: Het gemeentelijk vastgoed is energieneutraal in 2030*

De gemeente heeft deelgenomen aan het Ontzorgingsprogramma van de Provincie Zuid-Holland. In dit programma zijn 20 kleine panden onderzocht en voorzien van voorgestelde verduurzamingsmaatregelen. De gemeente geeft aan dat er zeer binnenkort een definitieve rapportage van het programma. Wel kan er inzicht gegeven worden in de prognose voor de geformuleerde doelstelling: '*Het gemeentelijke vastgoed is energie neutraal in 2030'*. De CO2-reductie tool geeft een overzicht van het energie verbruik en opwek van het gemeentelijk vastgoed.[25] Uit de

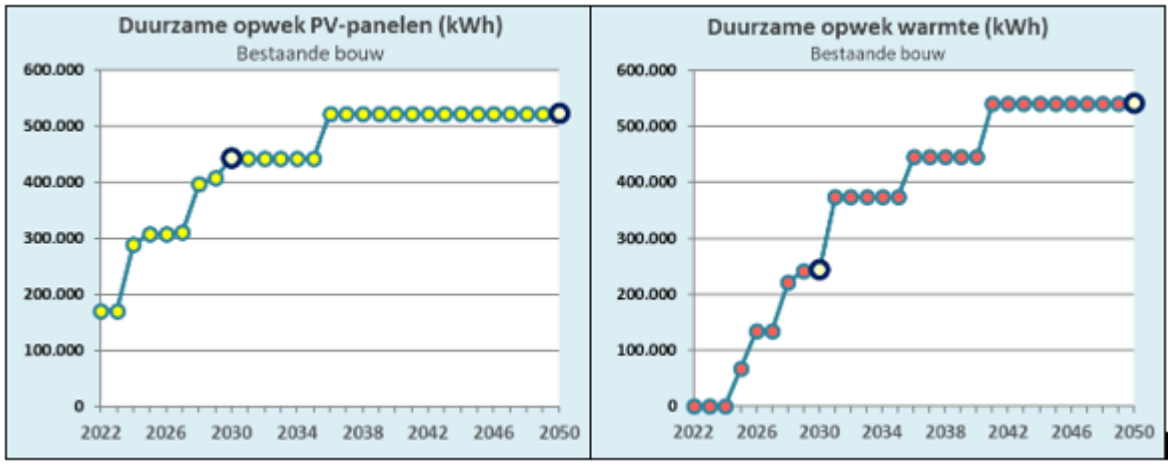
[25] De CO2-reductie tool Molenlanden V2.0 is opgebouwd door Stimular, de werkplaats voor duurzaam ondernemen

monitoringstool wordt geconcludeerd dat, naar prognose, het gemeentelijk vastgoed een energie verbruik van *615.968* kWh en *30.820* m3 aardgas per jaar zal hebben.

(Prognose) Energieverbruik gemeentelijk vastgoed – CO2 reductietool

De monitoringstool geeft ook een prognose voor de hoeveelheid opgewekte energie. De gemeente verwacht 443.772 kWh aan zonenergie en 244.162 aan warmte energie op te wekken in 2030. Dit maakt 687.934 kWh aan opgewekte energie per jaar.

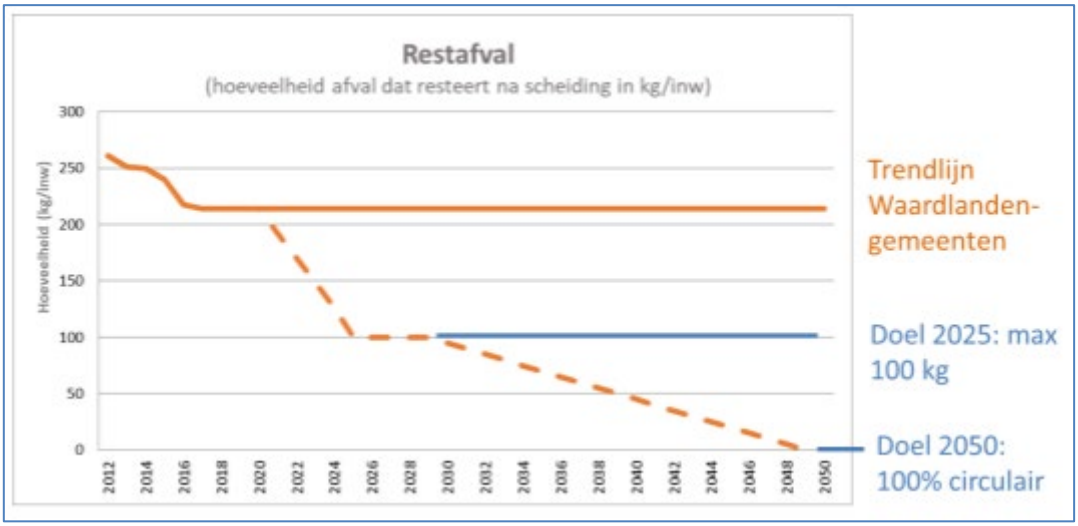
(Prognose) Opwek duurzame energie gemeentelijk vastgoed – CO2 reductietool

Op basis van deze gegevens blijkt dat de gemeente goed op weg betreft de doelstelling van energieneutraliteit van het gemeentelijk vastgoed.

7.5 Circulaire economie

Doel: *maximaal 100kg restafval per inwoner per jaar in 2025*

In 2018 had de gemeente Molenlanden een gemiddelde restafvalproductie van 230kg per inwoner per jaar. Dit getal kwam voort uit een totale afvalproductie van 596 kg per inwoner per jaar met een scheidingspercentage van 69,8%. Dit is terug te zien in onderstaand figuur.

Verwachte trendlijn in 2018 hoeveelheid restafval in kg/inw per jaar. Bron: strategienota 2021 - 2025

De gewenste daling van de hoeveelheid restafval per inwoner uit deze grafiek uit 2018 is tot nu toe niet gerealiseerd. In 2021 bedroeg de hoeveelheid restafval per inwoner 207,2 kg. In de Monitoringsrapportage duurzaamheid 2023 staat: 'In zowel 2020 als 2021, was de hoeveelheid huishoudelijk restafval per inwoner per jaar boven de 200 kg. Als deze trend aanhoud wordt de doelstelling om in 2025 te dalen naar 100 kg huishoudelijk restafval per inwoner per jaar niet gehaald.'[26]

Werpen we een blik op de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, dan zien we dat de gemeente Molenlanden in 2022 gemiddeld 194,2 kg restafval per inwoner per jaar produceerde met een scheidspercentage van 64,1%. Dit betekent dat er minder restafval is geproduceerd maar wel minder gescheiden ten opzichte van 2018.

7.6 Klimaatadaptatie

Molenlanden wil in 2050 klimaatbestendig zijn. Voor klimaatadaptatie zijn doelen vastgesteld voor vijf thema's. Deze thema's zijn hittestress, extreme droogte, extreme regenval, overstromingsgevaar en bodemdaling.

Hittestress

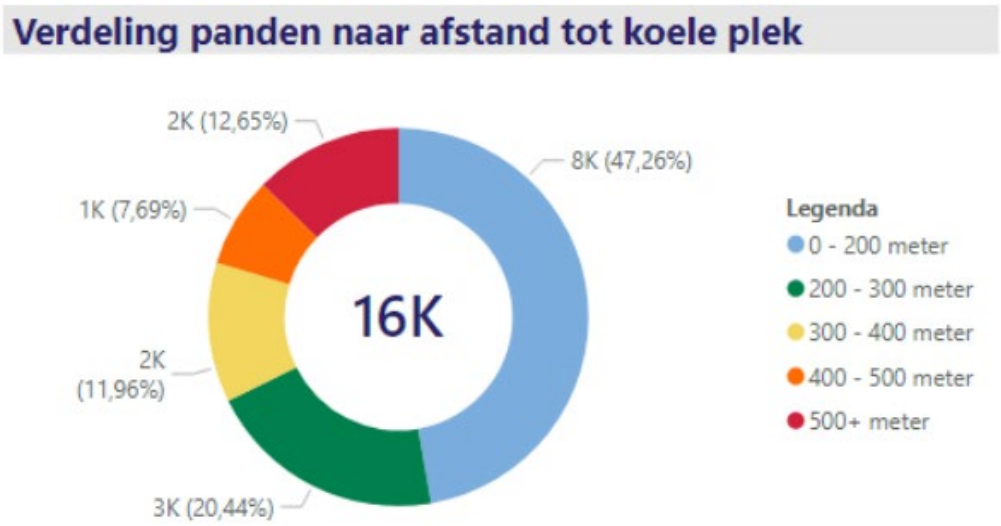
***Doel**: Gemeente Molenlanden wil de afstand tot verkoelende plekken verkleinen.*
Dit uit zich in indicatoren zoals het oppervlakte percentage groen en oppervlakte percentage verharding. De gemeente heeft hiervoor <20% en >70% respectievelijk opgesteld. Ook wordt hier de afstand tot koele plek meegenomen waarbij wordt gesteld dat: iedere woning behoort een koele plek binnen 300 meter te hebben.

In 2020 waren er vier buurten binnen de gemeente die minder dan 20% groen hadden.[27] Dit zijn Nieuw-Lekkerland Noord, IHC-Kinderdijk, Industriegebied Dorp en het Arkel industriegebied Zuid1. Nieuw-Lekkerland Noord bevatte het minste groen met 5,74% groenbedekking. Verder telde

[26] Strategienota 2021-2025: Samen voor een afvalvrije en schone gemeente, 2021 p13
[27] Monitoringsrapportage Duurzaamheid OZHZ, 2023 p14

gemeente Molenlanden ook 16 buurten die voor meer dan 70% verhard waren. Van de 16 buurten is Arkel-industriegebied-Zuid2 met 91,44% het meest verhard.

In gemeente Molenlanden was 32% van de panden gesitueerd op meer dan 300 meter afstand van een verkoelende plek. Hieronder volgt de verdeling zoals deze in 2021 was.

Verdeling panden naar afstand tot verkoelende plek. Bron: monitoringsrapportage OZHZ. 2023

Extreme droogte

Doel: *De gemeente Molenlanden wil rond de kernen minimaal 50% water vasthouden voor gebruik in droge perioden.*

De gemeente kent maar enkele gebieden die risico lopen tijdens perioden van extreme droogte. Met behulp van de klimaateffectenatlas zijn deze gebieden weergegeven in de figuur hieronder.

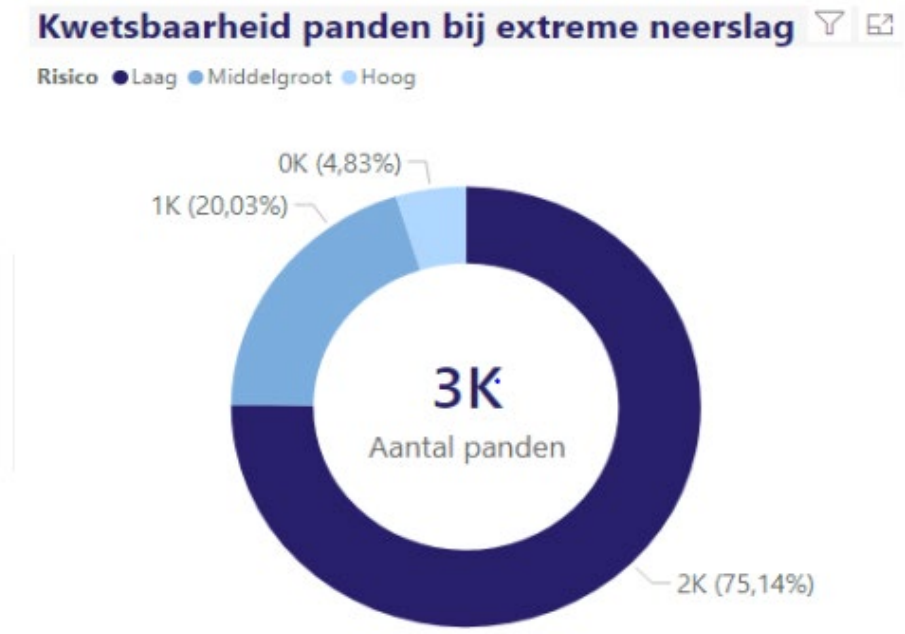
Risicogebieden ten tijde van extreme droogte. KWR & PWE, 2021. Klimaateffectenatlas

Tijdens dit onderzoek is er geen documentatie gevonden die inzicht verstrekt in het percentage water dat rondom de kernen vastgehouden kan worden.

Wateroverlast

Doel: *Extreme neerslag van 90mm in één uur. Voor een korte periode komen één of meerdere kernen onderwater (ongeveer 20cm). De gemeente wil hierbij de mogelijke schade beperken en een eventuele wederopbouw efficiënt laten verlopen.*

In 2020 is 25% van de panden in Molenlanden als kwetsbaar bestempeld. De figuur hieronder geeft de verdeling weer. Tijdens dit onderzoek is er geen verdere data gevonden die inzicht in de ontwikkelingen rondom het verbeteren van de kwetsbare panden.

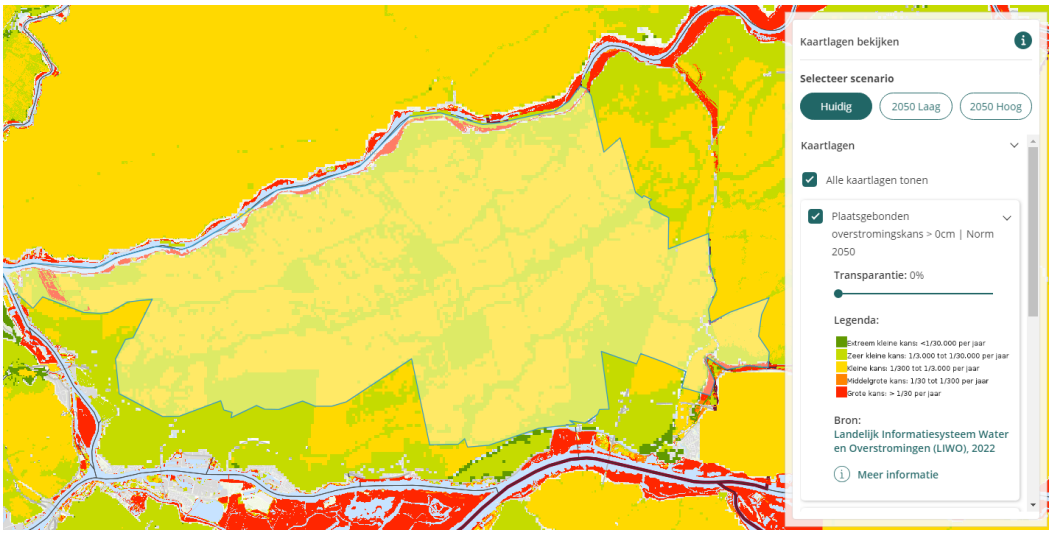
Kwetsbaarheid panden bij extreme neerslag, Monitoringsrapportage OZHZ 2023

Overstromingsgevaar

Doel: *De gemeente houdt rekening met de gevaren van overstromingen vanuit de Lek, Merwede of de Noord en vanuit het regionale watersysteem. Hierbij gelden de zelfde wensen voor kwetsbare panden als tijdens een extreme regenbui.*

De Klimaataeffectatlas bevat een kaart van het "Plaatsgebonden overstromingsgevaar > 0 centimeter volgens de norm voor 2050". Dit betreft de meest actuele bekende data van het LIWO, 2022. Uit de kaart blijkt dat de kans op overstroming in het grootste deel van de gemeente zeer klein tot klein is. Alleen in gebieden direct aan de Lek is de overstromingskans groot.[28]

[28] Klimaateffecten atlas: Plaatsgebonden overstromingsgevaar > 0 centimeter volgens de norm in 2050, LIWO 2022.

Bodemdaling

Doel: *Tegengaan bodemdaling.*

Er is geen data gevonden voor de vorderingen op het gebied van deze doelstelling.

8. Effectiviteit en efficiëntie

Onderzoeksvraag:	Welk inzicht in de effectiviteit en efficiëntie is er voorhanden?

Binnen de gemeente Molenlanden worden verschillende monitoringsinstrumenten gebruikt de inzicht geven in de effectiviteit en de efficiëntie van het duurzaamheidsbeleid. In bijlage 3 is een korte toelichting gegeven op de verschillende instrumenten.

8.1 Inzicht in effectiviteit en efficiëntie

De monitoringsinstrumenten en evaluaties laten het volgende beeld zien van de effectiviteit en efficiëntie van het beleid binnen de cirkel van controle en de cirkel van invloed (zie hoofdstuk 3: *Onderzoekscontext*.

Cirkel van controle: verduurzaming gemeentelijke organisatie

Directe invloed (binnen de cirkel van controle) heeft de gemeente op verduurzaming van de gemeentelijke organisatie. Denk daarbij aan verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed, verduurzaming van het wagenpark, duurzaam beheer van de openbare ruimte, en het gemeentelijk inkoopbeleid. Daarmee kan de gemeente direct bijdragen aan besparing van CO_2-uitstoot.

Met referentie naar hoofdstuk 7.4 *Realisatie: Energie besparing*, de gemeente hanteert een CO2-reductietool waarbinnen de betrekkelijke data van het gemeentelijke vastgoed weer gegeven is. Uit deze tool wordt een positieve prognose opgemaakt voor het verwezenlijken van een gemeentelijk vastgoed dat energie neutraal is. Hiermee zet de gemeente Molenlanden een precedent voor de verdere doelstellingen zoals opgeschreven in het uitvoeringsplan *duurzaamheid en klimaat*.

Cirkel van invloed: sectoren gebouwde omgeving, landbouw, landgebruik en mobiliteit

In 2022 heeft CE Delft het *Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat* doorgerekend en het effect bepaald op de uitstoot van broeikasgassen in de gemeente. De doorrekening is in 2023 geactualiseerd met de nieuwste emissiecijfers en recente ontwikkelingen in landelijk en gemeentelijk beleid. Een belangrijk inzicht in de effectiviteit van het gemeentelijk duurzaamheidbeleid komt voort uit die doorrekeningen. Daarbij blijkt namelijk dat het duurzaamheidsbeleid zich vooral richt op de gebouwde omgeving, terwijl die sector een relatief klein deel van de CO_2-uitstoot veroorzaakt.

Het rapport concludeert dat Molenlanden met de huidige activiteiten uit het uitvoeringsprogramma de CO_2-doelstellingen niet zal halen. Dit komt doordat de maatregelen vooral gericht zijn op de gebouwde omgeving. Die sector is goed voor 18% van de totale broeikasgasemissies in Molenlanden. Uit de verkenning van CE Delft blijkt dat de sectoren landbouw en mobiliteit met 44% en 30% grotere veroorzakers zijn van emissies, terwijl het Uitvoeringsprogramma zich daar niet op richt. Veenoxidatie is in de gemeente de belangrijkste veroorzaker van emissies uit landgebruik. Het tegengaan van veenoxidatie heeft een grote potentie voor emissiereductie in de gemeente, aldus CE Delft.

CE Delft concludeert dat er beleidsinspanningen nodig zijn op het gebied van landbouw, landgebruik en mobiliteit. Een kanttekening daarbij is dat bij mobiliteit een groot deel van de uitstoot wordt

veroorzaakt door rijkswegen en andere zaken buiten de invloedsfeer van de gemeente. Effectieve maatregelen die de gemeente wel kan nemen zijn bijvoorbeeld het stimuleren van fietsen en openbaar vervoer, faciliteren van elektrisch vervoer, verduurzaming van mobiele werktuigen in de landbouw.

Effectiviteit beleid per thema

RES: Het huidige tekort aan concrete locaties voor windenergie in de regio vormt een risico voor het realiseren van het totale RES-bod in 2030. Vanuit de gemeenteraad van Molenlanden werd daarnaast een motie aangenomen met als uitgangspunt het aantal windmolens op Molenlands grondgebied te beperken tot vier.[29] In tegenstelling, in de voortgangsrapportage RES Alblasserwaard wordt er gesteld dat er 6 tot 10 windturbines benodigd zijn voor de realisatie van het resterende RES-bod[30]. Dit betekent dat er minimaal 2 van de 6 reële en haalbare locaties concreet bevonden moeten worden. Welke locatie concreet geschikt zijn zal aan de hand van een planMER, conform de Omgevingswet, duidelijk worden gemaakt.

Warmtetransitie: Na vaststelling van de Transitievisie Warmte in 2021 gaat de warmtetransitie van start. Het is nog te vroeg om te bepalen of de aanpak effectief is. De gemeente Molenlanden heeft vorig jaar bij twee kernen (Bleskensgraaf en Giessenburg) gevraagd of zij zelf, begeleid door stichting Buurkracht, een eerste aanzet willen maken voor een wijkplan om aardgasvrij te worden. In Bleskensgraaf is er nu een enthousiaste groep inwoners bezig om een plan voor hun dorp te maken. Daarmee wordt aan een voorwaarde voor een effectieve aanpak voldaan. In Giessenburg probeert de gemeente ook te starten, maar is men nog bezig om een groep bewoners te mobiliseren die dit willen oppakken.

Energiebesparing: De laatste jaren heeft gemeente Molenlanden uitvoering gegeven aan de landelijke RRE- en RREW-regelingen ter stimulering van kleine isolatiemaatregelen om energie te besparen. Toch blijkt het energieverbruik binnen de gebouwde omgeving in 2021 toegenomen ten opzichte van 2020. In de voortgangsrapportage 2023 van de RES staat dat het beeld voor 2022 'heel anders' lijkt. Dit wordt vooral veroorzaakt door externe factoren: 'Door de energiecrisis als gevolg van de oorlog in Oekraïne, waarbij de prijzen van gas en elektriciteit verveelvoudigden, ontstond een prijsprikkel waardoor veel energieverbruikers hun energieverbruik (met name aardgasverbruik) zeer sterk hebben teruggeschroefd.' Deze waarneming wordt bekrachtig op de website van: waarstaatjegemeente.nl.

Klimaatadaptatie: Voor de effectiviteit van de inspanningen van de gemeente betreft wateroverlast door regen of hoogwater kan er geen inzicht gegeven worden daar deze doelstellingen die gekwantificeerd zijn. Eenzelfde stelling geldt voor de doelstellingen rondom het onderwerp: bodemdaling. In tegenstelling, er is een duidelijk beeld aanwezig van de situaties betreffend hittestress en droogte. Toch is ook hier geen data gevonden die een trend in ontwikkelingen beschreef. Hierdoor kan er geen inzicht gegeven worden in de effectiviteit en/ of efficiëntie.

Circulariteit: De strategie om de hoeveelheid huishoudelijk restafval terug te dringen is tot nu toe nog niet doeltreffend. De hoeveelheid restafval per inwoner neemt nauwelijks af. Per 2024 wordt een gedifferentieerd tarief (DIFTAR) gehanteerd, waarbij inwoners gaan betalen voor de hoeveelheid restafval die ze weggooien. Na invoering kan bepaald worden wat het effect is van deze interventie.[31]

[29] https://duurzaam.molenlanden.nl/regionale-energiestrategie-res
[30] Voortgangsrapportage RES Alblasserwaard p.17 & 18
[31] Strategienota 2021-2025: Samen voor een afvalvrije en schone gemeente

Veenweidestrategie: Op basis van de bestudeerde documenten in de bureaustudie kunnen we niet bepalen wat de effectiviteit van de veenweidestrategie tot nu toe is.

Niet al het effect is meetbaar

Voor een deel van de maatregelen in het uitvoeringsprogramma duurzaamheid geldt dat het effect niet te meten is. Dit geldt vooral voor maatregelen die op een indirecte manier bijdragen aan het terugdringen van de CO_2-uitstoot (zoals stimuleren, faciliteren, informeren), dus binnen de 'cirkel van invloed'. Dat betekent echter niet dat deze maatregelen niet zinvol zijn. Een groot deel van de CO_2-reductie moet immers bereikt worden in de indirecte invloedsfeer van de gemeente.

9. Indicatoren en vergelijking met andere gemeenten

Onderzoeksvraag	Kan er een objectiveerbare en (met andere gemeenten) vergelijkbare indicatie worden gegeven hoe Molenlanden presteert op duurzaamheidsindicatoren? a. Welke doelen/indicatoren lenen zich hiervoor? b. Welke definitie geldt voor elke van deze doelen/indicatoren? c. Zijn deze doelen/indicatoren terug te vinden in het beleid van de gemeente? En worden ze conform de geldende definitie toegepast? d. Is aan te geven hoe Molenlanden scoort op deze indicatoren?

Verschillende aspecten van duurzame ontwikkeling zijn goed te kwantificeren en daardoor te monitoren aan de hand van indicatoren. Vooral voor de energietransitie en voor circulaire economie geldt dat. Ontwikkelingen in andere thema's zijn vaak moeilijker kwantificeerbaar. In dit hoofdstuk benoemen we per thema relevante indicatoren voor monitoring van het duurzaamheidsbeleid. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat niet alle relevante ontwikkelingen zijn te kwantificeren.

Tevens geven we een indruk van de score van gemeente Molenlanden op de gekozen indicatoren middels een vergelijking van de gemeente met de gemeente Altena en gemeente Vijfheerenlanden. Deze twee gemeenten bestaan beide uit meerdere kernen, zijn min of meer vergelijkbaar qua hoog- versus laagbouw, en liggen in landelijk gebied. Daarnaast liggen ze in de directe omgeving van gemeente Molenlanden. Hieronder benoemen we de gekozen indicatoren en geven we daarachter de score op die indicator weer per gemeente.

9.1 Energietransitie

De vergelijking is gebaseerd op de gegevens van de monitoringstool https://www.waarstaatjegemeente.nl/ .

Indicator	toelichting	Molenlanden	Altena	Vijfheerenlanden
Algemeen				
CO_2-uitstoot (KM, Emissieregistratie)	Totale CO_2-uitstoot volgens bronbenadering in 2021	191 kton	286 kton	435 kton
	Totale bekende CO_2-uitstoot per inwoner in 2021	5,7 ton/inw	6,1 ton/inw	8,8 ton/inw
Regionale energie strategie (Opwek duurzame energie)				
Opwek duurzame elektriciteit (KM, verdeling reg. Gegevens hernieuwbare energie)	Totaal bekende hernieuwbare energie in 2022	339 TJ	423 TJ	530 TJ
Hoeveelheid opgewekte zonne-energie	Totaal bekende hernieuwbare energie per inwoner in 2022	7,7 TJ	7,5 TJ	9,2 TJ

Hoeveelheid opgewekte zonne-energie (KM)	Vermogen van geregistreerde zonnepanelen in 2022	53.926 kW	70.184 kW	61.447 kW
Hoeveelheid opgewekte windenergie.	Wind op land operationeel vermogen in 2023	9 MW in Alblasserwaard	Geen gegevens	9 MW
Vergunde windmolens (KM)	In fase of bouw in 2022	0 MW	Geen gegevens	0 MW
% opgewekte energie t.o.v. verbruik in gemeente (KM)	Bekend energieverbruik (inclusief hern. Warmte, zonnestroom (achter de meter) en auto(snel)wegen in 2022.	3.637 TJ	4.840 TJ	7.714 TJ
	Totaal bekend hernieuwbare energie / Bekend energie verbruik * 100%	9.3%	8.7%	6.9%
Transitievisie warmte (warmtetransitie)				
Totaal aantal woningen (KM)	Aantal woningen per 01-01-2021	17.340	22.587	24.196
Aantal woningen van aardgas (KM)	Percentage woningen zonder aardgas-aansluiting (KM)	2,6	4,0	2,6
Aardgasverbruik gebouwde omgeving (KM)	Totaal aardgasverbruik woningen in miljoen m3	23.7	31.8	29.6
	Aardgasverbruik gebouwde omgeving in miljoen m^3	29	39	39
Energiebesparing				
Hoeveelheid energieverbruik in TJ (KM)	Bekend energieverbruik (inclusief hern. Warmte, zonnestroom (achter de meter) en auto(snel)wegen in 2022.	3.637 TJ	4.840 TJ	7.714 TJ
Energiebesparing per jaar (WG)				

Energieverbruik gebouwde omgeving (KM)	Ber. (sub)totalen energieverbruik; optelling en bijschatting door RVO o.b.v. CBS-gegevens.	1.259 TJ	1.681 TJ	1.732 TJ
Energieverbruik verkeer en vervoer (KM)	Ber. Energieverbruik brandstof; optelling en bijschatting door RVO o.b.v. CBS-gegevens.	1.592 TJ	2.185 TJ	3.452 TJ
Energieverbruik Industrie, Energie, Afval en Water (KM)	Ber. (sub)totalen energieverbruik; optelling en bijschatting door RVO o.b.v. CBS-gegevens.	545 TJ (in 2020)	515 TJ	2.342 TJ
Energieverbruik Landbouw, bosbouw en visserij (KM)	Ber. (sub)totalen energieverbruik; optelling en bijschatting door RVO o.b.v. CBS-gegevens.	80 TJ	305 TJ	58 TJ
Gemeentelijke organisatie				
Energieverbruik gemeentelijke organisatie (WG)	Geschatte energieverbruik. Elektraverbruik in Kwh + gasverbruik in m3.	3.500.000 Kwh + 1.091.000 m3	5.700.00 Kwh + 1.706.000 m3	6.400.000 Kwh + 1.855.000 m3
CO_2-uitstoot door gemeentelijke organisatie (WG)	CO_2-uitstoot van totaal gemeentelijk vastgoed. (Ambt. Huisvesting, onderwijs, sport, cultuur, welzijn en overig) in 2021	35 kg/ m^2	34 kg/ m^2	41 kg/ m^2
Duurzame mobiliteit				
Aantal (semi)publieke laadpalen (WG)	Per september 2023 in aantal laadpalen.	532	294	514

In 2021 rapporteerde Molenlanden een totale CO_2-uitstoot van 191 kton, met een gemiddelde van 5,7 ton CO_2 per inwoner. In vergelijking hiermee toonden Altena en Vijfheerenlanden respectievelijk een hogere uitstoot, met 286 kton (6,1 ton/inw) en 435 kton (8,8 ton/inw).

In de warmtetransitie toont Molenlanden zich als een gemeente met een aanzienlijk aantal woningen (17.340) en een totaal aardgasverbruik van 23,7 miljoen m3. Hierbij is energiebesparing in de gebouwde omgeving een belangrijk aandachtspunt, met een gerapporteerde besparing van 1.259 TJ per jaar.

De gemeentelijke organisatie heeft een geschat energieverbruik van 3.500.000 Kwh elektriciteit en 1.091.000 m3 gas. Hierin vergeleken gebruikt Altena 5.700.00 Kwh + 1.706.000 m3 gas, en Vijfheerenlanden 6.400.000 Kwh + 1.855.000 m3 gas. De CO2-uitstoot van de gemeentelijke organisatie in Molenlanden bedraagt 35 kg/m2, wat in lijn ligt met Altena (34 kg/m2) en lager is dan Vijfheerenlanden (41 kg/m2).

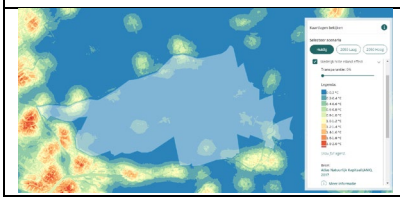
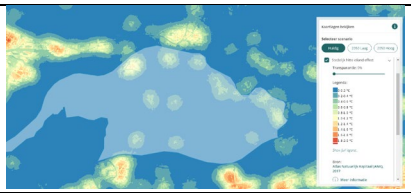
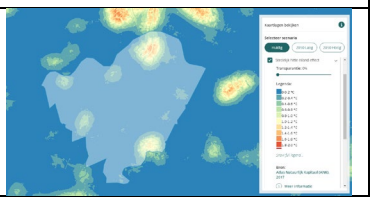
Op het gebied van duurzame mobiliteit heeft Molenlanden 532 (semi)publieke laadpalen in september 2023. In vergelijking hiermee heeft Altena 294 laadpalen en Vijfheerenlanden 514.

9.2 Klimaatadaptatie

Zoals omschreven in het monitoringsrapportage van het UVP, opgesteld door OZHZ, worden de indicatoren voor het thema klimaatadaptatie beperkt tot de vier grote thema's. Deze thema's zijn *hittestress, overstromingsgevaar, extreme droogte* en *extreme neerslag*. Om de vergelijking te maken wordt gebruik gemaakt van de *klimaateffectatlas*. De kaarten staan in eenzelfde volgorde als in de tabellen van de andere duurzaamheidthema 's.

Hittestress

Uit de Klimaateffectatlas blijkt dat de drie gemeenten weinig risico's kennen op hittestress. De gemeenten Altena en Vijfheerenlanden hebben net een iets grotere lans op een 'hitte eiland effect' dan Molenlanden, doordat beiden dichter bevolkte kernen in hun gemeentelijke gebied hebben liggen. Molenlanden ondervindt in minder mate hittestress in de dorpskernen.

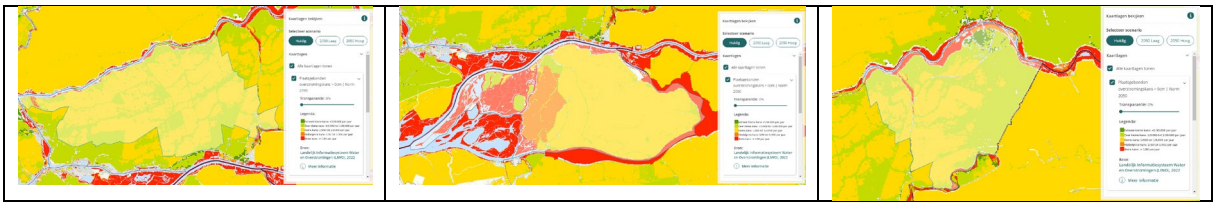
Gemeente Molenlanden	*Gemeente Altena*	*Gemeente Vijfheerenlanden*
		

Overstromingsgevaar

Voor een vergelijking tussen de drie gemeenten is gekozen voor het risico op "Plaatsgebonden overstromingsgevaar > 0 centimeter volgens de norm voor 2050".

Uit de Klimaateffectatlas blijkt dat Molenlanden aanzienlijk minder risico op plaatsgebonden overstromingen loopt ten tijde van overtollig water in de rivieren. Gemeente Altena, gelegen onder de Waal en aan de Biesbosch, heeft hier meer last van. Gemeente Vijfheerenlanden ziet er vergelijkbaar uit met Molenlanden.

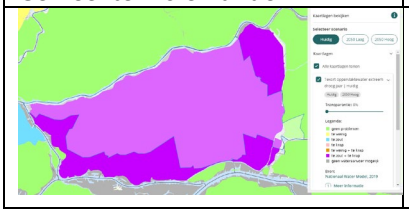
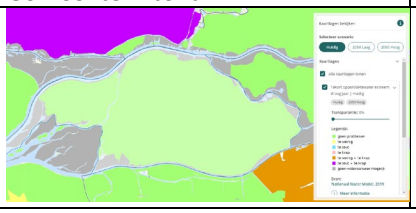
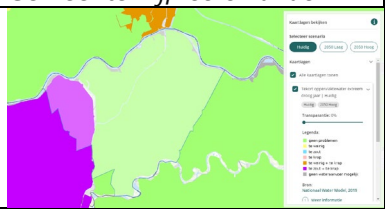
Gemeente Molenlanden	*Gemeente Altena*	*Gemeente Vijfheerenlanden*

Extreme droogte

Om de extreme droogte in kaart en vergelijking te brengen is gekozen voor de weergave van een mogelijk tekort aan oppervlaktewater tijdens een extreem droog jaar. Deze informatie is onttrokken van het nationaal water model, 2019.

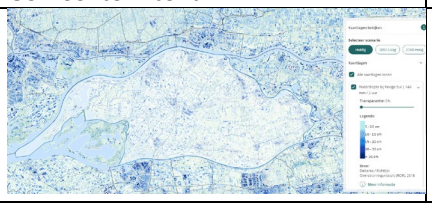
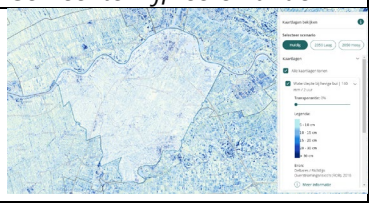
Zoals op de kaarten te zien is, zal gemeente Molenlanden met te zout en te krap oppervlakte water te kampen hebben op het moment van extreme droogte. Deze gevolgen vertonen zich maar beperkt in Vijfheerenlanden en nagenoeg niet in Altena.

Gemeente Molenlanden	*Gemeente Altena*	Gemeente *Vijfheerenlanden*
		

Extreme neerslag

De weergave voor klimaatrisico's door extreme neerslag berust op de verwachte waterdiepte bij een hevige bui (140 mm / 2 uur).

Zoals de kaarten laten zien, Molenlanden zal met een lagere waterdiepte te kampen krijgen op het moment van een extreme regenbui. Wel zijn er in de verschillende dorpskernen aanzienlijke gevolgen met een waterdiepte tussen 15-20 centimeter.

Gemeente Molenlanden	*Gemeente Altena*	*Gemeente Vijfheerenlanden*
		

9.3 Circulaire economie

De gegevens in de onderstaande tabel zijn afkomstig van de monitoringstool https://www.waarstaatjegemeente.nl/

Indicator	Bron	Molenlanden	Altena	Vijfheerenlanden
Circulaire economie				
Hoeveelheid restafval per inwoner per jaar (WG)	Hoeveelheid huishoudelijk restafval in kg / inwoner in 2022	194,2	79,8	202,7

	Hoeveelheid grof restafval in kg / inwoner in 2022	29,9	15,5	31,2
Totaal huishoudelijk afval (WG)	Hoeveelheid afval in kg / inwoner in 2022	541	423	550
Scheidingspercentage huishoudelijk afval	Scheidingspercentage Huishoudelijk restafval in %. (100% - percentage WG)	64,1%	81,1%	63,1%
	Scheidingspercentage grof restafval in % (100% - percentage WG)	94,5%	96,3%	94,3%

In de tabel worden gegevens weergegeven met betrekking tot de circulaire economie en afvalverwerking in de gemeenten Molenlanden, Altena, en Vijfheerenlanden.

Over het algemeen valt op dat Altena de meest efficiënte afvalverwerking lijkt te hebben, met lage hoeveelheden restafval per inwoner en hoge scheidingspercentages. Molenlanden daarentegen genereert over het algemeen meer afval per inwoner en heeft lagere scheidingspercentages, terwijl Vijfheerenlanden een tussenpositie inneemt.

Gemeente Altena heeft, in tegenstelling tot de andere gemeenten, een DIFTAR-systeem. Dit betekent dat de inwoners van gemeente Altena €10,31 voor het ledigen van een 140 liter restafvalcontainer betalen. Dit vertaalt zich naar €1,78 per inworp voor ondergrondse containers.

9.4 Veenweidestrategie

Er zijn geen indicatoren of metingen gevonden om een goede vergelijking tussen de drie gemeenten (Molenlanden, Altena en Vijfheerenlanden) te maken.

9.5 Niet meetbare duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling manifesteert zich niet alleen in meetbare indicatoren, of de effecten van maatregelen worden pas op langere termijn meetbaar. Voorbeelden van maatregelen uit het uitvoeringsprogramma die niet meteen meetbaar effect opleveren zijn het opstellen van visies, inspireren, verbinden, samenwerken, onderzoeken, innoveren en het creëren van draagvlak.

Binnen de energietransitie stimuleert de gemeente bijvoorbeeld initiatieven die aansluiten bij de doelstellingen door een innovatievisie op te stellen en samenwerking te bevorderen. Klimaatadaptatie wordt geborgd in het gemeentelijk beleid, waarbij ambtenaren klimaatadaptief handelen in praktijk brengen. Klimaatdialogen en goede informatievoorziening vergroten bewustzijn onder inwoners, wat kan leiden tot gerichte interventies. In het kader van de circulaire economie zet de gemeente Molenlanden in op het opzetten van een circulair netwerk om afvalpreventie te stimuleren.

10. Samenwerking

Onderzoeksvraag	Hoe is de samenwerking met stakeholders vormgegeven? a. Op welke gebieden vindt samenwerking plaats? b. Welke stakeholders (lokale duurzaamheidsinitiatieven, regionale samenwerkingspartners) zijn relevant voor het duurzaamheidsbeleid van gemeente Molenlanden? c. Hoe is deze samenwerking momenteel vormgegeven?

Samenwerking met partners is cruciaal voor de realisatie van de duurzaamheidsdoelstellingen van de gemeente. De gemeentelijke organisatie heeft immers slechts op een deel van de doelstellingen directe invloed. Voor de overige doelen is de gemeente afhankelijk van samenwerking met stakeholders, inclusief inwoners.

In dit hoofdstuk brengen we de belangrijkste duurzaamheidspartners van de gemeente per thema in beeld en benoemen we de structurele samenwerkingsverbanden die per thema bestaan.

10.1 Samenwerkingsverbanden

Voor de verschillende duurzaamheidsthema's zijn vaste samenwerkingsverbanden en -structuren tot stand gekomen, deze staan hieronder beschreven. In Bijlage 3 is een overzicht te vinden van deze samenwerkingsverbanden. Hier moet de volgende disclaimer in acht genomen worden. In overzicht zijn alleen de structureel voorkomende en meest belangrijke samenwerkingen per thema meegenomen. Dit betekent dat het overzicht niet als volledig bestempeld kan worden.

Duurzaamheid (thema-overstijgend)

Voor het Uitvoeringsprogramma zijn er twee belangrijke doelgroepen – inwoners en bedrijven – waar de communicatie- en participatie-aanpak zich op richt. Het doel is om de inwoners van en bedrijven in Molenlanden te informeren over wat er allemaal op hen af komt op het gebied van Duurzaamheid en Klimaat en samen op te trekken in het verduurzamen van de gemeente. Daarbij hanteert de gemeente de volgende uitgangspunten:

1. Aansluiten: aansluiten op waar inwoners en bedrijven mee bezig zijn en initiatieven stimuleren;
2. Bewustwording: inwoners en bedrijven informeren/bewust maken dat voor de lange termijn opgave voor verduurzamen ander gedrag mogelijk, wenselijk en noodzakelijk is;
3. Positieve boodschap: uitstralen dat ander gedrag en keuzes niet per definitie vervelend zijn of opgelegd worden, maar dat verduurzamen juist leuk en lonend kan zijn (als het makkelijk is én als het iets oplevert).

Naast de uitwerking van een specifieke communicatie-aanpak per transitiethema wil de gemeente overkoepelend over de hele breedte van het uitvoeringsprogramma het volgende organiseren:

A. Externe Klankbordgroep: voor het uitvoeringsprogramma heeft de gemeente advies gevraagd aan een externe klankbordgroep;
B. Centraal Digitaal Informatiepunt over duurzaamheid;
C. Aanstelling van een overkoepelend communicatieadviseur Duurzaamheid en Klimaat.

Het is uit de bureaustudie niet gebleken of de klankbordgroep ook na het opstellen van het Uitvoeringsprogramma actief is gebleven en of de communicatieadviseur daadwerkelijk is aangesteld. Wel is een centrale online portal beschikbaar waar inwoners terecht kunnen met hun duurzaamheidsvragen: https://duurzaam.molenlanden.nl/

Regionale Energiestrategie (RES)

Molenlanden werkt voor de RES binnen een regionale RES-organisatie Alblasserwaard samen met verschillende partners, waaronder Gorinchem, Zuid-Holland en Waterschap Rivierenland.
In RES Alblasserwaard heeft tot voorjaar 2023 periodieke afstemming met belangrijke maatschappelijke partijen in de regio plaatsgevonden in een gedeelde publieke en maatschappelijke stuurgroep: de brede coördinatiegroep RES Alblasserwaard. Hierin nemen deel: de regionale netbeheerder Stedin, de twee regionale woningcorporaties, een bedrijvenvereniging, twee energiecoöperaties, een warmtebedrijf, de omgevingsdienst en JongRES. Vanaf de zomer van 2023 wordt gewerkt met een maatschappelijke klankbordgroep om de periodieke afstemming tussen maatschappelijke partijen en deelnemende overheden over het RES-proces te organiseren.

Transitievisie Warmte (TVW)

Bij het opstellen van de TVW heeft gemeente Molenlanden intensief samengewerkt met een werkgroep bestaande uit de drie woningcorporaties KleurrijkWonen, Tablis Wonen en Lek en Waard Wonen, Energiecorporatie Molenlanden, Provincie Zuid-Holland, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid en netbeheerder Stedin. Bewoners waren betrokken middels een enquête, twee brede bewonersavonden, en drie keer via een klankbordgroep. De uitvoeringsplannen die op de TVW volgen maakt de gemeente samen met bewoners en andere betrokkenen – hiervoor volgt per buurt een participatietraject.

Klimaatadaptatie en bodemdaling

Gemeente Molenlanden werkt voor klimaatadaptatie en bodemdaling samen in de werkregio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Deze werkregio bestaat uit de gemeenten Molenlanden, Vijfheerenlanden, Gorinchem, Alblasserdam, Papendrecht, Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam, Waterschap Rivierenland en de provincies Utrecht en Zuid-Holland.[32] In lijn met het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en onder leiding van een kwartiermaker is een Regionale Klimaatadaptatie Strategie (RAS) voor de regio uitgewerkt om de regio voor te bereiden op de effecten van klimaatverandering en het regionale probleem van bodemdaling.

Circulair netwerk

Gestreefd wordt om de afvalbrengstations in het Waardlanden-gebied te transformeren tot een Circulair Netwerk, gebruikmakend van voorzieningen/ bedrijven die al actief zijn op het gebied van kringloop, afvalbeheer, educatie en werkgelegenheid. De visie omtrent de transformatie van de afvalbrengstations naar een Circulair Netwerk is neergelegd in het visie-document 'Een andere kijk op afvalbrengstations'.[33]

[32] LAS

[33] Strategienota Afvalstoffenbeleid 2021-2025 – Samen voor een afvalvrije en schone gemeente.

Veenweideaanpak Alblasserwaard

Om er voor te zorgen dat het gebiedsplan Veenweideaanpak Alblasserwaard breed wordt gedragen is een regiegroep ingesteld. De regiegroep staat onder voorzitterschap van de gemeente Molenlanden en bestaat uit vertegenwoordigers van de provincie Zuid-Holland, Waterschap Rivierenland, gemeente Vijfheerenlanden, Blauwzaam, LTO AV, Gebiedsplatform AV, Rabobank, Zuivelfabriek de Graafstroom, Oasen, AJK, Agrarisch Collectief en Den Haneke.

Bijlage I. Uitgebreide doelenboom

Ambitie en doelstellingen duurzaamheid per thema	Relevante beleidsstukken
<u>Hoofdambitie</u>: Molenlanden in 2050 (nagenoeg) CO_2-neutraal, aardgasvrij en klimaatbestendig	UVP Duurzaamheid – Klimaat 2023-2026
Regionale energiestrategie (Opwek duurzame energie)	
Ambitie: In **2050** moet de **energie voor 100% uit hernieuwbare bronnen** komen	RES 1.0 Alblasserwaard
2030: 1.150 TJ (0,32 TWh) aan duurzame elektriciteit, met een verdeelsleutel van 51% zon (588TJ) en 49% (562TJ) wind.	RES 1.0 Alblasserwaard
- **Doel 1**, **Zon**: In de RES 1.0 Alblasserwaard gaan we voor het opwekvermogen met zonne-energie van **588 TJ (0,162 TWh) in 2030**.	UVP Duurzaamheid
○ 2030 50% van geschikte bedrijfsdaken benutten voor opwek zonne-energie	UVP Duurzaamheid – Klimaat 2023-2026
- **Doel 2, Wind**: Tot 2030 willen de gemeenten Gorinchem en Molenlanden **562 TJ** duurzame elektriciteit opwekken door middel van energie uit wind (zowel uit bestaande en vergunde als uit nieuwe windenergie).	UVP Duurzaamheid
- **Doel 3**, **Innovatie**: Het stimuleren om samen met bewoners, jong en oud, bedrijven en maatschappelijke organisaties nieuwe kennis te ontdekken en ontwikkelen en deze omzetten naar concrete projecten en programma's in de regio.	UVP Duurzaamheid
- **Doel 4**, **Warmte**: Het regionaal en bovenregionaal afstemmen van warmtevraag en -aanbod, inclusief warmtebronnen, waardoor we voorkomen dat warmtebronnen dubbel worden ingezet of dat kansrijke bronnen niet worden aangewend.	UVP Duurzaamheid
- **Doel 5, Herijking RES (actualisatie)** Samen met inwoners en maatschappelijke organisaties, gemeente Gorinchem, provincie en waterschap herijken we onze ambities en visie op de energievoorziening	UVP Duurzaamheid
- **Voor 2025** verlening van benodigde **omgevingsvergunningen** voor grootschalige opwek duurzame energie	UVP Duurzaamheid – Klimaat 2023-2026
Lokale warmtetransitie/TVW: (Aardagasvrije wijken)	
Ambitie: Aardgasvrije gemeente in 2050	
2030: 20% van de gebouwde omgeving verduurzaamd aardgasvrij-ready) / van het aardgas af.	UVP duurzaamheid
- **Doel 1: Periodiek monitoren en herijken** Transitievisie Warmte: elke 5 jaar de Transitievisie Warmte actualiseren	UVP duurzaamheid
- **Doel 2: Invullen regierol** van de gemeente bij de verkenningen om te komen tot de uitvoeringsplannen om één vijfde van de woningen in Molenlanden in 2030 verduurzaamd te hebben	UVP duurzaamheid
- **Doel 3: Uitvoeren gebiedsuitvoeringsplannen (2024 en verder):** starten van uitvoeringsprojecten van de verkenningskernen en/of buurten/bedrijventerreinen om de	UVP duurzaamheid

woningen en bedrijfsgebouwen aardgasvrij te maken of voorbereidingen daartoe te treffen.	
○ 2025: Verkenning gedaan voor korte termijn projecten (uitvoeringstermijn 4-8 jaar) + opstart uitvoeringsfase (tot 2030)	UVP duurzaamheid
- **Doel 4:** Overall gerichte aanpak (met name gericht op bewustwording): **Inwoners en bedrijven informeren en stimuleren** tot het overgaan op alternatieve energiebronnen	UVP duurzaamheid
Energiebesparing (relevant voor zowel TVW als RES)	
- In 2030 minimaal 20% energie besparen ten opzichte van 2020.	Begroting 2023
- De gemeentelijke organisatie dient in 2030 CO^2- en energieneutraal te zijn	Begroting 2023
- **Doel 1**: **Energiebesparing Inwoners**: het doel is om inwoners en organisaties te stimuleren tot energiebesparing en het nemen van energiebesparende maatregelen zoals het isoleren van gebouwen en woningen zodat de vraag naar elektriciteit en aardgas vermindert.	UVP Duurzaamheid en Klimaat
- **Doel 2**: **Energiebesparing bedrijven**: het doel is het reguleren en stimuleren van energiebesparing bij bedrijven (en bedrijventerreinen).	UVP Duurzaamheid en Klimaat
Lokale) klimaatadaptatie en bodemdaling	
Ambitie: Molenlanden in 2050 klimaatbestendig	LAS klimaat & bodemdaling
- Overstromingen vanuit de Lek, Merwede of de Noord. Gehele gemeente onderwater (diepte tot 5 meter)	
○ Doel A = Vitale en kwetsbare infrastructuur dient droog te blijven om zo een versnelde wederopbouw te garanderen. ○ Doel B = Bij een overstroming dienen chemische installaties zorgvuldig afgeschakeld te worden.	LAS klimaat & bodemdaling, P22,
- Overstromingen vanuit het regionale watersysteem. Een of meerdere polders onderwater met een waterdiepte tussen 0,5 en 2,5 meter.	LAS klimaat & bodemdaling, P23
○ Doel C = De mogelijke schade aan woningen, winkels en publieke voorzieningen moet minimaliseert worden voor de bevordering van het in gebruik nemen van deze faciliteiten. ○ Doel D = Cultureel erfgoed dienst droog te blijven	LAS klimaat & bodemdaling, P23, doelen C en D
- Extreme neerslag van 90mm in één uur. Voor een korte periode komen één of meerdere kernen onderwater (ongeveer 20cm).	
○ Doel E = Ten tijde van een hevige hoosbui (90mm / uur) dient er geen water vanuit de straten de woningen en bedrijven binnen te stromen. ○ Doel F = De hoofdroutes moeten ten alle tijden van de hoosbui (90mm / uur) begaanbaar blijven voor hulpdiensten. ○ Doel G = Vitale en kwetsbare functies blijven bij extreme neerslag en bij bliksem altijd door functioneren	LAS klimaat & bodemdaling, P23, doelen E-G
- Extreme hittegolven. 5 dagen warmer dan 25 graden waarbij 3 dagen boven de 30 graden liggen.	

○ Doel H = Inwoners kennen de gevaren van hitte en weten wat ze moeten doen tijdens hittegolven. ○ Doel I = Er is een minimale opwarming van het stedelijk gebied door toepassing van de volgende uitgangspunten: 1. 50% schaduw in het plangebied op de hoogste zonnestand voor verblijfsplekken en gebieden waar langzaam verkeer zich verplaatst. 2. 40% van alle oppervlakken wordt geschikt tegen warmte of verkoelend ingericht. 3. Koeling van gebouwen leidt niet tot opwarming van de (verblijfs-)ruimte in de directe omgeving. ○ Doel J = Scholen en andere publieke gebouwen zijn zoveel mogelijk voorzien van adequate (en CO2 neutrale) koeling. ○ Doel K = De vitale en kwetsbare functies blijven bij extreme hitte altijd door functioneren.	LAS klimaat & bodemdaling, P24, doelen H-K
- Bestand zijn tegen periodes van extreme droogte.	
○ Doel L = Bij extreme droogte ontstaat er minimale schade aan woningen en bedrijven. ○ Doel M = De groenstructuur in bebouwde kom is robuust en kan goed tegen een droogteperiode. ○ Doel N = Er is een gezonde bodemstructuur in de bebouwde kom, zodat er meer water in de bodem vastgehouden wordt. ○ Doel O = In de kernen wordt minimaal 50% van de jaarlijkse neerslag vastgehouden.	LAS klimaat & bodemdaling, P25, doelen L-O
- Bodemdaling wordt zo veel mogelijk tegengegaan.	
○ Doel P = De waterpeilen in en rond de kernen worden in principe niet meer verlaagd. ○ Doel Q = Er is een minimale CO2-uitstoot door veenoxidatie. Dit doel is opgepakt in het ambitiedocument landbouw en komt overeen met de maatregel bodemdaling. ○ Doel R = Het behouden van een gezonde landbouwsector, waarbij samen met agrariër wordt gekeken naar een goede balans tussen functie en peil. ○ Doel S = Maatregelen die schade door bodemdaling tegengaan en kosteneffectief zijn over de levensduur van 60 jaar worden in ontwerp genomen.	LAS klimaat & bodemdaling, P26, doelen P-S
- 2024: De gemeentelijke organisatie handelt klimaatadaptief	LAS klimaat & bodemdaling, P30, UVP duurzaamheid
- 2025: Inwoners en bedrijven bewuster maken van de risico's door extremer weer. - Alle inwoners, ondernemers en organisaties in Molenlanden zijn zich bewust van de risico's van klimaatverandering op de eigen leefomgeving in 2024	UVP duurzaamheid; LAS klimaat & bodemdaling, P30
- 2025: Actieve inwoners, bedrijven en organisaties hebben toegang tot kennis en financiële bijdrage om klimaat adaptief te kunnen handelen.	UVP duurzaamheid LAS klimaat & bodemdaling, P30

- Actieve inwoners, ondernemers en organisaties hebben toegang tot kennis en financiële bijdrage om klimaat adaptief te kunnen handelen vanaf 2021	
Circulaire economie	
Ambitie: 100% circulair in 2050. Dit betekent dat al het (rest)afval dat geproduceerd word 100% als grondstof gebruikt moet worden.	Raadsvoorstel nieuw afval en grondstoffenbeleid, P1
- 100kg restafval per inwoner per jaar in 2025	UVP duurzaamheid – Klimaat 2023-2026, Raadsvoorstel nieuw afval en grondstoffenbeleid, P1
- Zuivere grondstoffen (minder dan 15% vervuiling)	Strategie nota 2021 – 2025, P12
- Aandacht voor preventie en product hergebruik	Strategie nota 2021 – 2025, P12
- Ontwikkeling van Circulair Netwerk waarin de bouwstenen voor het primaire proces van het afval systeem samenkomen. Deze bouwstenen zijn brengfaciliteiten, sorteer- en demontage centra, reparatiewerkplaatsen, en kringloopwinkels.	Strategie nota 2021 – 2025, P12 + Visiedocument ABS, Samenvatting.
- Kostenbeheersing door de restafvalreductie. De strekking is dat minder afval resulteert tot minder inzamelingskosten, verwerkingskosten en verbrandingskosten.	Strategie nota 2021 – 2025, P15 + Raadsvoorstel nieuw afval en grondstoffenbeleid, P3
- Goede dienstverlening door het tegengaan van afvaltoerisme en het verbeteren/ uitbreiden van de afvalbrengstations (ABS).	Strategie nota 2021 – 2025, P17
Veenweidestrategie	
Ambitie: **95% emissiereductie in 2050**	Gebiedsplan VWS
- **2025**: Uitvoering gebiedsplan Alblasserwaard: Veenoxidatie tegengaan door hogere waterstand op 500 ha veenweiden.	UVP Duurzaamheid – Klimaat 2023-2026
- **2030**: 1Mton CO2eq reductie ten opzichte van 1990	UVP Duurzaamheid – Klimaat 2023-2026
- 30-50% emissie reductie in **2030**	Gebiedsplan VWS
- 2500 ton CO2 emissie verlaging per jaar door inzet water infiltratie (3% van provincie doelstelling)	Gebiedsplan VWS, UVP 2025-2026
- Opstellen termijnvisies: korte termijn (4-5 jaar), middellange termijn (10-15 jaar) en lange termijn (30 jaar)	Gebiedsplan VWS
- Versterken biodiversiteit en vergroten van natuurwaarde. In cijfers: 25% ANLb (2020) naar 30 in 2030 en 50 in 2050.	Gebiedsplan VWS

Bijlage II. Strategie

Strategie per duurzaamheid per thema			Relevante beleidsstukken & locatie
Energietransitie			
De RES-regio Alblasserwaard hanteert een evenwichtige aanpak voor Molenlanden en Gorinchem met de volgende uitgangspunten. - Stad en land helpen elkaar en vraag en aanbod zijn in balans. - Iedereen in de regio heeft zo veel mogelijk kans om aangehaakt te blijven, ongeacht de financiële situatie. - De regio benut (zo veel mogelijk) eigen bronnen. - 50% lokaal eigendom van energie bronnen. - Landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden worden zo veel mogelijk versterkt en beschermd. - De huidige regio is de belangrijke drager. - Innovatie en lokaal ondernemerschap wordt aangemoedigd.			RES 1.0, p. 11
Regionale energiestrategie (Opwek duurzame energie)			
Zon op dak	Bedrijven	Inrichten informatievoorziening	RES 1.0, P 39
		Energie advies	
		Bedrijventerreinenaanpak verduurzaming	
		Werkgroep zon op bedrijfsdaken	
		Innovatietafel Zon op Dak voor bedrijven	
	Maatschappelijk vastgoed	Zon op gemeentelijk vastgoed	
		Zon op scholen	
		Inrichten informatie voorziening	
		Energieadvies	
	Woningcorporaties	Prestatie afspraken en monitoren	
	Lokale energiecoöperaties	Verbinden dak eigenaren	
		Convenant voor stimulering coöperatieve zonnedaken	
	Woningeigenaren	Inrichten informatie voorziening	
		Collectieve inkoopacties voor grondgebonden woningen	
Zon op veld	Onderzoeken haalbaarheid: zon langs snelwegen (OER programma). Mogelijkheden lijken langs de A15, A27 en Merwede- en Betuwelijn		RES 1.0 P. 39

Wind energie	Verkennend onderzoek binnen de RES-regio Alblasserwaard. Avelingen meest recent onderzocht en afgevallen.	Voortgangsrapport RES 1.0, P.
Lokale warmtetransitie/TVW: (Aardagasvrije wijken en energiebesparing)		
Aanpak Startbuurt (2021-2026)	Uitvoeringsplan opstellen met inwoners en lokale partijen.	TVW
Aanpak nieuwbouwwijken uit na 2005 (2021-2026)	Gerichte communicatie	TVW
	Inkoop acties	
	Gesprek installatie branche	
Aanpak overige buurten (doorlopend)	Informatiecampagne (gemeente breed)	TVW
	Gebruik regionaal energie loket	
	Activiteiten RREW subsidie	
	Ondersteuning bewonersinitiatieven	
	Pilot: stichting boerderij en erf	
	Gesprek installatie branche	
Aanpak bedrijventerreinen, utiliteit en maatschappelijk vastgoed (2021-2026)	Gemeente zet stappen met betrekking tot het eigen vastgoed.	TVW
	Verkenning terreinen Arkel, Giessenburg en Bleskensgraaf. Dit is voor 2030 gedaan.	
Communicatie en informatievoorziening (doorlopend)	Gerichte informatie campagne	TVW
Doorontwikkeling TVW (2025-2026)	De transitie visie warmte wordt iedere 5 jaar door ontwikkeld.	TVW
(Lokale) klimaatadaptatie en bodemdaling		
Klimaat adaptief handelen en reguleren moet geborgen worden in gemeentelijk beleid. Zo worden de doelstellingen uit hoofdstuk drie gekoppeld aan uitgewerkt beleid.		LAS klimaat & bodemdaling, P30, 5.2
Gedurende de periode 21-24 worden meekoppelkansen zo veel mogelijk benut. In het LAS budget is er ruimte voor deze investeringen gemaakt. Daarbij vullen impulsgelden van het Deltaprogramma ruimtelijke adaptatie dit tot 33% aan.		LAS klimaat & bodemdaling, P31, 5.2
Samen met partijen worden risicodialogen gevoerd.		LAS klimaat & bodemdaling, P31, 5.2
De gemeentelijke organisatie moet gestimuleerd en gefaciliteerd worden om de juiste kennis en vaardigheden binnenshuis te halen.		LAS klimaat & bodemdaling, P32, 5.2
Eveneens als de gemeentelijke organisatie moeten inwoners en organisaties gestimuleerd en gefaciliteerd worden.		LAS klimaat & bodemdaling, P31, 5.2
Calamiteitenplannen worden vertaald naar fysieke maatregelen. Een voorbeeld zijn de evacuatie routes via N214 & N216.		LAS klimaat & bodemdaling, P31, 5.2
Circulaire economie		
Grondstoffeninzameling verbetering/ basis op orde brengen. (2021)	Harmonisatie inzamelsysteem voormalig gem. Vianen	Raadsvoorstel nieuw afval en grondstoffenbeleid, P2 Strategienota 2021 – 2025, P22
	Herinvoering gft-inzameling bij hoogbouw	
	Verstrekken van gft-emmertje	
	Extra grondstofbakken voor glas, textiel en papier	
	Voorlichting en controle op juist scheiden grondstoffen.	
Restafvalinzameling reguleren. (2021-2022)	Ondergrondse restafvalcontainers worden afgesloten en voorzien van een pasjessysteem.	Raadsvoorstel nieuw afval en

	ABS alleen nog toegankelijk voor inwoners Waardlanden	grondstoffenbeleid, P2 Strategienota 2021 – 2025, P22
	Aanpak afval naast verzamelcontainers (bijplaatsen met intensivering voorlichting en handhaving)	
Afvalscheiding belonen. (2023)	Invoeren variabel tarief voor restafval	Raadsvoorstel nieuw afval en grondstoffenbeleid, P2 Strategienota 2021 – 2025, P22
	Tarief voor laten ophalen van grof huishoudelijk afval	
	Tarieven op ABS voor (verbouwings-)restafval en grof tuinafval	
Veenweidestrategie		
Spoor 1: Realiseren van 500ha pomp gestuurde waterinfiltratie. Hieraan gekoppeld draagt het monitoringspan bij aan het opzetten van een praktijknetwerk waarin boeren, het waterschap, de provincie, de gemeente en natuurorganisaties gegevens verzamelen en bespreken.		Raadsvoorstel Gebiedsplan Veenweideaanpak (VWS), P2
Spoor 2: Het schetsen van toekomstperspectief voor de regio Alblasserwaard. Hierin zitten drie onderdelen. - Verdere maatregelen voor CO2 reductie. - Uitbreiding agrarisch natuurbeheer. - Gebiedsproces voor de ontwikkeling van het gebied.		Raadsvoorstel Gebiedsplan Veenweideaanpak (VWS), P2

Bijlage III. Overzicht monitoring rapportages

De volgende monitoringsinstrumenten zijn beschikbaar:

Monitoringsrapportage Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat: Jaarlijks wordt een Monitoringsrapportage opgesteld door de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid. Hierin kijkt de Omgevingsdienst in hoeverre de gemeente Molenlanden op weg is om de eigen doelstellingen uit het Uitvoeringsprogramma te behalen. Daarvoor worden verschillende indicatoren gebruikt die aansluiten bij de doelstellingen van de gemeente. De rapportage is online beschikbaar via: https://duurzaam.molenlanden.nl/klimaatmonitor

Terugblik 2023: In deze bijlage, die is opgesteld bij de actualisatie van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaat, wordt op projectniveau teruggeblikt op de activiteiten en projecten die in 2023 zijn uitgevoerd. De terugblik is ook beschikbaar via: https://duurzaam.molenlanden.nl/klimaatmonitor

Voortgangsrapport RES: In deze voortgangsrapportage geeft de RES-regio aan of de regio op koers ligt met het regionale bod voor 2030. Deze voortgangsrapportage dient twee doelen. Ten eerste het informeren van het Nationaal Programma RES (NP RES), en via NP RES het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Een tweejaarlijkse voortgangsrapportage, met aandacht voor de kwalitatieve en kwantitatieve voortgang, is een verplicht onderdeel van de RES. Het tweede doel is het informeren van de bestuurders en de volksvertegenwoordigers van de gemeenten Molenlanden en Gorinchem, de provincie Zuid-Holland en het waterschap Rivierenland over de voortgang van de RES en over de plannen voor de komende periode.

CO_2-rapport CE Delft: In 2022 heeft CE Delft het uitvoeringsprogramma duurzaamheid doorgerekend en het effect bepaald op de uitstoot van broeikasgassen in de gemeente. De gemeente heeft CE Delft gevraagd de doorrekening van 2022 in 2023 te updaten met de nieuwste emissiecijfers en recente ontwikkelingen in landelijk en gemeentelijk beleid. Het rapport bevat een prognose van de CO_2-uitstoot per sector.

Klimaatatlas provincie Zuid-Holland: De Klimaatatlas van Zuid-Holland laat zien waar de opgaven klimaatadaptatie groter of juist kleiner worden. De Monitor Klimaatadaptatie biedt inzicht in de zes Zuid-Hollandse klimaatuitdagingen en is beschikbaar via: https://klimaat-informatiehub-pzh.hub.arcgis.com/

Begroting gemeente Molenlanden: In de begroting van de gemeente wordt aan de hand van een beperkt aantal indicatoren inzicht gegeven in de stand van zaken.

Bijlage IV. Overzicht samenwerking verbanden per thema

Thema / Partner	Energie: Duurzame opwerk	Energie: Warmte & energie-besparing	Klimaat-adaptatie	Circulaire economie	Veenweide-strategie
Stichting BlauwZaam Verduurzaamt samen met ondernemers, overheid, onderwijs en organisaties.				x	
Waardlanden Verzorgt de inzameling van huishoudelijk afval en grondstoffen voor gemeenten Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden en Vijfheerenlanden.				x	
Gemeente Gorinchem	x				
Gemeente Vijfheerenlanden				x	x
netbeheerder Stedin	x	x			
Woningcorporaties KleurrijkWonen, Lek en Waard Wonen en Tablis Wonen Deze drie corporaties hebben zo'n 26% van de woningen in de gemeente in bezit.	x	x			
Bedrijvenverenigingen	x			x	
Energiecoöperatie Molenlanden Opgericht voor en door bewoners van de gemeente , met als doel het stimuleren en realiseren van duurzame energieprojecten.	x	x			
Stichting Duurzaam Molenlanden Verbindt Molenlanders, initiatieven en projecten rondom de thema's Energietransitie, Biodiversiteit, Klimaatadaptatie en Circulariteit.	x	x	x	x	
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid Verzorgt handhaving, vergunningverlening en	x	x			

adviseert provincie en gemeenten.					
huurdersverenigingen		x			
Regionaal Energieloket Verzorgt het energieloket van gemeente Molenlanden om inwoners te informeren over verduurzaming van hun woning.		x			
Het Nieuwe Wonen Wooncoaches van Het Nieuwe Wonen adviseren inwoners over energie-besparing of zelf opwekken van duurzame energie.		x			
Waterschap Rivierenland	x	x	x		x
Warmtebedrijf HVC		x			
Provincie Zuid-Holland	x	x			x
LTO AV Land- en tuinbouw organisatie.					x
Rabobank					x
Zuivelfabriek de Graafstroom					x
Oasen Doet onderzoek naar nieuwe locatie voor drinkwaterwinning					x
Gebiedsplatform AV Platform voor een grote verscheidenheid aan organisaties in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, voor behoud en versterking van het verzorgde agrarische cultuurlandschap.					x
AJK					x
Agrarisch collectief en Den Haneker Vereniging voor natuur- en landschapsbeheer van boeren en burgers in de Alblasserwaard.					x

Bijlage V. Verantwoording

Titel	Publicatie	Aard van het stuk
Aanbeveling: Aanbevelingen n.a.v. Rapport CE Delft "CO2 -effecten van het uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en Klimaa	nov-23	aanbevelingen n.a.v. Rapport CE Delft
Begroting Molenlanden 2022	jan-22	Molenlanden begroting 2022
Bijlage 1. - Terugblik 2023	dec-23	Bijlage 1 van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid - Klimaat 2024-2025
Brief: Strategie Vitale Veenweiden Zuid-Holland	22-11-2022	Vraag tot akkoord op de provinciale strategie van de gebiedspartners
De circulaire ambities, plannen en doelstellingen van de Zuid-hollandse gemeenten anno 2022	nov-22	Pagina 54: Ambities, plannen en doelstellingen Molenlanden.
Het Kontak: Meerderheid raad Molenlanden: max vier windmolens, dan akkoord met zoeken naar locaties	28-nov-2023	Nieuwsbericht vna het Kontakt: https://www.hetkontakt.nl/alblasserwaard/nieuws/368361/meerderheid-raad-molenlanden-max-vier-windmolens-dan-akkoord-
Inkoop- en aanbestedingsbeleid gemeente Molenlanden	okt-20	uitgangspunten Inkoop- en aanbestedingsbeleid gemeente Molenlanden
Klimaateffectenatlas	dec-23	website/ tool waarbij de effecten van klimaat verandering per gebied in kaart gebracht kunnen worden.
Klimaatmonitor	dec-23	website/ tool waarbij de voorderingen van regio's cijfermatig bekeken kunnen worden.
Molenlanden begroting 2023	jan-23	Molenlanden begroting 2023
Molenlanden begroting 2024	jan-24	Molenlanden begroting 2024
Monitorings rapportage Duurzaamheid: Gemeente Molenlanden	aug-23	Monitorings rapportage van Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
Monitorings rapportage Duurzaamheid: Gemeente Molenlanden	okt-22	Monitorings rapportage van Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
Omgevingswet: Samen leven, Samen doen	15-3-2021	startnotitie Omgevingsvisie
Op naar een klimaatbestendig Molenlanden in 2025	25-1-2021	Lokale Adaptatie strategie: Klimaat en bodemdaling
Op weg naar een klimaatbestendige en waterrobuuste regio	jul-21	Regionale adaptatie strategie Alblasserwaard- Vijfheerenlanden

Opgewekt: Regionale energie strategie 1.0	8-3-2021 RES 1.0 regio Alblasserwaard
Raadsinformatiebrief: Verkenning CO2 reductie projecten en activiteiten in aanloopfase	8-11-2023 Besluit omtrent wens van de raad om meer inzicht te krijgen ten behoeve van het mogelijk behalen van de CO2 doelen.
Raadsvoorstel: Actualisatie uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat 2024 en 2025.	9-11-2023 vaststellen UVP duurzaamheid en klimaat 2024 en 2025
Raadsvoorstel: Gebiedsplan Veenweid4eaanpak alblasserwaard	10-11-2022 Het gebiedsplan Veenweideaanpak Alblasserwaard vast te stellen.
Raadsvoorstel: Nieuw Afval- en grondstoffenbeleid	1-6-2021 Besluit tot invoer DIFTAR
Raadsvoorstel: Regionale adaptatie strategie Alblasserwaard-Vijfheerenlanden	26-10-2021 Vastellen RAS: alblasserwaard-Vijfheerenlanden
Raadsvoorstel: Strategie Vitale veenweiden zuid-holland en proces en samenwerking Gebiedsplan Vitale Veenweiden	24-1-2023 Besluit neming van de raad omtrent Brief: Strategie Vitale Veenweiden Zuid-Holland
Raadsvoorstel: Transitie Warmte 1.0	23-11-2021 Vastellen TVW 1.0
Raadsvoorstel: Uitgangspunten Klimaatadaptatie-energietransitie - biodiversiteit in de omgevingsvisie	19-9-2023 Uitgangspunten klimaatadaptatie – energietransitie - biodiversiteit in de omgevingsvisie
Raadsvoorstel: Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid - Klimaat 2022-2025	dec-21 Vastellen Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat
Raadsvoorstel: Vastelling bestemingsplan 'Oud-Ablas, noordzijde 16'	19-9-2023 Vastelling bestemingsplan 'Oud-Ablas, noordzijde 16'
Strategienota 2021-2025: samen voor een afvalvrije en schone gemeente	11-3-2021 Ambities nieuw grondstoffen beleid voor Waardlanden: Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden en Vijfheerenlanden.
Strategie Vitale Veenweiden Zuid-Holland	22-11-2022 Strategie Veenweide provincie Zuid-Holland
Transitievisie Warmte Molenlanden 1.0	okt-21 Strategie warmte transitie
Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid - Klimaat 2022-2025	dec-21 Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid en klimaat
Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid - Klimaat 2023-2026	dec-22 Overzicht van doelstellingen en werkzaamheden op het gebied van duurzaamheid en klimaat

Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid - Klimaat 2024-2025	dec-23	Overzicht van doelstellingen en werkzaamheden op het gebied van duurzaamheid en klimaat
Veenweidestrategie alblasserwaard en de inzet van impulsgelden Klimaatakkoord	sep-22	Veenweidestrategie Gemeente Molenlanden - Door KnowWhy.
Verkenning Klimaatbeleid Gemeente Molenlanden - CE Delft	nov-23	Co2-effecten van het klimaatbeleid van de gemeente Molenlanden. Update 2023
Verkenning Klimaatbeleid Gemeente Molenlanden - CE Delft	okt-22	Co2-effecten van het klimaatbeleid van de gemeente Molenlanden.
Voortgangs-rapportage 2023: RES alblasserwaard	jun-23	Voortgangs-rapportage van de RES-regio Alblasserwaard.
waarstaatjegemeente.nl	dec-23	website/ tool waarbij gemeenten vergeleken worden aan de hand van verschillende indicatoren
Wij zijn Molenlanden: Verbonden en Veerkrachtig	29-4-2022	Coalitieakkoord Molenlanden 2022-2026